Порфирий Гаврушо

На брега на Днепър

ДЪРЖАВНО ВОЕННО ИЗДАТЕЛСТВО ПРИ МНО

★ БИБЛИОТЕКА ★ ВОЕННИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ★

ПОРФИРИЙ ГАВРУТО

На брега на Днепър

ПОВЕСТ

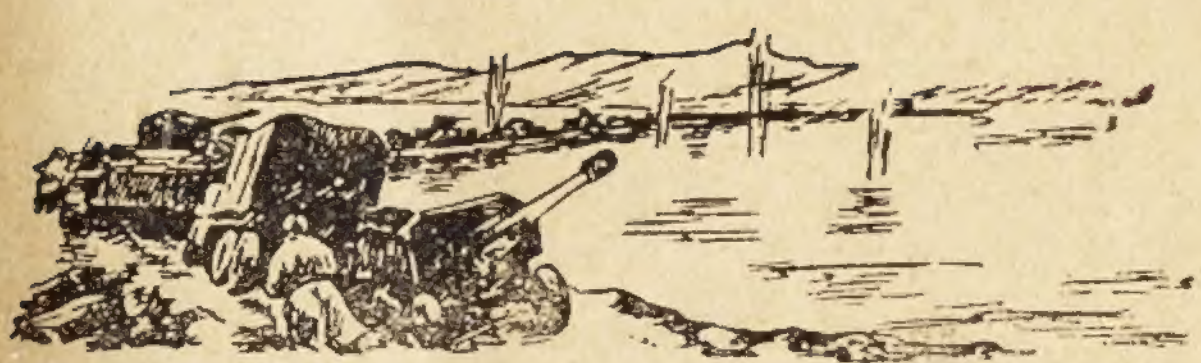

ДЪРЖАВНО ВОЕННО ИЗДАТЕЛСТВО ПРИ МНО

Превел Методи Георгиев

Гаврутто Порфирий Порфирьевич
НА БЕРЕГУ ДНЕПРА
Издательство ЦК ВЛКСМ
„Молодая гвардия“
1956

ПЪРВА ГЛАВА

1

Вечерта настъпи неусетно: намръщеното небе още повече потъмня, спусна се здрач. По аеродрума задуха хладен вятър и зашумоли из тревата. Вятърът дойде откъм гората и хвърли в краката на майор Черноусов пожълтели листа. „Ето, пак е есен" — промълви офицерът и като че ли чак сега забеляза нетърпеливите погледи на войниците. Той се приближи към строя и запита:

— Всички здрави ли са?

Войниците мълчаха.

— Ако някой се чувствува зле, да каже. Ще го освободя от полета.

Пак мълчание.

Черноусов се е стегнал за поход. Облечен е в нов гащиризон, в кръста е пристегнат с широк колан. На колана висят пистолет, фински нож, ръчни гранати, на гърдите му е провесен голям полски бинокъл.

— Тъй значи, болни няма?

— Няма!... Засега сме здрави! — един през друг заотговаряха войниците.

— Тогава. . . — Майорът бързо се огледа встрани и се приближи още повече към строените бойци. — Тогава слушайте обстановката. Командуването ни е възложило отговорна и почетна задача: заповядано ни е да скочим в тила на противника, в гората, на осем километра от село Тулинци. След туй ще трябва да се придвижим към Яблоновската гора, за да завоюваме плацдарм на десния бряг на Днепър.

И командирът на батальона разясни на войниците, че операцията е във връзка с предстоящото форсиране на Днепър от войските на Втори украински фронт.

Майорът замълча, погледна още веднъж намръщеното небе и тихо заповяда:

— Старшите на самолетите да водят хората на плаца.

Строят се разпръсна. Засуетиха се войници и офицери, задрънка оръжие. След минута вече всички се товареха на самолетите.

Приближи се набит с бръсната глава офицер, командирът на бригадата полковник Захарчук.

— По-чевръсто, другари, побързайте — високо каза той на войниците.

Като чу гласа на бригадния командир, Черноусов се обърна и дойде при него. Днес полковникът беше непривично сух, сдържан и замислен. Все пак той успя да огледа майора със своите малки, проницателни очи и да запита:

— Твоите натовариха ли се?

— Тъй вярно, другарю полковник!

— Внимавай, майоре! Желая ти. . .

Черноусов не можа да чуе какво му пожела полковникът — попречиха му бръмчащите витла на самолетите.

— Благодаря, другарю полковник — отговори майорът и като помълча, запита:

— Ще дойдете ли с нас?

— Не! По-късно. С третия ешелон. Е, бъди здрав, майоре! — и командирът на бригадата протегна ръка.

— До скоро виждане, другарю полковник.

Черноусов пристъпи към самолета и се изкачи по подвижната стълба.

— Ето оттука минете, другарю майор — чу се гласът на ординареца Ванин.

Майорът премина напред и седна.

Войниците мълчаха. Лицата им бяха съсредоточени. Замисли се и Черноусов. „Всичко ли е подготвено." Той не можеше да се отърве от усещането, че е пропуснал нещо важно и значително. Последните три денонощия имаше много работа. Пък и не е тъй лесно: за много неща има да се грижи командирът на един десантен батальон пред полет в тила на противника, за много неща трябва да помисли, да реши десетки сложни въпроси. И именно сложни, защото при трудните условия на бой в тила на врага даже дребните на пръв поглед пропуски могат да се превърнат в непоправима беда.

— А какво, нашият щурман е от женски род, а?

Тези думи изведоха майора от неговата замисленост. По гласа той позна, че това каза Кухтин, ниският червенокос войник.

— Че какво от това? — обърна се към Кухтин друг войник, Сидоров. По тона Черноусов схвана, че Сидоров се вълнува от нещо.

— Добра, симпатична девойка.

— Хареса ли ти?

— Не. . . да! — въздъхна Кухтин. — С моята външност към такава не мога да се приближа. А ето

тебе тя така те погледна, като че с китка те надари. Да не би случайно да я познаваш?

Вратата на кабината се отвори и майор Черноусов видя щурмана — русокоса, румена девойка. В самолета беше полутъмно, но по някакви неуловими признаци майорът реши, че щурманът има сини, светлосини очи. И той си спомни едни други далечни и скъпи женски очи. Жената, за която помисли майор Черноусов, беше по-ниска, тънка, косите ѝ бяха кафяви, но с нещо тя приличаше на щурмана. По лицето на майор Черноусов се изписа досада — той се сети, че в джеба му стои неизпратено, адресирано до тази жена писмо. Ето, скоро ще станат две години, откак той ѝ пише писма, но не ги изпраща.

Девойката щурман се приближи към вратата и я затвори. „Скоро ще отлетим, значи" — реши майорът, но чу шум зад себе си и се обърна.

Едрият, широкоплещест Сидоров стоеше на пътеката, заградил пътя на щурмана.

— Аня!

— Алексей!

Те се усмихнаха и дълго стискаха ръцете си. След туй преминаха в кабината и тихо заговориха.

Войниците наостриха уши. „Познати... пък може и да не са обикновени познати — помисли си майорът. — Не бива да им пречим, нека си поговорят."

Черноусов стана от мястото си и за да отвлече вниманието на войниците, запита:

— А защо е така тихо? Хайде, Кухтин, запявай.

Войниците одобрително зашумяха.

— Вярно бе! Защо да мълчим? Да запеем, момчета! — охотно се съгласи Кухтин, като погледна изпод вежди Сидоров. Той гореше от нетърпение да узнае всичко за тази девойка, която, както той

успя да забележи, беше развълнувана от срещата не по-малко от Сидоров. Девойката внимателно слушаше бързия говор на Сидоров и ту се усмихваше, ту сърдито свиваше вежди. Очевидно тя се смущаваше от любопитните погледи на войниците. Майорът почувствува върху себе си нейния поглед — пълен с укор и отегчение.

— Е, хайде, Кухтин! — подкани той войника.

Запяха нестройно и на майора му се стори, че песента ей сега ще секне. Но войниците подхванаха припева с пълен глас и изведнъж самолетът стана тесен за песента.

Моторите зареваха. Техният шум се смеси с гласовете на войниците и песента се прекъсна също тъй неочаквано, както и започна.

— Е, прощавай, Альоша! — високо рече девойката щурман и се скри в кабината.

Сидоров се върна на мястото си.

Самолетът се затресе. Ето, той се заклати, откъсна се от мястото си, плъзна се по летателната писта и излетя. Майорът извади компас и се вгледа в стрелката.

Самолетът взе курс на запад.

2

От две хиляди метра височина лъкатушният сребрист Днепър се виждаше отлично. И на много от войниците, които сега летяха в тила на противника, им се стори странно и неестествено, че Днепър си е все същият, какъвто те го знаеха и порано — пълноводен и величествен.

Долу, на земята, засвяткаха зенитни оръдия. Снаряди се пръскаха все по-близо и по-близо. Едно парче проби корпуса на самолета, но летецът навреме измени курса на летенето.

Днепър остана встрани. Майорът, а след него и войниците със сериозни, сурови лица мълчаливо станаха от местата си.

Моторите продължаваха да работят. Но малкият Кухтин не чуваше нищо. Ускореното биене на сърцето му заглушаваше всичко. Той беше настръхнал и мислеше само за едно: дали ще се разтвори парашутът. А там...

Щурманът отвори вратата. Струя студен въздух удари в лицето хората.

— Скачай! — чу се команда и парашутистите един след друг изчезваха от борда на самолета. Скочи лейтенант Табаков, след него силно побледнелият Кухтин, редник Никаноров, а след него се гмурна в черната бездна командирът на батальона майор Черноусов.

Самолетът опустя. Всички скочиха. Остана само Алексей Сидоров. Той вече бе готов да се хвърли, когато самолетът изведнъж се наклони. Войникът загуби равновесие и полетя встрани. Той машинално замахна с ръка и изтегли връвта, която държеше събран парашута.

От разтворения калъф се изсипа бяла коприна. Сидоров бързо скочи на крака и уплашено погледна как въздушната струя, която нахлуваше в самолета, наду леката тъкан на парашута и разбърка въжетата. „Какво става? — мина през главата му мисъл. — Ще се върна ли? Ще се върна и ще трябва всичко да обяснявам. Но нали няма да повярват и ще кажат: уплашил се е, нарочно е разслабил парашута. И Аня е тук!... Никой няма да повярва. Не!"

Сидоров бързо започна да събира в калъфа объркените въжета и платната на парашута.

— Алексей? Довиждане още веднъж... Бързай! — извика от тъмното девойката щурман.

— Сега, сега! — припряно отговори Сидоров.

— Виж го ти! — упрекна го тя, но веднага разбра защо се е забъркал. Тя дойде до войника, погледна го в лицето и каза: — Какво стана? . . . Е, нищо не можеш да поправиш! Ще се върнем обратно.

В думите ѝ имаше и недоумение, и упрек.

— Но виждаш ли. . . — започна Сидоров.

— Какво има тук за виждане — проговори девойката и се извърна.

— Аня. . . нима ти можеш? . . . Нима. . .

Сидоров решително тръгна към вратата.

— Чакай! Да не си посмял! Чуваш ли!

И докато девойката да дотича до вратата, Сидоров притисна парашута до гърдите си и се хвърли от самолета.

Аня закри очи.

— Льошка. . . Льошка. . . Какво направи?

След туй тя погледна през вратата и видя на тъмния фон на земята разтворени парашути. Дали между тях беше и парашутът на Сидоров?

. . . Като скочи от самолета и видя, че парашутът се разтвори, Кухтин отначало усети тишина и покой, но само след миг му стана страшно. И това чувство го завладя още по-силно, когато се огледа наоколо: навсякъде цареше непрогледна тъмнина, а долу, под краката му, се таеше непозната местност. Изведнъж той усети, че вятърът го носи към населения пункт, където би могло да има хитлеристи. Той бързо дръпна въжетата.

Във въздуха излетяха няколко ракети, а след тях запроизваха нощната мъгла трасиращи куршуми. „Не, няма да ме улучат. Ще успея да се приземя. Още малко остава. Всичко ще бъде благополучно!" — помисли си Кухтин и му се прищя да извика нещо бодро, радостно, да извика тъй

високо, че да го чуят всички войници. Но той не викна, а напрегна всички мускули на своето малко, силно тяло и се приготви за приземяване.

. . . До парашута на майор Черноусов ярко светна бяла ракета. Тя падаше бавно и осветяваше ярко парашута на Черноусов. В същия миг трасиращи куршуми засвистяха около него. Той ги усети край лицето си, край гърдите си и парашутът цъфна на няколко места. Трябваше да се предприеме нещо. Черноусов съобрази, че докато ракетата свети, той ще бъде цел за хитлеристите. Беше неудобно да се стреля, но майорът вдигна автомата и се прицели. Последва ред, втори, трети. Ракетата трепна и се пръсна.

. . . На автоматчика Савченко се стори, че земята вече е съвсем близо, и той се приготви за приземяване, но почувствува силен удар и болка в рамото. А земя все още не усещаше под краката си. „Само да се приземя, само да се приземя, момчетата ще ми помогнат" — трескаво си мислеше Савченко.

. . . Земята изникна неочаквано. Майор Черноусов скочи на меката почва, падна, скочи бързо и пак падна.

Вятърът духаше, надуваше неприбрания купол на парашута и майорът се тътреше по разораното поле. Черноусов се опита да прибере парашута, започна да тегли въжетата, но вятърът отново го завлачи из полето. Тогава майорът извади нож и преряза няколко въжета.

Парашутът се нагърчи и се сви. Смачкан и прострелян, той легна върху полето като бяло петно. Майорът веднага го застъпи.

Хитлеристите все още стреляха и от време на време осветителни ракети прорязваха тъмнината. Тяхната светлина очертаваше на хоризонта силуе-

тите на ниски дървени постройки. Това беше голямо село, заето от окупаторите.

Майорът бързо се упъти към мерналата се встрани купа. Тук той изсвири три пъти. Не се чу никакъв отговор. Тогава той се покачи на купата. Мократа слама миришеше на гнило. Тя се разсипа под краката на майора. Черноусов кихна няколко пъти, преди да се изкачи горе. Той извади джобно фенерче и започна да дава сигнали.

Недалеч от купата изведнъж се чуха предпазливи стъпки.

— Кой е? — извика майорът и впери поглед в приближаващия се човек.

— Свой!

— Табаков? — зарадвано попита майорът.

— Аз съм.

— Да не си ранен?

— Не. А вие?

— И аз не съм.

— С нарастващ шум във въздуха забумтяха мотори. Командирът на батальона наостри уши. Напрегнато се взираше в беззвездното небе и лейтенант Табаков. По звука на моторите те разбраха, че над тях лети вражески самолет.

— Навярно отива да бомбардира нашия тил — провлечено каза Табаков. — Само че защо хвърля ракети? Вижте, другарю майор, ето една, две, три...

Майорът искаше да каже нещо, но в този момент се чу експлозия, след нея втора, трета... Затрака големокалибрена картечница.

Табаков учудено погледна майора.

— Там едва ли има наши... Пък и те не могат тъй бързо да повикат своята авиация.

— Щом бомбардират, значи, че могат. Очевидно забелязали са нещо.

И като че ли за потвърждение на неговите думи Табаков, а след него и Черноусов забелязаха на дърветата увиснал бял парашут. Вятърът го развяваше и от време на време го издуваше. Този парашут и приземилият се в гората десантник бяха сега обект на противниковите бомби и на картечния обстрел.

— Действуват оперативно — забеляза Табаков.

— М-да!... Но не съвсем сполучливо... Откриха ни преждевременно.

Бомбените експлозии се отдалечиха.

Черноусов отново започна да сигнализира.

— Разпръсна се нашата войска...

— Ще я съберем! — уверено отвърна майорът.

В тъмнината се показа войник, след него друг... След тях се приближи голяма група парашутисти.

Лейтенант Табаков радостно извика. И ако беше светло, майорът щеше да забележи как просветна неговото сурово, издълбано от шарка лице. Табаков се зарадва още повече, когато съзря между събралите се ротния командир лейтенант Куско. В едно сражение лейтенант Куско му спаси живота и оттогаз двамата бяха неразделни приятели.

Изминаха няколко минути. Около купата слама се събра почти целият батальон. Черноусов извика при себе си лейтенант Куско и му заповяда:

— Организирайте бойно охранение, изпратете разузнавачи. Трябва да се обходи гората и добре да се обследва. Ясно ли е?

— Слушам!

— Всички останали — майорът се обърна към наобиколилите го парашутисти — да се подтегнат. Ще се придвижим в гората. Парашутите вземете със себе си...

След няколко минути майорът и неговите бойци бързо закрачиха към гората.

3

Не само десантниците не спаха тази нощ. Не затвори очи и щурманът Аня Листопадова. Тя се въртеше в кревата и едва чуто въздишаше.

— Уверена съм, че е жив! — неочаквано и високо извика лежащата до нея пилот Ирина Баришева. — Разбираш ли, Аня, аз съм уверена в това.

Баришева отметна одеялото, провеси крака от кревата, помълча известно време, след туй се хвърли към леглото на Аня и внимателно докосна лицето на приятелката си. То беше мокро.

— Глупавичка си ми ти! — нежно каза Ирина. Тя се притисна към приятелката си, не издържа и изхълца.

Известно време мълчаха. Баришева първа наруши тишината.

— Ето че си поплакахме заедно — каза тя. — Но аз твърдо вярвам, че той не е загинал... Лежи си той сега някъде в гората и дори не подозира, че ние тука плачем за него.

— Не ме успокоявай — прекъсна я Листопадова. — Излишно е. Той не е жив. Убедена съм.

— Аня!

— Не ми говори. Не съм малка. И въобще, разбери ме, аз съм виновна! Той заради мен...

— Какво говориш, Аня!

— Така е, Ирина. Ако аз бях по-пъргава, това нямаше да се случи.

— Съмнявам се. Той не можеше да изостане от другарите си.

— Е, знаеш, че...

— Аненка, мила, успокой се. Поспи си поне един час. Всичко ще завърши благополучно.

Листопадова искаше да отговори нещо, но в този момент се разнесе сигнал за въздушна тревога.

— Ето че си починахме! — подхвърли Баришева и двете приятелки, като се облякоха набързо, се запътиха към аеродрума.

А в това време на стотици километри оттук майор Черноусов приемаше рапорта на старшия адютант капитан Майборода. Високият, малко поприведен капитан доложи, че батальонът е строен по ротно и е готов за двадесеткилометров поход до Яблоновската гора. В тази гора беше обявен сбор на всички поделения на бригадата.

На разсъмване батальонът вече беше далеч от мястото на десанта.

Всяка минута ставаше по-светло и по-светло. Мъглата, която забулваше пожълтялото поле и гората, започна да се вдига. Започнаха да се виждат тъмните клони на дърветата. Показа се и небето, покрито със сиви облаци.

А войниците вървят, вървят по меката земя, гъсто осеяна със златисточервени листа от трепетлики, тополи и липи. Те вървят мълчаливо, приведени от тежките, пълни с боеприпаси и продоволствие раници. Тихо е. Само листата шумолят под войнишките ботуши. Гората и близките села все още са потънали в дълбок сън. И от тази тишина и това спокойствие ти се струва, че няма война и грохот на оръдия. Но само ти се струва така. Мъглата едва ще успее да се разпръсне, едва есенното слънце ще изсуши росата, ще огрее омекналата, пожълтяла трева, едва ще се събудят хората и оръдията ще забучат и отново обраслите с бурени поля ще затреперят под ударите на снарядите.

Както при всички походи малкият Кухтин е до Никита Назаренко. Като се стараеше да не изостава от добродушния украинец великан, той бързо ситнеше, като от време на време тежко и

шумно въздъхваше. Беше му жал за Алексей Сидоров. Сидоров единствен от целия батальон се изгуби някъде, изчезна като хвърлен камък във водата.

Редник Шахудинов крачи зад Кухтин. Той е едър, пълен, с кривогледи очи и мургаво лице. Крачи и се усмихва. Харесва му се необикновената тишина на гората, този замайващ мирис, тези жълти липови листа, червеновърхите трепетлики. И той мислено се пренася в далекоизточната тайга, по която е бродил някога въоръжен и с куче. „А тук навярно няма нито зверове, нито птици — мисли си Шахудинов. — Войната прогони всичко."

Някой от войниците настъпи сухо клонче. То изпращя. След това се понесе шумно пляскане с криле.

— Глухари — радостно възкликна Шахудинов.

Всички неволно обърнаха глави.

Съвсем развиделя. Мъглата се разпръсваше.

Беше опасно да се движат по-нататък и Черноусов поведе своя батальон навътре в гората на почивка.

4

Гората не беше голяма. Тя бе обградена от двете страни с път. Единият от тях вървеше покрай гората, а другият малко по-далеч от него. Близкият път беше междуселски, а по-далечният беше шосе.

Разузнавачите, които наблюдаваха от края на гората, забелязаха как още от сутринта по шосето плъзнаха камиони и коли. Към обед движението престана. „Научили са за нас, но се страхуват от гората" — помисли си майор Черноусов, като се научи за това. Той седеше на едно повалено дърво и внимателно разглеждаше картата.

Заниманието на майора беше прекъснато от разузнавачите, които той изпрати до близкото село Тулинци. Те бяха се върнали. Заедно с войниците бодро крачеше русо, почти белокосо момче, с обелен нос, с белезникави вежди, облечено в дълги платнени панталони и сива, закърпена на много места куртка.

Разузнавачите доложиха, че в селото е на почивка една стрелкова дивизия, понесла чувствителни загуби на фронта, в състав не повече от два батальона и че в съседните села също така има гарнизони.

— А този кой е? — запита майорът и кимна с глава към момчето, което стоеше настрана.

— Този ли? Ами че момче! — без да се замисля, отговори един от разузнавачите.

— Виждам, че не е момиче! Защо сте го довели тук?

— Срещнахме го в гората. Овчарче е. Казва, че нас търси.

— Защо?

— Попитайте го, ще ви каже.

Майорът се приближи към момчето, повдигна с длан брадичката му и го загледа в изплашените очи.

— Как се казваш?

— Гришка! — като помисли малко, отговори провлечено момчето.

— Гришка ли? — нарочно се усъмни майорът. — А може би Мишка?

— Да, да, Мишка! — обидено отвърна овчарчето и като наведе настрани глава, сериозно загледа майора. Без да снема от него своите живи очи, тихо добави: — Ако не вярваш, питай. Всеки ще ти каже.

Войниците се засмяха.

— Добре, Гришка, вярвам ти — многозначително каза майорът, като все още изпитателно гледаше момчето и мислеше, че ако момчето беше изпратено от хитлеристите, то не би отговаряло тъй непосредствено на неговите въпроси, не би го гледало така искрено. Не, то не беше предател.

— А кажи ми сега, кой си ти и къде живееш?

— Та това е известно! Живея на село — по-смело отговори овчарчето.

— С кого?

— С майка си и сестричката си.

— А къде е баща ти?

— Нашият баща е на фронта.

— А знаеш ли ние кои сме?

— Зная.

— Е, кои?

— Червената армия.

— А откъде знаеш?

— Хи! — засмя се момчето. — Откъде зная! Че в село сега само за това се приказва. Всички знаят, че вчера са скочили от аероплани десет обречени дивизии.

Войниците, които слушаха разговора, се спогледаха.

— Какво? Кои са обречени? — като смръщи вежди, сърдито запита майорът.

Овчарчето се смути.

— Ами че... — запъна се Гришка.

— Ами че? — подкани го майорът.

— Ами че вие...

— Така! И защо сме обречени?

— Не зная... — уклончиво отговори момчето. — Така приказват всички, защото вие никога не ще се предадете, ще се биете, докато ви унищожат.

— А, ето така. Разбирам, разбирам. Та, значи, ние сме обречени.

— Но аз не зная.

— Добре, добре, Гриша! Нека тъй да говорят. А сега ми кажи, защо си ни търсил?

— За да ви предам картечниците.

— Картечниците ли? — запита майорът.

— Че откъде си ги взел?

— Намерих ги — с горда нотка в гласа обясни овчарчето. — Тази сутрин изкарвах кравите на полето и гледам — парашути, а към тях привързани две картечници. Големи. . . на колела.

— Тъй, тъй, разбирам! — замислено прошепна майорът.

— Аз замъкнах картечниците до една купа слама и там ги скрих, а парашутите ги занесох у дома. Ако е нужно, ще ги дадем и тях. Но мама каза, че от тях ще ушие хубави роклички на сестричките ми и на мене празнична блуза.

— Тъй ли? — усъмни се майорът.

— Ей богу! Така каза мама.

— Нека тогава да ушие. А на тебе, Гриша, благодарим за помощта. Картечниците действително са наши. Табаков! — повика той командира на взвода. — Картечниците трябва да се донесат. Вземи четирима души и тръгвай. Момчето ще ви заведе. Внимавай, бъди предпазлив.

Табаков и Гриша не бяха успели да се отдалечат от майора, когато в пролуката между дърветата се показа едрата фигура на войник. Той вървеше, без да бърза, като накуцваше.

Силно избелялата му гимнастьорка беше разкъсана, а едрото му румено лице беше цялото в драскотини и синявици.

— Вижте! Льошка Сидоров! — радостно извика Кухтин.

Всички се обърнаха.

— Здраве желая, другарю майор.

— Здравейте, Сидоров. Къде си се нашарил такъв?

Алексей смръщи болезнено лицето си и мълчаливо махна с ръка.

— Седни на дънера, запали цигара — сухо добави майорът, като видя, че войникът едва се държи на крака. — Все пак ти реши да ни търсиш?

— Ето ти цигарката — услужливо му предложи Кухтин и майорът разбра по святкащите му очи, че той неизказано се радва на завръщането на приятеля си. Пък и той самият се зарадва не по-малко от Кухтин, като видя Сидоров, но не се издаваше. Майорът обичаше този войник за неговата простота, за богатирската му сила и храброст и с удоволствие приказваше с него. Сидоров беше вече два пъти раняван и двата пъти след болницата се връщаше в батальона на майор Черноусов.

— Седни, Сидоров, седни — повтори майорът на все още стоящия войник. — Разкажи какво стана с тебе.

Алексей седна, изтри от лицето си капките пот и рече:

— Цяла нощ съм ви търсил.

— А къде се издраска?

— Приземих се в гората.

Командирът на батальона рязко изправи глава, присви очи, от което неговите гъсти вежди образуваха една равна линия.

— Тъй, значи, немците по тебе стреляха?

— По мен — Сидоров шумно въздъхна. — Едва се спасих.

Черноусов разпита подробно Сидоров защо се е приземил тъй далеч, какво е видял из пътя, кога е търсил батальона, след това му заповяда да си отпочине, стана и тръгна нанякъде.

— Напразно си рискувал — продума картечарят Будрин, като узна как се е приземил Сидоров. — Можел си да се пребиеш.

— Можех — съгласи се Сидоров. — Но рискувах. Не ми се искаше да се деля от вас. Но какво говоря... Дайте ми игла и конец. Докато още няма стрелба, да си „ремонтирам" гимнастьорката.

ВТОРА ГЛАВА

1

Овчарчето се оказа разговорливо и умно момче. То нямаше повече от дванадесет години, но разсъждаваше като възрастен човек. Слабичко, пъргаво, то през целия път, докато вървяха през гората, разказваше за реда в село, установен от хитлеристите. Понякога овчарчето се затичваше напред и с жестове и гримаси изобразяваше хитлеристите.

Гриша съобщи на десантниците за ковача, който отказал да работи за фашистите и те го обесили. Той им разказа и как през една нощ хитлеристите отвели нанякъде всички младежи на колхоза.

— И Гришка Фомин отведоха, и Льонка Карас, и Надя Кабанова — редеше имена овчарчето с такъв тон, като че ли войниците и лейтенантът добре познаваха и Гришка Фомин, и Льонка Карас, и Надя Кабанова. — А за девойките е съвсем лошо. По-добре не се показвай на улицата. Нахалствуват, сестричката ми също отведоха. — Момчето въздъхна тежко и дълбоко като възрастен. — Мама много плака. И аз плаках. Затуй пък, когато погребваха Аксиния, аз се сдържах и не заплаках. А беше тъжно...

— Коя е тази Аксиния? — запита Табаков.

— Дъщерята на нашия съсед, чичо Игнат. Беше хубава и добра. Всички казваха, че няма по-красива от нея в цялото село. Косите ѝ бяха буйни и дълги — чак до земята. Случваше се да я издебна, хвана я за косата, а тя ме улови, но не както другите, веднага за ушите, а само ще каже, че така не бива... И пееше хубаво...

— Е, и какво стана с нея? — пак запита Табаков.

— Ами... пазеха я, пазеха я и майка ѝ, и баща ѝ, но не я опазиха. Една вечер излязла на двора и изчезнала. Пет дена отсъствува от дома си, на шестия се върна. Плачеше, плачеше, а след това на косата си се обеси.

Гришка замълча, намръщи избелелите си вежди и закрачи още по-бързо.

Стигнаха окрайнината на гората, обрасла с гъсти храсти. Момчето трепна:

— Ето тук, другарю командир, трябва да завием. Ей там, виждате ли купата слама?

Лейтенант Табаков внимателно се показа зад храста, разгледа просналото се пред него поле и измери с очи разстоянието до купата.

— Местността е открита. Като че ли ще се натъкнем на фашисти.

— Но тук няма никой, те не идват насам — каза овчарчето. — Те са ей там, на пътя! Пътуват с камиони.

— А пътят води ли към планината? — запита Табаков.

— Води — отговори Гриша.

— Това е лошо. Не можем да видим какво става там. — Той погледна внимателно още веднъж встрани и като постави ръка на рамото на малкия, приветливо каза: — Е, Гришка, довиждане, върви си в къщи!

— Не-е! — запротестира овчарчето. — Аз ще дойда с вас.

— Не бива! С нас е опасно — възрази офицерът.

— Ще ви дам картечниците и тогава ще си отида. А иначе, ако не ги намерите, ще кажете, че съм ви излъгал.

— Е, какво да те правим! Да вървим.

От окрайнината на гората до купата слама имаше повече от километър. Някъде към средата минаваше шосе. Това беше пътят, по който тази сутрин се движеха към фронта камиони и коли. Тогава се чуваха шумът на моторите и виковете на каруцарите. Лейтенантът излезе със своите хора на откритото поле. Ето, те вече се приближават към пътя, който се губеше долу, под планината.

— Шахудинов, разузнай за всеки случай — заповяда Табаков.

Шахудинов се отдели от групата и бързо закрачи вляво. Но той направи едва няколко крачки и се спря.

Наоколо беше голо поле. Нямаше нито един храст, зад който би могло да се скрие човек.

— Лягай! — изкомандува Табаков. Почти в същия миг от подножието на планината изскочи камион.

Гриша се засуети, но лейтенантът го дръпна за крака и момчето падна заедно с него. Хитлеристите, които бяха в каросерията на камиона, изведнъж забелязаха съветските войници. Те се размърдаха, закрещяха.

— Огън! — изкомандува лейтенантът и пусна един автоматен ред по кабината на камиона.

Камионът свърна встрани и заседна в шанеца. Моторът угасна. Хитлеристите наскачаха, залегнаха зад камиона и откриха огън. След това престрелката стихна.

Измина минута, втора. Хитлеристите не даваха признаци на живот. Единият от разузнавачите се изправи. Но не успя да направи и три крачки и иззад камиона към него полетя граната, а след това всички видяха как един стар немец хукна. Като криволичеше из полето, той се опитваше да се спаси с бягство, но Шахудинов се прицели и го застреля.

Всички се втурнаха към камиона. В каросерията върху сандъци с продукти лежаха трима убити немци. Оберлейтенантът и шофьорът, които се намираха в кабината, също бяха простреляни.

— Да се обискират и да им се вземат документите — заповяда Табаков на войниците, като свлече от кабината тялото на шофьора. Той бързо зае неговото място и натисна стартера. Камионът тръгна и за свое учудване Табаков без особен труд го изкара на пътя.

— Сядайте. Ще отидем при купата да вземем картечниците, а след това ще идем при нашите. Продуктите също ще ни влязат в работа.

За миг войниците се накачиха на камиона. Табаков дръпна вратата и вече искаше да потегли.

— Стойте! — възкликна Шахудинов. — А къде е овчарчето?

— Ей, Гришка, къде си? — извика лейтенантът.

Гришка не се обади.

— Шахудинов, я виж какво е станало с него. Да не е ранен?

Шахудинов затича към овчарчето, което лежеше по очи на тревата. Овчарчето не помръдваше.

— Гриша, синчето ми! — извика войникът. Момчето дигна глава. Куршум беше пробил рамото му. Войниците превързаха овчарчето и внимателно го поставиха върху чувалите на камиона. Гриша застена с висок глас.

— Ех, Гриша, Гриша! Казвах ти да си отидеш в къщи, не ме послуша. И ето сега...

Табаков влезе в кабината и сърдито хлопна вратата.

Като се клатеше ту на едната, ту на другата страна и подскачаше по неравната местност, камионът се отправи към купата сено. Както беше казал Гришка, тук лежаха картечници.

След петнайсет минути през просеката в гората камионът пристигна в разположението на батальона.

Майор Черноусов сне момчето от камиона, постави го върху един шинел и седна до него.

Овчарчето заохка.

— Нищо, момчето ми, потърпи! — ободри го Табаков.

Черноусов намръщено го погледна:

— Не опази момчето! Яд ме е да те гледам.

Табаков мълчеше. Неговото сурово, издълбано от шарка лице стана мрачно; той като че ли се прегърби.

— Обискирахте ли убитите?

— Тъй вярно! Ето документите им. Това са на оберлейтенанта, а тези са на войниците.

— Ще ги разгледам. А на камиона какво има?

— Продукти, другарю майор. Захар, консерви, макарони, цигари и още нещо от този род.

— Не е лошо. Раздайте ги бързо на хората. Ще се махаме оттук.

Разтовариха камиона, избутаха го встрани, между дърветата, пробиха четирите гуми, разбиха мотора и за всеки случай замаскираха всичко със зеленина. Покриха автомобила с клони, а върху кабината поставиха дърво. Отдалеч камионът можеше да бъде сметнат за танк.

2

Престрелката по пътя край гората привлече вниманието на хитлеристите.

В село Тулинци всичко бе вдигнато на крак: затичаха свързочници, зазвъняха телефони. Офицерите вдигнаха войниците в тревога и започнаха да обкръжават гората. Но те не се решаваха да я приближат. Немците забелязаха замаскирания камион в окрайнината на гората и се смутиха. Началникът на гарнизона в село Тулинци полковник фон Румпел се свърза по телефона с командира на танковата бригада, която беше разположена на няколко десетки километра оттук. Той помоли да му изпратят бързо танкове за ликвидиране на съветските парашутисти. Като се вълнуваше силно, полковник Румпел доказваше, че той не ще рискува да влезе в бой, тъй като по данни на разузнаването парашутистите имат танкове. Успокоиха го и обещаха да му изпратят незабавно помощ. Фон Румпел облекчено въздъхна и окачи слушалката.

В същото време на другия край на кабела остави слушалката и майор Черноусов.

— Обещах му танкове — каза командирът на батальона и се усмихна.

— Нима той повярва? — запита Табаков.

— Това не е много важно. Важното е, че засега няма да стрелят и ние ще успеем да се махнем оттук. Ей, Назаренко! — обърна се Черноусов към лежащия на земята телефонист. — Ние тръгваме, а ти заедно с Кухтин подежури още малко. Ако търсят генерала, отговаряй „Помоли да не го безпокоят". Ако търсят някой друг, казвай „Заето", „Не отговаря", „Линията е повредена" и така нататък. Въобще нужни са ни още десет минути. Ясно ли е?

— Разбирам! — тихо каза войникът и като натисна копчето, отговори на някого високо, на немски: „Заето."

Никита Назаренко бе успял да открие телефонната линия на немците, включи се в нея и за кратко време научи всички щабни офицери. Линията свързваше два гарнизона. Назаренко предложи на Черноусов да я отведат навътре в гората, където беше създаден нещо като нумератор. По такъв начин линията работеше, но гарнизоните не можеха да говорят помежду си. А Назаренко продължаваше да повтаря своето неизменно „Заето" на запитванията и от двата края.

Назаренко беше едър, широкоплещест войник и по сила не отстъпваше на своя приятел Алексей Сидоров. Преди войната той бе учил в институт за чужди езици. Добре говореше немски и за действия в тила на врага беше незаменим човек за командира на батальона.

Хитлеристите нервничеха, крещяха по телефона, заплашваха го. Назаренко с нарочно изплашен глас се оправдаваше, доказваше, че това не зависи от него, след туй се извиняваше и прекъсваше разговора.

Междувременно хитлеристите откриха от Тулинци артилерийски огън по гората. Един снаряд улучи замаскирания в окрайнината на гората камион, той се запали и над гората се разнесе лют гъст дим. След туй в края на гората се появиха хитлеристи. Те обхванаха гората от три страни в плътен полукръг, който се свиваше все повече и повече. И когато до дърветата останаха не повече от 200 метра, артилерията прекрати огъня. Шмайзерите затракаха. Без да прекъсват стрелбата, хитлеристите нахълтаха в гората. Но тя вече беше пуста. Майорът бе отвел своя батальон в съседната

гора, където парашутистите бяха заели кръгова отбрана и копаеха окопи.

Хитлеристите се събраха около изгорелия камион и се посмяха на своите разузнавачи, които бяха взели камиона за танк, след туй тръгнаха по следите на батальона през полето към съседната гора.

Откъснали се от своето поделение, отпред крачеха двама високи, съвсем руси войници, които си приличаха.

Командирът на батальона не снемаше очи от тях и държеше автомата готов. Той се обърна към лежащия до него картечар Будрин и прошепна:

— Без команда да не се стреля!

Заповедта на командира беше предадена бързо по веригата.

Високите автоматчици бяха вече съвсем близо до укрилите се в гората парашутисти. Още миг и те ще забележат пресните бруствери на окопите. Ординарецът Ванин погледна разтревожено командира на батальона, но той мълчаливо лежеше зад дървото. Само тънката вена, издула се на посивялото му слепоочие, подсказа на Ванин, че майорът силно се вълнува.

Парашутистите напрегнато следяха своя командир.

Двамата немски войници преминаха край храста на две крачки от Черноусов, без да го забележат.

— Влезте в гората — им викна на немски Черноусов.

Войниците изщракаха затворите.

Хитлеристите започнаха да тичат нагоре-надолу между дърветата. Срещу тях отвсякъде бяха насочени автомати.

Черноусов повтори заповедта си.

Хитлеристите се спогледаха и бавно закрачиха навътре в гората. Тук ги разоръжиха, обискираха ги, вземаха им документите. Черноусов сам изпразни автоматите им, върна им ги и им заповяда да излязат в края на гората и да привикат своите.

Единият от пленниците отрицателно поклати глава, но другият побърза да изпълни заповедта. Той се показа от гората и замаха ръце към другарите си.

Хитлеристите, които бяха залегнали в дола на около 300 метра, започнаха да се приближават към гората.

— Да се допуснат по-близо! — заповяда майорът на войниците.

Но хитлеристите, изглежда, усетиха нещо, върнаха се в дола и откриха автоматен и минохвъргачен огън по гората. Или гласът на техния другар им подсказа нещо, или забелязаха движение в гората.

След два часа им дойде подкрепление и след кратка артилерийска подготовка те тръгнаха в атака.

Тъй започна този тежък за батальона на Черноусов ден.

Между дърветата избухваха снаряди, свистяха куршуми между клоните и посипваха притиснали се към стеблата войници с листа. Чуваха се команди и тропот на крака. Десантниците отбиваха атака подир атака.

Картечарят Резнин загина, загинаха много войници, но десантниците не отстъпваха.

3.

Есенният ден, изпълнен с толкова тревожни събития, си отиваше. Над гората, над близките поляни отново се спусна мъгла. Тя бавно лазеше над земята и закриваше със своята млечна завеса гората, полята, селата. Всичко утихна и замря. Не спят само войниците на Черноусов. Не спи и разтревоженият гарнизон на противника. Всеки е на своето място: в гората са парашутистите, около гората — хитлеристите.

Войниците не говорят нито за войната, нито за тежкото положение на батальона. Някой лежи мълчаливо и гледа редките звезди, някой чете стихове с продран, пресипнал глас, а другите в окопа си спомнят предвоенното време.

Сиво и студено е в току-що изкопаните окопи. И няма къде да се сгрееш. Огън не може да се пали — хитлеристите са наоколо.

В един окоп стоят петима души. Те плътно се притискат един до друг. Часовоят грижливо е покрил окопа с платнище.

Войниците се умълчаха, позатоплиха се и вече някой тихо захърка.

Дреме и Никаноров. Би трябвало да използува затишието да поспи, да събере сили за предстоящия бой, но мислите за в къщи, за родните места, за другарите му пречат да спи спокойно. Той мислено се пренесе в Москва, в своя завод, поработи на своя струг, след туй дълго разговаря с комсорга на цеха — стройната, с големите очи Лиза Болотова. Никаноров често си я спомня. Той завива грижливо нейните писма в целофан и ги пази заедно с комсомолския си билет.

Тук в джеба му е и нейната снимка. На Никаноров му се иска да погледне снимката, но това е

невъзможно: в окопа е съвсем тъмно. „Трябва да поспя" — решава Никаноров. Но сега пък му пречи съседа в окопа, Миша Удалцов. Миша се върти и с половин глас мърмори нещо.

— Защо не спиш? — пита Никаноров.

— Спомних си за мама. Старичка е, често боледуваше. Дали е жива? Нямам писмо.

— Ще имаш.

Замълчаха.

— Ами ти защо не спиш? — на свой ред се заинтересува Миша. — Или вашият заводски комсорг не ти дава да спиш.

— И за нея си спомних.

Удалцов и Никаноров са приятели. Те знаят всичко един за друг.

— Знаеш ли, Мишка, чувствувам, че съм станал друг човек. Спомням си разни неща и ми се струва, че това не съм бил аз, а някой друг. Ето, припомних си как скочих за първи път с парашут и не вярвам, че съм бил такъв... Да ти разкажа ли?

На Миша Удалцов не му е особено интересно как Никаноров се е научил да скача с парашут, но от деликатност казва:

— Е, добре!

— Ето, аз съм шлосер — с малко монотонен глас започва Никаноров. — Работех в завод. Живеехме дружно. През един празничен ден отидохме в парка на културата. Разхождахме се, скитахме из алеите и изведнъж някой предложи да скочим от кулата. Всички се пуснаха, а мене ме достраша. Поглеждам надолу и не мога да се реша. А всички другари вече са долу, викат ми, подканят ме. А аз стоя като изтукан и не зная какво да правя. Да скоча ме е страх, да сляза по стълбата обратно ме е срам. И все пак не скочих. Слязох внимателно. Но другарите ми ги няма. Отишли си. Взех и аз

тролейбуса — та у дома. Добре! Но на другия ден отивам на работа, а момчетата с мене почти не говорят. Освен туй изнесоха тази случка в стенвестника, нарисуваха карикатура и въобще започнаха да ми се подиграват. А с тях е и Лиза Болотова. Отивам в клуба на танци, каня я на валс. Тя отказва. А на мене ми е тъй обидно. Мисля си: за какъв ме смятат? Следващата неделя отидох в парка и скочих седем пъти. И ето сега си мисля: от празна работа се уплаших, а тук, на война, не съм по-лош от другите...

Някъде настрани забумтя мотор, заскърцаха гъсенични вериги. Без да изслуша другаря си, Удалцов се изправи и се показа над окопа. Погледна през пролуката и картечарят Василий Будрин.

Този опитен и много смел войник не можа да понесе скърцането на гъсениците. Винаги зачервеното му, остроносо лице побледня и той целият се превърна на слух. Веднъж вече, при Москва, вражеските танкове едва не го премазаха в окопа. Но ето че пак стана тихо. Будрин въздъхна облекчено и тутакси видя взводния командир, който като че изникна изпод земята.

— Ето ти в помощ двама души — му каза Табаков. — След малко тръгваме. Носете картечницата на смени. По време на похода да не се говори — наоколо са фашистите.

След половин час батальонът тихо напусна гората. Хората вървяха един зад друг и поддържаха връзка помежду си. Батальонът се разтегли почти на цял километър.

Парашутистите благополучно преминаха през селата Македони и Шандра, чиито къщи се белееха като сняг, завиха на запад и продължиха към село Куриловка. След още един час на една малка височинка майорът отдаде заповед за десетминутна

почивка. Трябваше да се прибере разтегнатият от дългия поход батальон, а след това с наскок да се пресече шосето, по което без прекъсване сновяха камиони.

Изтощени от боя и от безсънните нощи, войниците легнаха на тревата и веднага заспаха.

Командирът на ротата доложи на Черноусов състоянието на своите поделения. Изостанали нямаше.

Черноусов стана от поваления от бурите бор, помълча около минута, като обмисляше нещо, след туй решително каза:

— Трябва да бързаме, другари... Чака ни командирът на бригадата.

ТРЕТА ГЛАВА

1

Беше вече утро, когато батальонът на Черноусов достигна окрайнината на Яблоновската гора и се постави под командуването на Захарчук.

Ръмеше дребен дъжд, навяващ тъга. Уморени от двудневния поход, бойците навлизаха в гората, палеха огън и сушеха мокрите си дрехи. Тук, около огньовете, те примъкваха борови клони и ляга́ха да спят.

Съчките горят буйно. Чува се пращене от горящи клони, а дългите пламъци ласкаво огряват измръзналите тела и мокрите дрехи.

Алексей Сидоров се загърна с платнището и легна с лице към огъня. До него седяха Никита Назаренко, картечарят Будрин с помощника си, а срещу тях по долни дрехи сушеше своя панталон Кухтин. Той държеше панталоните си съвсем ниско до огъня и на Сидоров му се струваше, че те ей сега ще пламнат.

— Гледай, вече димят!

— Не, не, това е пара! — отговори Кухтин.

Сидоров затвори очи и си спомни за Аня, девойката щурман. Синеока, ласкава, той си я представи пред себе си като жива и чаже за миг му

се стори, че тя се приближава към огъня и както в самолета му се усмихва, засияла цялата. Алексей също ѝ се усмихна и отвори очи

Образът на девойката изчезна. Вместо нея той съзря изплашеното лице на Кухтин, който бързо мушна ръка в огъня и загреба, както му се стори, цяла шепа жарава. Тя го пареше, но той не я хвърляше и гърчейки се от болки, бързо изсипваше от една ръка в друга пламтящите въглени.

— Какво ти е?

— Изпуснах си часовника — отговори с огорчение Кухтин, като потри с длан обгорелите пръсти на дясната си ръка.

— Какъв часовник? — не без учудване запита Сидоров.

— Истински златен. Едва не изгоря.

— Я го покажи.

Кухтин го показа. Действително часовникът беше златен. На масивния му капак бяха гравирани думите: „На смелия летец Г. Кухтин от командуването".

— Нищо не разбирам! — учуди се Сидоров.

— Гледай! — Кухтин извади от джоба си завита в целофан снимка на военен в лятна униформа с два ордена Червено знаме на гърдите... — Това е негов часовник.

— Брат ли ти е? — запита Сидоров.

— Да.

— Приличате си.

— И още как. Ние сме близнаци.

— Смел младеж.

— Беше.

По лицето на Сидоров се изписа недоумение.

— Свалиха го — поясни Кухтин. — Все пак долетял до своя аеродрум. Приземил машината си и умрял.

Всички замълчаха и заразглеждаха часовника.

— Командирът на полка ми го изпрати — добави Кухтин. — Писа ми, бъди достоен за своя брат. Той беше добър и смел летец. Навярно е казал на някого от другарите си в случай на нещо на мене да изпратят часовника за спомен...

Кухтин преполови думата и замълча. Хвърли съчки в огъня и тихо добави:

— Двама братя загубих във войната. Най-старият бе застрелян от хитлеристите. Тук, в Украйна... Той беше партиен работник. Остана в тила. Някой го е издал. Арестували го, разпитвали го, а след туй го разстреляли...

Гласът на Кухтин унесе Сидоров и той задряма. Но някой го повика по име. По гласа Алексей разбра, че това е командирът на ротата.

— Тук съм, другарю лейтенант — обади се Алексей, като стана.

— Аха! Изсушихте ли се вече? Добре! — каза Куско, като се приближи. — Сега си поотпочини хубаво, а на ранина, към два часа след полунощ, ще отидеш на разузнаване.

— Къде — наблизо ли, надалече ли? — запита Сидоров.

— Надалеч. Ще отидете в града. Захарчук заповяда непременно да му се доведе офицер. Много трудна задача, но трябва да направите всичко възможно.

— Ще опитаме. А кой още ще дойде?

— Всичко десет души: ти, Мордасов, Удалцов, Угрюмов, партизанинът Кауров и други. Тебе назначавам за старши. Подробности — на тръгване.

Сидоров отново се загърна с платнището, но не можеше да заспи. Мислите му отново го пренесоха на далечния аеродрум и отново пред очите му изплува образът на девойката...

2

Някога — това беше две години преди войната — Алексей също както и сега много се вълнуваше, когато мислеше за тази девойка. Той не знаеше тогава коя е тя и защо е дошла в тяхното градче, но да я вижда, да я гледа, макар и отдалеч, му стана необходимост. Стройна, русокоса — хареса му се от пръв поглед и много му се искаше да се запознае с нея.

Дните бяха горещи, задушни, каквито са обикновено към края на лятото. Долу в низината, край горското езеро, водите на което бяха спаднали през лятото, се чуваха чести изстрели. По случай празника тук се бяха събрали всички местни ловци.

Алексей дойде тук още от сутринта. Но днес не му вървеше. Той не беше успял да убие още нито една патица. Шумът на пийналите си ловци плашеше дивеча и той отлиташе.

Слънцето вече беше високо. Тревата изсъхна. На езерото стана тихо — разотидоха се почти всички ловци. И само Алексей Сидоров все още седеше под високата, разклонена ела и наблюдаваше огледалната повърхност на водата. С него беше и кучето му. То се сърдеше на стопанина си, който кой знае защо го държеше за каишката и не го пускаше от себе си.

И ето, над езерото се появи патица и започна да се приближава. Алексей се оживи и вдигна пушката. Чу се изстрел и патицата като камък тупна във водата. Кучето радостно изквича и без да чака команда, се хвърли във водата.

Радостен и възбуден, Алексей наблюдаваше как неговото куче бързаше към леко полюляващата се на повърхността патица. Но какво е това? Към патицата плуваше и друго куче. За част от секун-

дата то изпревари неговото, захапа патицата за шията и заплува към брега.

Сидоров почервеня. Той се спусна покрай брега и след минута видя край тръстиката гърба на друг ловец в син гащиризон. Той се наведе, внимателно взе патицата от устата на широкогърдото сиво куче и понечи да я постави в чантата си.

— Е, нахален си ти, братко мой! — разсърдено извика Сидоров.

Човекът в синия гащиризон трепна.

— За такива неща...

— Извинете! — чу се в отговор. — Но аз не знаех, че и вие сте стреляли. Моля, вземете си патицата.

Алексей примря. Човекът в синия гащиризон беше девойката, която така силно го вълнуваше и която така дълго мечтаеше да срещне. И ето те се срещнаха. Но как!

Той смутено я гледаше в лицето и не знаеше какво да прави.

— Но моля ви се, вземете си патицата — отново каза девойката.

Сидоров виновно се усмихна.

— А, не, няма защо — промълви той. — Не знаех, че сте вие. Простете ми, моля ви.

— Не, не, вземете я. Чужди работи не ми трябват.

— Но нали и вие сте стреляли. Не исках да ви обидя.

— Е, стига, поразгорещихте се, кипнахте. Това се случва. Сега си вземете патицата.

Алексей поклати глава и отстъпи крачка назад.

— Не. Довиждане.

Той леко й се поклони и бързо закрачи по тясната извита пътечка.

— Почакайте! — викна му девойката.

Сидоров не се обади.

През целия ден, вечерта и на следващата сутрин Алексей не беше в настроение. Струваше му се, че с девойката вече не ще може да се сдобри.

— Не бива да се мяркам пред очите ѝ, може да умра от срам! — реши Алексей. Той махна стърготините от тезгяха, прибра в чантата пилата, чукчето, длетото и вече се канеше да си ходи, когато към него се приближи директорът на МТС. Алексей малко познаваше този набит човек с остри червеникави мустаци. Той беше дошъл неотдавна в МТС от изпълкома на района.

— Ето какво, Альоша — каза той на Сидоров, — я ела довечера у нас към седем часа.

— Защо?

— По работа. Искам да се посъветвам с тебе.

— Е, щом трябва, ще дойда.

Директорът на МТС Архип Петрович живееше на другия край на града в малка къща, оградена с тараби. Тя беше потънала в зеленина и цветя — дело на жена му.

Като видя на вратата Алексей, Архип Петрович стана, посрещна го и приветливо му стисна ръката.

— Аха! Вие като че ли чакате още някого? — смути се Сидоров и кимна с глава към масата.

— Да, сети се — засмя се Архип Петрович.

— Тогава аз си отивам, не искам да ви преча.

— Защо ще си отиваш? Сядай! — и още по-високо извика: — Ей, щурмане, по-бързо!

„Какъв щурман? Откъде е дошъл?" — искаше да запита Алексей, но в това време в стаята влезе девойката, която вчера бе срещнал на езерото. Алексей се смути, изчерви се.

— А, вие ли сте? — объркано попита той.

— Аз съм — ласкаво му се усмихна тя.

— Моля, запознайте се — каза с дебелия си глас Архип Петрович. — Това е — той сложи тежка

длан на рамото на Сидоров — нашият най-добър шлосер, а това е дъщеря ми Анюта. Тя също си има работа с мотори... Заповядайте на масата!

Все още смутен, Сидоров искаше да попита директора в чест на какво е всичко това, но в този момент в стаята влезе жената на Архип Петрович. В ръцете си тя държеше тепсия с препечена патица.

— А ето и виновницата за днешното тържество! — гръмко обяви Архип Петрович.

— Как! — учуди се Сидоров. — Всичко това е заради...

— Съвсем вярно! — каза Архип Петрович. — Колективно сте убили патицата, колективно ще я изядем. Е, за ваше здраве, млади ловци!

...Цъфтяха градините. Старият Листопадов отново чакаше дъщеря си. Чакаше я и Алексей Сидоров. Той вече обичаше това момиче и животът му без нея беше празен и безрадостен. Тайно той си мислеше вече да направи предложение на Ана, но не му достигаха думи и смелост.

Ана също скучаеше без Алексей. И колкото повече писма получаваше от него, толкова повече нарастваше желанието ѝ да го види, да поговори с него. Към средата на юни тя си взе отпуск и отново дойде при баща си. Заедно с нея ѝ дойде на гости нейната приятелка Ирина Баришева.

Ана много искаше да покаже на приятелката си Алексей, да ги запознае, но когато те идваха от гарата и тя видя на вратата на МТС усмихнатия Сидоров, направи се, че не го познава. Видя ѝ се доста жалък: той целият беше изцапан, лицето му бе опръскано с масло и ней изведнъж я хвана срам, че момъкът, за когото толкоз много е разказвала на приятелката си, е обикновен шлосер. „Ще ги запозная довечера" — си помисли тя.

„Отдръпнала се е, направи се, че не ме познава" — реши Сидоров. Тази незаслужена обида го развълнува. „За мене тя повече не съществува" — помисли си той.

Но не беше тъй лесно за Сидоров да забрави Листопадова. Изстрадалата му душа го теглеше към нея и жадуваше среща с любимата.

И на Листопадова сърцето не беше спокойно. Тя съзнаваше, че жестоко е обидила Алексей, но не ѝ се искаше да си признае това. И все пак тя отиде у дома му.

Разговорът не вървеше. Алексей беше необичайно сух и мълчалив. Притесняваше се и Ана. Искаше ѝ се както преди да бъде ласкава, нежна, но нищо не излизаше.

— Прости ми, Альоша! — тихо рече тя. — Това беше лъжлив срам. Признавам. . .

Алексей нервно закрачи из стаята, след туй се спря пред Листопадова, погледна я изпитателно в лицето и каза:

— Никога не съм мислил, че ти, дъщеря на потомствен работник, можеш да се стесняваш от един работник специалист.

— Недей! — замоли го Ана. — Не казвай такива думи.

— Но нали това е истина. И ние въобще не бива повече да се срещаме.

— Альоша!

— За мене ти повече не съществуваш.

Ана се разплака и избяга навън.

Той излезе след нея и отиде в станционния бюфет. Стоя там до полунощ. След туй го заведоха у дома и го сложиха да спи. Алексей спа дълго, до обед, а когато стана и излезе на улицата, узна, че е започнала война. А след още едно денонощие той получи повиквателна. Остригаха го, облякоха го в

червеноармейска униформа и го изпратиха на фронта.

Оттогава изминаха две години и нещо.

През това време Алексей преживя и премисли много, но Ана не забрави.

3

Преди още да отлетят в тила на врага, на Захарчук му съобщиха, че в района на Яблоновската гора, в едно от населените места, ще го посрещне човек на име Кауров. Той е бил преподавател по немски език в районното средно училище и е местен жител.

И ето те се срещнаха. Антон Кауров — висок, снажен, с големи умни очи — веднага се хареса на Захарчук. Те се заприказваха и много скоро командирът на бригадата получи доста ценни сведения за движението на противника в района на предстоящите бойни действия. Но тези сведения той не можа да използува. От щаба на фронта се получи радиограма. Съобщиха, че набелязаните действия в този район временно се отменят. От парашутистите искаха да нападат най-близки гарнизони, обози и противникови коли.

Захарчук веднага извика Черноусов и му заповяда да отдели една рота и да устрои засада край блатото в съседство с Яблоновската гора.

Вечерта в този район стана кратък бой, а след около час ротният командир Куско вече докладваше на батарейния командир резултатите от нападението върху неприятелския обоз.

— Добре ги натупахме — оживено разказваше той. — Убихме осем хитлеристи, унищожихме шест коня, а дванадесет отведохме в гората.

— Юнаци! — похвали ги майорът. — Конете са ни много нужни. А що се отнася до хитлеристите, поне един трябваше да вземете в плен. Трябва да научим какви части има наоколо, накъде отиват?

— Ще изпълним и тази задача, другарю майор. Ще възложа тази работа на Сидоров.

В това време Сидоров заедно със своя малък отред и с партизанина Кауров беше в покрайнините на един малък крайднепърски град.

Преоблечен като оберлейтенант, Кауров още сутринта обиколи градчето. Това беше твърде дръзко и опасно, но той твърдо бе решил да открие квартирата на някакъв офицер. И успя.

Като минаваше край пазара, Кауров забеляза, че от една къща излизат двама офицери. Придружаваха ги две елегантно облечени жени. Те носеха със себе си някакви пакети.

По улиците беше тихо и безлюдно. И само покрай портата на една малка къща стояха две старици. Те мълчаливо изгледаха минаващите жени с офицери под ръка, след туй едната от тях каза:

— Съвсем са си изгубили съвестта тези жени. Мъжете им на фронта, а те се разхождат с немците. . . Ех! Развратници!

— Какво приказваш! — бързо възрази другата. — Това са немкини. Дошли са при мъжете си. Живеят у Хроси Карнаухова.

— Ш-ш-т! Иде още един — предупредително каза едната.

Кауров извърна глава, приветливо погледна стариците и им се усмихна. Старите жени останаха безучастни. Те се направиха, че не го забелязват и гледаха някъде над главата му. На Кауров му се прииска да се спре пред стариците и да им каже,

че и той е такъв, каквито са и те — руснак — и че е облякъл мундира само за да събере сведения. Разбира се, това той не можеше да направи. Той запомни къщата, в която влязоха хитлеристите със своите дами, след туй се повърта още малко, за да уточни нейните входове.

. . . Късно вечерта парашутистите обкръжиха къщата. Те безшумно обезвредиха часовоя и Сидоров постави на всеки прозорец по един автоматчик. След туй се огледа още веднъж, спря погледа си на Кауров и му каза:

— Ще дойдеш с мене. Кухтин, Шахудинов, Угрюмов и Удалцов — също след мен! Другите ще пазят тук.

Сидоров и Кауров предпазливо се изкачиха по стъпалата. Външната врата беше отворена. С опипване те намериха и друга врата, която водеше вътре. Отвориха я смело и се втурнаха в стаята. Хитлеристите и жените седяха около масата.

— Горе ръцете! — високо извика Сидоров.

В къщата настана тишина. Осем чифта ръце се вдигнаха нагоре и толкова чифта неподвижни изплашени очи гледаха развълнуваното лице на съветския войник и спокойно стоящия до него човек в униформа на хитлеристки офицер. Гледаха ги, без все още да разбират какво става, петима офицери, две немкини и една руска девойка.

Тихо изскърцване на врата наруши тишината. В стаята влязоха Угрюмов, Кухтин, Шахудинов и Удалцов.

— Вземете им оръжието и ги вържете! — властно заповяда Сидоров.

Войниците бързо обградиха офицерите и започнаха да им връзват ръцете.

Сидоров отмести масата, пристъпи към третия хитлерист, но той за миг удари с юмрук увисна-

лата от тавана газена лампа. Стъклото се счупи, но лампата по някакво чудо се задържа на кукичката и даже не изгасна. Тя описваше кръгове около масата, люлееше се, хвърляйки по стените на стаята причудливи сенки.

Жените истерично изкрещяха. Но Сидоров се съвзе. Той замахна, удари с юмрук есесовеца по главата и го преобърна. Към него се втурна и Удалцов.

— Отведете всички в дола. Чакайте ме там. Излезте всички! Да останат с мен Угрюмов и Кауров. Трябва да разберем какви са тези — и Сидоров посочи жените.

При тия думи младата, едва осемнадесетгодишна руска девойка зашари с очи из стаята. Алексей забеляза това и незабавно огледа останалите стаи. Но там нямаше никой. Той се върна.

— Кой е стопанинът тук?

Жените мълчаха.

— Вас питам: кой е стопанинът на тази къща? — като повиши глас, повтори Сидоров.

Девойката боязливо отговори:

— Баба ми е хазайката.

— А къде е тя?

— Ей я там — също тъй боязливо и тихо отговори тя и кимна с глава към кревата.

Сидоров премести очи и едва сега забеляза стърчащите изпод кревата крака, обути в стари скъсани обувки. От страх старицата се беше завряла под кревата и лежеше там ни жива, ни умряла. Кога бе успяла тя да скочи и да легне там, никой не бе забелязал.

— Е, бабке, излез! — като погледна под кревата, каза й Сидоров.

Старицата не мръдна. Тогава Сидоров заповяда на Угрюмов да я измъкне.

Уплашена, изгубила и ума, и дума, стопанката на къщата се спря пред облечения в немска униформа Кауров и размири къщата:

— Но, гълъбчето ми, миличък! Не ме убивай, пожали ме, стара съм.

— Ш-ш-т! Бабо! Не дигай шум. Никой няма да те убива. По-добре кажи кои са тези, що за хора са?

— Но, миличък, откъде да зная? Дойдоха, заеха къщата и си живеят. Не ги зная, ето, честен кръст, не зная. Всякакви идват, иди ги разбери какви са.

— А аз, бабке, съм войник от Съветската армия.

— Ах! — извика тя и нейните безцветни очи светнаха от радост. Но тя веднага се усъмни и попя: — Шегуваш се, миличък, шегуваш се.

— Че защо? Истината ти казвам. Добре. Какви са тези жени? Откъде са?

— Това ми е внучка. Сираче е.

— Така. А тези какви са? — Сидоров сне фуражката си и поглади своите черни коси.

— Тези са гости. Офицерски жени са.

— Немкини ли са?

— Да, струва ми се, че са немкини. Не могат да приказват по нашенски.

— Ясно! — проточено каза Сидоров, като разглеждаше внимателно внучката на старицата. — А сега, кажи ми, бабичко, защо развращаваш внучката си?

— Не е вярно! — извика девойката. — Аз не исках, но насила ме повикаха на масата. — И тя заплака.

В коридора се чуха бързи стъпки. В стаята влезе часови.

— Трябва да се махаме! — енергично съобщи той. — По шосето минава караул.

Сидоров повдигна ръка и погледна часовника си.

— Да тръгваме, другари! А ти, бабке, не шавай много с внучката си. Не излизай на улицата. Там на входа сме поставили мина. Само да отворите вратата и цялата къща ще хвръкне във въздуха. Ясно ли ти е? — И той излезе, като притвори добре вратата.

Разбира се, Сидоров не беше поставил никаква мина. Той направи друго нещо. В коридора забеляза железен лост, подпря с него вратата, излезе на улицата и изчезна в тъмнината.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

1

Три нощи наред над Яблоновската гора летяха самолети. Те идваха от Голямата земя и хвърляха на десантниците боеприпаси, продоволствие и отново се връщаха. Животът в гората стана по-весел. Патроните станаха повече, пак се появи и тютюн.

Не можеха да се радват само ранените войници. Тях започнаха да ги извозват.

Санитарните самолети можеха да идват всяка нощ, но нямаше подходящ плац за кацане. Захарчук изпрати няколко групи да търсят подходящи места за кацане, но те се върнаха без резултат. Наистина, на около километър оттук имаше доста голяма и равна поляна, заградена от всички страни с висока гора, но за целта тя все пак беше твърде малка. Отначало Захарчук се отказа от тази поляна, но сетне реши отново да я разгледа. Отидоха заедно с началник щаба, премериха я, пресметнаха и дойдоха до заключение, че един опитен летец може да кацне тук.

— Какво, да рискуваме ли? — запита командирът на бригадата.

— Нямаме друг изход — отговори началникът на политотдела подполковник Рибин. — Трябва да пристъпим към работа.

И на другия ден, преди още да съмне, батальонът на Черноусов беше вече на поляната. Дрънкайки с оръжието и лопатите, войниците се разположиха край гората и запалиха цигари. Посвили се от утринната прохлада, те мълчаливо се вслушваха в шума на падащите листа и недоволно поглеждаха към забуленото от гъсти, сиви облаци небе.

Беше ветровито, студено и неприятно. Гората обилно ронеше червени листа и бучеше. Ала ето заехтяха брадви, заскърцаха триони — и тя отстъпи. Полянката стана по-просторна. Но тя все още беше малка за кацането на пътнически самолет и полковникът заповяда да се продължи настъплението в гората.

Още по-ожесточено затракаха брадвите, заскърцаха трионите, задрънкаха малките, излъскани от пръстта войнишки лопатки.

Никита Назаренко и Алексей Сидоров работеха заедно. Те бяха коленичили и режеха ниско до корена една червенолиста трепетлика. Трепетликата се заклати, бавно полегна на една страна и като изпочупи клоните на съседните дървета, тя за последен път прошумя със своите крехки вейки и падна с трясък на украсената с червени листа земя. За миг в гората настана тишина. Войниците притихнаха и се ослушаха как от падането на дървото земята потрепера. След това отново зашумя листопадът, затракаха брадвите.

Съборено дърво веднага нарязваха на части, изсичаха клоните му и го пренасяха навътре в гората. Извозваха и изкоренените пънове, а образуваните ями засипваха с пръст и я трамбуваха.

Налагаше се да докарват голямо количество пръст. Влачеха я доста отдалеч и затова от платнищата веднага приготвиха стотина примитивни носилки — единственото строително приспособление, което десантниците имаха достатъчно.

Войниците се изморихa и мнозина очакваха почивка, но команда за това не се чу до вечерта. Затова, когато прекратиха работа, всички заспаха здрав, непробуден сън. И на следващото утро, отпочинали и освежени, войниците отново се хванаха на работа, огласяйки гората с тракането на брадви, скърцането на триони, звънтенето на лопати. Както и през миналия ден, те работеха чевръсто и резултатно — като истински дървосекачи.

Размерите на горския аеродрум ставаха с всеки час все по-големи и по-големи.

Десантниците работиха три дни, а на четвъртата нощ долетя и самолет. Той дълго кръжи над огньовете, като почти докосваше със спуснатия си колесник върховете на високите ели и се накани да кацне.

Всички затаиха дъх.

— Дано кацне. Само да не се разбие! — като мачкаше нервно пилотката си, каза Сидоров.

Самолетът запали фаровете си, докосна земята и се плъзна по площадката. Той освети черната и плътна стена от дървета и се понесе право към нея.

— Ще се разбие! — извика Сидоров и се обърна, за да не гледа аварията.

— Ур-ра! — завикаха от срещуположния край на аеродрума.

— Кацна, другари, кацна! — радостно закрещя Сидоров и хукна към самолета.

Голям сребрист самолет стоеше на няколко метра от дебелите стебла на дърветата и почти докосваше с дясното си витло зелените клони на елите.

Сидоров дотича до самолета, като дишаше тежко, силно развълнуван. От радост войниците залюляха летците на ръце и ги заподхвърляха нагоре. Сидоров се спусна да помага.

— Стига, стига, другари! — викаше легящата във въздуха жена в син гащиризон. В гласа ѝ Сидоров почувствува нещо близко, родно.

— Аня!

— Альоша! — радостно извика Листопадова.

— Аня! Скъпа! — смутено каза Алексей и неговото голямо и малко грубо лице се обля в руменина.

— Ох! Какъв юнак си ти!

Главата на Алексей се завъртя от щастие. Момичето, за което толкова много мислеше през цялото време, сега стоеше до него. Той отново съзря нейните бисерно бели зъби. Тя нервно теглеше със своите малки пръсти копчето на неговата рубашка и той не можеше да събере мислите си, да ѝ каже нещо нежно, топло.

— Какво, роднини ли сте? — запита някой в тъмнината.

— Да, роднини сме! — отговори девойката и като хвана Сидоров под ръка, добави: — Да се разходим, Альоша. . . Много се вълнувам. . .

— Аня! — извика я пилотът Ирина Баришева. — Ето тука са командирите. Посмъмри ги заради аеродрума.

— Почакай! — отвърна ѝ Ана. — Сега ще дойда.

— А защо ще ни се кара! Нали кацнахте. И то много добре кацнахте — гърмеше встрани оживено гласът на полковника. — По-хубава площадка не можеш да намериш и на хиляда километра.

— Е, да, вие го казвате! — възрази Баришева. — Разтоварвайте самолета. Докарахме ви медикаменти, продукти, а ще вземем ранените. Придру-

жава ни лекар. Запознайте се, моля ви! — и Баришева представи на командира на бригадата една жена капитан.

— Също жена! — усмихна се полковникът и стисна протегнатата му ръка.

— Да! — не без гордост отговори пилотът. — Целият ни екипаж е женски. И лекарят е жена, и санитарките.

— Но вие сте юнаци! — похвали ги бригадният командир и като се обърна към командира на батальона, заповяда: — Другарю Черноусов, организирай разтоварването на самолета и натовари болните.

— Слушам! — отвърна майорът и изчезна в тъмнината.

— Много ли са ранените?

— Не са много! Но като товар ще ви сложим и петима немци. Немски офицери, и то есесовци. Двама лейтенанти и трима майори.

— Докарайте ги. И такъв товар ще пренесем — засмя се Баришева.

— Е, другари, заповядайте в землянката ми. Ще ви гостя с горещ чай — подкани ги Захарчук.

— С горещ чай ли?

— Да — потвърди бригадният командир.

— Тогава да вървим — съгласи се капитанът.

— Почакайте! — извика Баришева. — А къде се дяна нашата Листопадова?

— Срещна един свой роднина. Ей къде седят — поясни войникът, който стоеше до нея.

Пилотът погледна войника, но нищо не каза. Тя се сети кого е срещнала Ана.

Офицерите влязоха в землянката, съблякоха се, седнаха около масата и започнаха да вечерят. Пилотът, радистката и лекарката разказаха на Захарчук новини от другата страна на фронта; за това,

че външно Москва изглежда съвсем мирновременно, че хората работят много, но че и понякога си ходят на гости, че кината и театрите работят. Наистина кинозалите не се отоплявят и се вижда парата от дишането, а в театрите мнозина не се стесняват и идват с валенки. Но това се счита за напълно прилично.

А в това време щурманът седеше на едно повалено дърво и тихо разговаряше с Алексей Сидоров. Тя го принуди да й разкаже подробно как е летял с неразтворен парашут, какво е чувствувал и как се е приземил.

Алексей й разказа всичко.

— Буен си! Можеше да се пребиеш. Не прави вече такива неща.

— Слушам — засмя се Алексей.

— Не, сериозно ти говоря.

— И аз сериозно.

— Виж какъв си!

Замълчаха. След туй Сидоров въздъхна и рече:

— Трябва да си починеш. Може би трябва да вървим?

— Не, не! Не съм уморена. Да поседим още малко. Тука е хубаво и тихо. — И като помълча, почти прошепна: — Ето, видях те, разбрах, че щастливо си се приземил, и ми стана тъй леко и приятно, че ми се иска да запея. А каква е хубава тук гората! Бих могла цяла нощ да прекарам на това дърво.

В отговор Сидоров я помилва по ръката.

След туй замълчаха щастливи и доволни от тази среща. И на двамата им се искаше да си кажат по нещо изключително, но нито тя, нито той намираха нужните думи.

— Аня! Къде си? — се чу глас между дърветата.

— Тук съм. Ела! — отвърна Листопадова.

Към тях се приближи високо, стройно момиче със стегната военна униформа.

— Запознайте се! — й каза Ана. — Това е същият другар, за когото ти разказвах.

— Много ми е приятно! Ирина Баришева — представи се тя.

— Алексей Сидоров! — отговори войникът.

— Вашият парашут ли се откопча в самолета?

— Да, моя.

— И вие скочихте?

— Не ми оставаше нищо друго.

— А можеше и да се върнем на аеродрума...

Те още дълго и оживено разговаряха, шегуваха се и се смяха, след туй станаха и се приближиха до самолета. Ранените бяха вече настанени, а в ъгъла по молба на лекарката поставиха с вързани ръце и крака пленените немски офицери.

Самолетът бе избутан на ръце и екипажът, след като добре огледа площадката, зае своите места. Аня стоеше на вратите, а Сидоров се въртеше около самолета. Те се прощаваха с поглед. За дълго ли? Това не знаеше никой.

— Ей, другарко! Вземете това — бързо извика на щурмана дотичалият Шахудинов.

— Какво е то?

— Писма, войнишки писма. Нека нашите жени знаят, че сме живи и здрави.

— Дайте ги, дайте ги! — отговори Листопадова и протегна ръце. Но ниският Шахудинов не можеше да достигне ръцете й. Тогаз Сидоров грабна пачката войнишки писма и ги подаде на Листопадова.

— Благодаря — каза тя и запита: — И твоето ли е тук?

— Не — начумерено отговори Алексей и поглади смолистите си коси.

— Защо?

— На кого да пиша?

— На майка си.

— Тя вече не е жива. Почина — отговори Сидоров и като помълча, запита:

— А как са вашите? Какво прави Архип Петрович и Надежда Константиновна?

— Нищо, благодаря. Засега са живи и здрави. Трудят се. Сега живеят край Москва.

— Предай им сърдечен привет.

— Ще им предам. Ще се зарадват.

Листопадова каза още нещо, но моторите заботиха и Сидоров не чу последните й думи.

Фаровете блеснаха, самолетът трепна и се плъзна стремително по поляната. Той се отлепи от земята и изчезна в тъмното, бесзвездно небе.

2

Като видя Листопадова, майор Черноусов отново се развълнува. Тя му напомни за Полина. Но с какво точно, Черноусов не можа да разбере. И сега, когато нощната тъмнина погълна самолета, майорът се върна в землянката си, извади от планшета снимката и я приближи до слабата лампа.

Майорът дълго и мълчаливо разглежда картичката, след туй я сложи в джеба си и се накани да си ляга. Той се съблече, изгаси лампата и легна. Но дълго не можа да заспи. Пред очите му беше все образът на Василий Мешков.

Някога този човек беше за майор Черноусов близък и скъп.

Заедно учиха в института, в един полк започнаха службата. И двамата бяха влюбени в едно момиче. Но Полина се ожени за Василий. И макар че

на Черноусов тогава му беше много тежко, той искрено им пожела щастие и успех в живота. И той винаги би потискал чувствата си към Полина, ако Мешков беше истински човек!... Частта, в която служеха, отстъпваше. Това бяха три дни, страшно трудни дни. Двамата се държаха, духът им беше бодър. Но когато попаднаха в обкръжение, Мешков се изплаши.

Обръчът все повече се стягаше. Почти целият команден състав на дивизията излезе от строя. Положението ставаше критично. Още ден-два и от дивизията нищо нямаше да остане. И тогава тежко раненият генерал извика в щаба майор Черноусов.

В землянката на командира на дивизията беше полутъмно и влажно. На масата седеше щабен офицер и пишеше нещо бързо, а до него клечеше в телефонната слушалка един едър войник — свързочник. На ниско дървено легло, покрит с одеяло, лежеше генералът.

— Приближете се — с чужд, хрипкав глас проговори генералът и Черноусов едва сега забеляза колко се е изменил и остарял командирът на дивизията.

— Ако издържа до довечера — добре ще е! Но ми се струва, че няма да мога...

Генералът млъкна и затвори очи. Трудно му беше да говори — нещо хриптеше в гърдите му и на майора му стана много мъчно за умиращия генерал. Генералът поклати глава и отвори очи.

— Поемайте командуването на дивизията, майоре.

— Аз? ... Ами ако...

— Ще се справите, другарю майор! Постарайте се да излезете от обкръжението. Дръжте курс към Уваровско урочище... — И генералът загуби съзнание.

Продоволствието и боеприпасите бяха на привършване. А врагът все напираше и напираше.

— Какво ще правим, командире? — се обърна капитан Мешков към Черноусов.

— Трябва да се държим.

— Как ще се държим? Как?

Черноусов замълча.

— А може би... — започна неочаквано Мешков. Той изрече тия думи с такъв тон, щото Черноусов почервеня.

— Ти си си загубил ума!

— Утре ще бъде късно. Ще ни изчукат като яребици.

Черноусов гледаше Мешков с широко отворените си възпалени очи.

— Е, какво ме гледаш такъв? Ние сме стари приятели.

— Е, е?

— Съпротивата е безполезна. Трябва да помислим и за себе си.

— Ах, какъв негодник си бил! — прекъсна го Черноусов.

— Какво да се прави?

Млъкни! — лицето на Черноусов стана страшно. — Ще те дам под съд.

— Саша! Приятелю!

— Тук няма приятели! И това трябва добре да запомните. Махайте се.

Като наведе глава, Мешков се отправи към изхода.

— Чакайте! — спря го майорът. — Човек с такова настроение не може да оглавява строевия отдел на щаба! Освобождавам ви от тази длъжност. Идете в трети батальон в ротата на младши лейтенант Фирсов. Назначавам ви взводен командир.

— Мен? Командир на взвод?

— Да, вас, капитане. Допущам, че все още не сте напълно покварен човек и там, на предната линия, ще се научите да мислите по-иначе. Понякога свистенето на куршумите действува отрезвяващо на човека.

През нощта събудиха майора. Командирът на единия от батальоните търсеше по срочна работа майора.

— Слушам! — взе слушалката и с прегракнал глас заговори майорът.

— Другарю тридесет и едно! — се чу в слушалката. — Докладва двадесет и трети. Моля за указания, какво да правя с Мешков?

— Какво да правите с Мешков ли? — недоволно промърмори Черноусов. — Нямам намерение да изменям решението си.

— Преди два часа Мешков дезертира.

— Как?

— Моите разузнавачи са го задържали. Мешков оказал съпротива, даже ранил старшината.

— Докарайте ми го веднага.

Черноусов злобно хвърли слушалката и нервно закрачи из блиндажа. Той вече се ругаеше заради малодушието си. Съжали негодника, понижи го само в длъжност .Излъга се! . . . Подъл страхливец!

Майорът излезе от землянката — на чист въздух.

Нощта беше тъмна, валеше мокър сняг. Някъде тракаше картечница, от време на време се чуваха артилерийски гърмежи. От тъмнината изскочи санитар, който теглеше на една количка някакъв ранен. „Дали това не е старшината, когото Мешков е ранил? — си помисли майорът. — И това стана заради моята излишна доверчивост."

Майорът сви рамене, поклати глава и се върна в землянката. След малко му доложиха, че са докарали Мешков.

— Доведете го!

Прегърбен, с измокрена полушуба, Мешков влезе в землянката, погледна майора и заплака.

Черноусов с отвращение се намръщи, огледа го мълчаливо от горе до долу и каза:

— Познавам те от десет години. Мислех си, че по-добър приятел от тебе на света няма. Сгрешил съм. И аз не съм сам. Всеки, който те е познавал, е сгрешил.

. . . По заповед на военния трибунал сутринта Мешков беше разстрелян. И надвечер съединенията на Съветската армия преминаха в контранастъпление, отхвърлиха хитлеристите и майор Черноусов успя да изведе частите на дивизията от обкръжението.

Оттогава изминаха две години. През това време много пъти Черноусов беше в тила, но с Полина не се срещаше. Предполагаше, че тя е научила за съдбата на мъжа си и че търси среща с него, но сам нищо не предприемаше от своя страна.

Преди да отлети в тила на противника, той написа писмо на Полина, но не се реши да го изпрати. То си лежеше в джеба на рубашката му и вече беше доста поизмачкано.

3

С всеки изминат ден парашутистите все повече напомняха за себе си. Те извършваха придвижвания на десетки километри от своето разположение, хвърляха мостове във въздуха, прекъсваха свързочни линии, устройваха засади по шосетата, минираха ги, нападаха неприятелски обози и автоколони.

Хитлеристите струпаха големи сили в селата около Яблоновската и Каневската гора. Заедно с

това те бързо издигаха отбранителни съоръжения на десния бряг на Днепър.

В покрайнините на селата Бобрица, Селище, Студенец, Трошин, Глинича, Пшеничники и Черниши те привършваха изкопаването на окопи и блиндажи, укрепени с два-три реда греди, разполагаха зенитни батареи, тежки картечници и артилерия.

Хитлеристите се готвеха да спрат настъплението на Съветската армия. Но хвърлените в този район съветски парашутисти им разстройваха плановете. Ето защо хитлеристкото командуване заповяда на своите войски в този район да вземат мерки за бързото ликвидиране на съветските парашутисти.

Фашистите докараха при Яблоновската гора една пехотна част, която почти веднага след напущане на камионите се развърна във верига и започна да настъпва.

Въоръжени с шмайзери и картечници, те се втурнаха в бойния ред на батальона на майор Черноусов. Те се движеха в обичайния си строй — в три реда. Като премина сто метра, първата верига залегна и откри огън. След нея се дигна и затича втората верига.

Ротата на лейтенант Куско не беше в пълен състав. Още сутринта един нейн взвод по заповед на Черноусов замина за изпълнение на бойна задача. Фашистите успяха бързо да усетят слабото място в отбраната на парашутистите. Те обстреляха със силен огън войниците на Куско и се приближиха до техните окопи. Те залегнаха на няколко метра от окопите на ротата в един овраг и се готвеха за своя последен, решителен скок.

Ротата на Куско изпадна в тежко положение. Хитлеристите имаха голямо превъзходство в хора и въоръжение. Единствената надежда беше в ко-

мандира на батальона. Той обеща да изпрати подкрепление, но то все още не пристигаше.

Куско не знаеше, че батальонният командир му беше изпратил в помощ два взвода от трета рота, но хитлеристите бяха притиснали и тях и не им даваха възможност да се движат ни напред, ни назад.

Всяка минута положението ставаше все по-напрегнато. Това разбираха и командирът, и войниците. Но се държаха. И даже картечарят Василий Будрин, който в такива случаи преувеличаваше опасността, този път стреляше мълчаливо, пресметливо и не пророни нито една дума.

А през това време хитлеристите продължаваха да се струпват в оврага.

— Другарю лейтенант! — бързо викна Сидоров, като дотича по траншеята при Куско.

— Какво има? — някак сърдито се обади Куско.

— Трябва да пренесем огъня на картечниците вляво, за да попречим на съсредоточаването им.

— Къде? — запита лейтенантът.

— Ей по онази височина, от която те пропълзяват в оврага.

— Вярно! — съгласи се лейтенантът. — Предай от мое име на Шахудинов да държи под обстрел височинката.

— Слушам!

— Бързо, бързо! — подкани го Куско.

Сидоров хукна.

Това, което командирът изпусна в суматохата, забеляза го опитният войник. Притокът на хитлеристите към оврага пресекна. Но се появиха нови неприятности. Патроните бяха на привършване. Наистина бяха пратени хора за боеприпаси, но все още никой не идваше.

— Ей, рус, предавай се! — крещяха хитлеристите.

— Капут, рус, капут!

— Няма ли да ви приседне! — сърдито викна Куско.

В окопите на парашутистите полетяха гранати, а след туй хитлеристите се хвърлиха в атака.

Парче от мина рани сержант Мордасов. Неговото тежко тяло се свлече до командира.

— Мордасов, какво ти е? — извика лейтенантът и пусна автоматен ред. Не виждаше вече какво става отляво и отдясно. Мяркаха му се само фашистите, които тичаха срещу него, и той стреляше по тях. Те падаха, ставаха и отново хукваха. Бяха много. Но до неговия окоп стигнаха само четирима.

Командирът на ротата се поизправи и даде дълъг ред. Ниският, набит хитлерист се заби в бруствера на окопа, но другият скочи на главата на Куско, преобърна го, натисна го и почна да го души. Хитлеристът крещеше нещо и лейтенантът виждаше неговите изпълнени с кръв очи. Куско се опитваше да го отхвърли и да докопа ножа. Но в окопа беше тясно. Хитлеристът все по-плътно го притискаше и го душеше.

На лейтенанта му причерня. Той захърка, губеше съзнание. Още няколко секунди и лейтенантът би загинал. Но дотичалият навреме Кухтин застреля хитлериста.

Лейтенант Куско скочи и видя нова група хитлеристи, дигнали се в атака. Той бързо грабна автомата от земята и даде ред. В същото време на бруствера на окопа се показа малкият Кухтин.

— За родината! Ура-а! — с пълно гърло извика той и се втурна напред. Всички, които не бяха ранени, го последваха.

Вражеската атака беше отбита...

— Да, моментът е напрегнат! — каза Рибин на полковник Захарчук, като наблюдаваше хода на боя. — Трябва да предприемем нещо, иначе ротата на Куско ще бъде напълно унищожена...

— Изходът е един — отзова се Рибин. — Да вдигнем войниците на трета рота и да ги пратим на помощ на Куско. И докато не е късно, с това ще се заема аз.

— А ще стигнеш ли? — запита Захарчук.

— Ще се опитам — тихо отговори Рибин и без да се бави, напусна командния пункт.

Хитлеристите забелязаха мяркащия се между дърветата офицер и откриха огън по него. Рибин залегна. Когато огънят затихна, той стана и като се криеше между дърветата, хукна към трета рота.

— Защо вие, момчета, си лежите и спокойно гледате как умират вашите другари? — диша йки тежко, извика той и скочи в първия попаднал му окоп.

— А какво да правим? Не можем да си дигнем главите — предпазливо отговори някой от войниците.

— Къде е командирът на ротата?

— Убиха го! — кратко докладва комисарят.

— Значи, командирът е загинал и вие сте решили да полежите? Тъй ли?

Войниците мълчаха.

— Траете си, значи, изплашихте се?

— Не, не сме се уплашили! — каза редник Лорин. — Но какво да правим. Ротният командир е убит, взводните командири — също.

— Ясно! Има ли тук комунисти! — гръмко извика Рибин и се показа от окопа.

— Има! — отговориха няколко гласа.

— А комсомолци?

— Има.

— Е, да дойдат тогава при мене!

Комунистите и комсомолците запълзяха към комисаря.

— Ето какво, другари! — започна Рибин. — Положението на ротата на Куско е много тежко. И животът на хората, и всичко зависи от нас. От нас зависи даже положението на цялата бригада. — Той замълча, а след туй добави: — Преди всичко трябва да преминем ей онази полоса. — И той показа полянката, над която свистяха куршуми.

Пръв стана сержант Иванов. Той леко скочи на крака, дотича до края на полянката, но пронизан от куршум, падна на пожълтялата трева. Още някои се опитаха да преминат поляната, но ги постигна същата участ. Тогава скочи и хукна Рибин. Той стигна до убития сержант и започна да се клати насам-натам.

„Дали съм ранен?" — мина му през ума и като направи още няколко крачки, падна на земята.

Над главата му пропищяха куршуми. „Трябва да почакам още малко" — реши Рибин и веднага почувствува как топлата кръв заля гърдите му.

„Дребна работа!". — успокои се подполковникът, като попипа простреляното си рамо.

— Убиха комисаря! — разтревожено извика някой. После той чу нарастващ тропот.

Рибин се надигна.

— Жив съм — закрещя той и като надвиваше нетърпимата болка, скочи и дотича заедно с няколко войници до ротата на Куско.

— Защо се мотаете толкоз дълго? — с упрек се обърна Никита Назаренко към Лорин.

— След туй ще поговорим. Превържи ми ръката — Лорин показа на Никита обляната си в кръв лява китка.

Никита Назаренко бързо направи превръзка.

И в същото време хитлеристите отново се дигнаха на атака.

Лорин постави на бруствера своя автомат и като го придържаше с ранената си ръка, откри огън.

— Остави, не се мъчи — каза му Назаренко. Ние и без тебе сега ще се справим. Почини си.

Лорин се усмихна.

— След туй ще си починем, Никита.

Хитлеристите идваха все по-близо.

— Ур-р-а-а!

Подполковник Рибин отново дигна хората в атака. Със съдрана гимнастьорка, с току-що превързано рамо, с пистолет в лявата ръка, стиснал зъби, изправил глава, той, без да се навежда, тичаше през редките храсталаци.

Назаренко изскочи от окопа и като стреляше в движение, се устреми след него. Около главата му пищяха куршуми. Но той не обръщаше внимание. Пред очите му се мяркаха само хитлеристи, които той трябваше да убие или иначе те ще убият него и другарите му, близките му, приятелите му, ще стъпчат цялата страна. Той бяга дотогава, докато се спъна о трупа на един хитлерист и падна. Покрай него изтича Лорин. Като поддържаше с ранената си ръка автомата, той непрестанно стреляше и крещеше. Назаренко се спусна след него. Но изведнъж Лорин се спря, изпусна автомата и сам падна на земята.

Назаренко се наведе над него.

— Сега всичко свърши, Никита, всичко! — прошепна Лорин.

— Потрай, потрай! Ние с тебе още... — започна Назаренко.

— Гърдите ми горят, огън...

— Сега ще повикам санитар. Ще те превържат и ще ти олекне.

— Недей... Ако останеш жив...

Никита се наведе още по-ниско.

— Ако останеш жив, напиши писмо до татко. Разкажи му всичко.

Назаренко мълчаливо кимна с глава.

— А сега върви. Как е там? — И Лорин, като се опря на лакти, погледна напред.

Назаренко не чу последните му думи. Той скочи и побягна напред.

... След около час всичко утихна. Хитлеристите отново бяха отхвърлени.

Никита се върна там, където беше паднал Лорин, намери го, седна до него и дълго се взира в неговото вече посиняло лице. След туй стана, взе на ръце тялото на другаря си и го понесе към гората. Там, под висок клонест бор, Сидоров, Кухтин и другите войници вече копаеха братски гроб.

4

След боя войниците дълго не можаха да дойдат на себе си. На всички лицата бяха сурови и съсредоточени. Пушеха много и пиеха вода. Пиеха жадно и често, но никой не се докосваше до ядението.

Раздадоха водка. Но даже тези, които в друго време с удоволствие изпиваха по чашка, сега гледаха водката с безразличие. Кухтин, Сидоров и картечарят Будрин получиха двойна порция. Те седнаха на тревата в кръг, извадиха от чантите тенекиени чашки, хляб, консерви, пиха веднъж, дваж и заприказваха.

— Такъв бой никога не се забравя, момчета! Ще умираш и ще си го спомняш. А като си го спомниш, ще ти стане страшно. Ех че бой беше! — като

пълнеше чашката си, каза Кухтин. Той подаде чашката на Сидоров. — На, пийни! Изпий я до дъно. Пийни за това — да се върнеш здрав и читав в къщи и когато отново ти се случи да пиеш, винаги да си спомняш днешния ден, хората, които загинаха, и тези, които сега пият с тебе. . .

Сидоров мълчаливо взе чашката, поднесе я към устата си, дигна глава и я изпи. След туй изтри с ръкав устните си, помириса хляба, запуши и мълчаливо се загледа в далечината.

— Какво? Пак за летеца ли си спомни? — запита го Кухтин.

Сидоров отначало отрицателно поклати глава, но после си призна:

— За нея. Не искам да мисля за нея, а все ми е пред очите.

— Пък ти не мисли. Не бива — посъветва го Кухтин.

В небето между върховете на дърветата се показа немски разузнавателен самолет „Фокке-вулф".

— „Рамката", момчета, „рамката" — тревожно каза Назаренко.

— Ех, да можем да го цапардосаме! — със сажаление проговори Будрин.

— Скоро ще почнат да бомбардират! — като следеше тревожно самолета, рече Кухтин.

— Няма да минем без това — съгласи се Сидоров.

Самолетът се повъртя над гората и изчезна.

. . . Свечеряваше се. Гората утихна. Умълчаха се и войниците, гледайки как високите трепетлики ронят своите последни червени листа.

П Е Т А Г Л А В А

1

Появяването на вражески самолет над гората не предвещаваше нищо хубаво. Очакваше се бомбардировка, пък и по спешност към Яблоновската гора подвозваха тежка артилерия. Освен туй на Захарчук му поднесоха още една неприятна новина: гората, в която се укриваха, бе обградена от всички страни и обръчът около тях се стягаше. Хитлеристите превъзхождаха със своите сили съветските части и за приемане на боя и дума не можеше да става. Имаше само един изход: незабавно да се изостави гората и да се запазят силите. Но как да се излезе оттук, полковникът не знаеше.

Обкръжен от своите офицери, Захарчук седеше под един разклонен бор, взираше се в картата и съсредоточено мислеше за създалото се положение.

— А защо да не опитаме през това място — наруши мълчанието началник щаба и посочи с пръст на картата. — Да пробием техния заслон и да се доберем до Таганчанската гора.

— Вече мислих за това — отговори полковникът. — Ако не намерим нещо по-добро, така и ще постъпим.

— Другарю полковник! — намеси се в разговора Черноусов. — А защо да не прибегнем до услугите на братята партизани Примостко? Те са местни жители, пък и при това са ловци.

— Съвършено вярно! — съгласи се бригадният командир. — Ще поговорим с тях. Ей сега ще ги повикам. А сега — почивка.

Братята Примостко бяха ръководители на малък партизански отред, който действуваше в района на Яблоновската гора. Захарчук знаеше за този отред още на Голямата земя. С него бе установена връзка много преди бригадата да дойде тук, предварително бяха уговорени местата за скачане на съветските парашутисти. Само за една нощ отредът прие голяма част от десантниците, а след туй партизаните влязоха под командуването на полковник Захарчук.

Офицерите запушиха.

До Черноусов, опрял гръб на бора, седеше капитан Майборода. В устата си държеше напластена с никотин стара, доста обгоряла лула. Отметнал глава назад, той пускаше удивително равни колелца син дим, които се увеличаваха, издигаха се нагоре и се разсейваха на синия фон на небето.

— Ех, да можехме да се изпарим от гората като този дим, как бихме поговорили след туй с тях — мечтаеше на глас Майборода и още по-високо със съжаление възкликна: — Да! Работата е сериозна.

Никой не обърна внимание на неговите думи. Всички гледаха бригадния командир, който говореше с партизаните. Неговото лице беше станало още по-строго. Но ето Захарчук хвана под ръка по-стария Примостко и се усмихна. Усмихна се и облекчено въздъхна и Черноусов. „Измислиха нещо" — зарадвано прошепна той и от вълнение даже стана.

През една неизвестна пътечка, която минаваше през силно заблатена местност, братята Примостко незабелязано преведоха парашутистите от Яблоновската гора и ги заведоха в Таганчанския лес. Те вървяха цяла нощ и когато на порозовелия хоризонт се показа светложълтият кръг на слънцето, те бяха вече край Таганчанската гора.

— Почивка-а! — приглушено извика Захарчук и тази дълго чакана команда с мълниеносна бързина обиколи всички поделения.

Уморените войници седнаха на земята, с удоволствие протегнаха крака, запушиха и започнаха да развързват раниците си.

Носеха много варено месо, малко хляб и почти никой нямаше нито грам сол. Сол трябваше да получат заедно с друго продоволствие през нощта от самолети в Яблоновската гора. Но десантниците не дочакаха самолетите.

Както винаги Никита Назаренко, Алексей Сидоров, картечарят Василий Будрин и Кухтин се събраха да закусват заедно под висок бор. Те мълчаливо ядяха безсолното месо.

— Нима това е ядене! — като заклати намръщено глава, каза Будрин. И той хвърли месото в храстите.

Алексей Сидоров се ядоса. „Негодник" — мислено изруга той Будрин и като го хвана за ръката, сърдито процеди:

— Ти защо се паникьосваш?

— Ами че не е солено, не минава през гърлото.

— Щом не минава, не яж! И не пречи на другите. И без това не ни е много весело.

— Нима аз...

— Млъкни! — сърдито го прекъсна Сидоров. — Иди сега и вземи месото.

Будрин мълчеше.

— Иди и го вземи, Будрин! — посъветва го Назаренко. — Льошка правилно ти казва. Не бива така.

— Извинявайте тогава — виновно каза картечарят. — В яда си го направих.

Той стана, дигна месото, очисти го и го пъхна в раницата.

— Кухтин! — чу се гласът на Черноусов.

— Слушам, другарю майор! — като скочи бързо, се отзова Кухтин.

— Иди на пътя. Идва каруца.

— Виждам!

— Узнай какви хора са и къде отиват.

— Слушам! — бързо отговори войникът и хукна из гората.

На каруцата, провесили крака, се возеха две въоръжени момчета. По пътя вървеше чернобрад мъж, облечен по селски. Всички ядяха семки.

— Стой! Кои сте вие? — изкомандува Кухтин.

— Свои сме — отвърна чернобрадият, — свои!

— Какви свои, те питам! — сърдито викна Кухтин и вдигна автомата.

— По-внимателно, скъпи, по-внимателно! — спокойно му отговори седналият на колата белоглав момък. — И ние имаме такива вещи. Ето — и той поглади с ръка висящия на гърдите му автомат. — А ти кой си?

— Аз съм съветски! И горе ръцете! — като повиши още повече глас, изкомандува Кухтин.

— Брей че си горещ — без да му трепне ни един мускул, отговори белоглавият. — И ние също сме съветски! Кажи в какво се състои работата? Какво ти трябва?

— Трябваше веднага така да отговориш — примирително каза Кухтин, като отпусна автомата. — Елате при моя командир, той ще говори с вас.

— Добре! — съгласи се бързо момчето и като скочи от колата, тръгна с Кухтин.

— Вие почакайте тука — обърна се той към своите спътници. — Сега ще се върна. Това са наши. Веднага познах рязанския говор.

— Нищо не разбираш! — възрази му Кухтин. — И роднина дори нямам в Рязан.

— Откъде си ти?

— Московчанин съм.

— Че каква е разликата? Все матушка Русия.

Кухтин не отговори.

Белоглавият момък и неговите спътници бяха партизани от големия отред на Колодченко, който беше съставен от местни жители и от голям брой така наречени „обкръженци" — бивши военнослужащи в Червената армия. Момчето разказа на Черноусов, че техният отред е разположен недалеч и че хитлеристите почти не ги закачат.

— А вие, закачате ли ги? — запита батальонният командир.

— Кълвем ги по малко. Такъв страх сме им вкарали, че не смеят на пушечен изстрел да доближат гората.

— Какво, да не би да се боят?

— Повече, отколкото дявол от тамян.

— Е, добре! Да идем при бригадния командир. Там подробно ще поприказваме. Вие, Кухтин, сте свободен.

Кухтин изкозирува на батальонния командир и след минута отново беше между приятелите си. Той разказа на другарите си, че задържаните на пътя са партизани и че отредът им е много голям и е в същата гора.

— Та, момчета, навярно ще се разположим тук — завърши той и като подложи раницата под главата си, легна да почине. Когато вече заспи-

ваше, към бора се приближи чернобрадият мъж и без да каже дума, започна да разглежда Кухтин.

„Какво ли иска този?" — недоволно помисли Сидоров и вече се канеше да викне на любопитния мъж, но чернобрадият го изпревари:

— Здравейте, юнаци! — каза той.

Кухтин се надигна, погледна брадатия и като го позна, насмешливо отговори:

— Здраве желая, татенце! Сядай, бъди ни гостенин! Но понеже нямаме с какво да те почерпим, то лягай с нас за компания. Подремни си малко

Назаренко и Будрин се засмяха.

— Остричък си ти, Кухтин! — безобидно му каза брадатият.

— А ти откъде знаеш, че се казвам Кухтин?

— Знам, а знам и това, че скоро забравяш своите.

Всички се надигнаха, седнаха и с любопитство поглеждаха ту брадатия, ту Кухтин.

— Чакай, чакай! — стана от земята и оживено заговори Кухтин. — Не съм ли те виждал някъде? Ти да не си от равнината?

— Не, уралец съм. И ти добре ме познаваш. Аз съм от трети батальон. Помниш ли как ловяхме риба в езерата край Москва? Че и три непоряда получихме като допълнение. . .

— Найденов, ти ли си, бе? — зарадвано възкликна Кухтин.

— Същият! — като се засмя, отговори брадатият. — Познах те още на пътя, но малко се съмнявах. Затуй дойдох, погледах те и се уверих.

— А аз, моля ти се — учуди се Кухтин, — не те познах. . . Брадичка си пуснал! Е, хайде, сядай! Разкажи как попадна тук.

Брадатият, който беше само на двадесет и осем години, седна и започна да разказва:

— Аз трябваше да скоча последен от самолета, пред мене беше редник Балоба. Скромно, спокойно и акуратно момче. Ти добре го познаваш!

— Да! — потвърди Кухтин.

— И тъй, прелетяхме над Днепър и скоро дадоха команда за скачане. Момчетата, естествено, започнаха да се вълнуват. Всички се натискат към вратата. В това време по нашия самолет засвятkаха зенитките. Обхваща те много неприятно чувство, мислиш си: ще се запали машината и няма да можеш да скочиш. Притискам се към вратата. Изведнъж чувствувам, че някой се мотае в краката ми. Спънах се, едва не паднах. Гледам Балоба седнал на пода. Начумерен, размекнал се, оклюмал глава. „Какво ти е?" — викам му. „Лошо ми е — отговаря той, — върти ми се главата." Е, мисля си, уплашило се е момчето и тъкмо исках да го оставя, той се хвана за крака ми и не ме пуска. „Какво искаш?" А той само това си знае: „Лошо ми е. Помогни ми да стана и да отида до вратата." „Къде ще отиваш такъв? — му казвам. — Ще се върнеш обратно." „Не — крещи той, — заведи ме до вратата!" Аз го заведох и той като мъртъв се хвърли от борда. И аз след него. И неговият, и моят парашут се разтвориха. Летим почти заедно. И какво мислиш. Аз се приземих, а моят Балоба. . .

— Преби ли се? — развълнувано продума Кухтин.

— Не, още по-лошо! Той не можа да стигне до земята. Парашутът му се закачи за кръста на селската църква и той увисна.

— А църквата висока ли беше? — запита Сидоров.

— Висока и с камбанария.

— Е, и какво стана?

— Забелязаха го немците. Започнаха да хвърлят ракети, но не стрелят. Събраха се около църквата и крещят нещо. А моето положение не е по-добро от това на Балоба. Само че мене немците не могат да ме забележат, понеже аз се скрих в една маза, а парашута натиках в една купа слама. Седя си в мазата и от време на време поглеждам. Наоколо пълно с фашисти. А нашият Балоба виси на въжетата и пали цигара от цигара. Очевидно беше, че се вълнува. И то много. До разсъмване не го пипаха. И когато небето се проясни, домъкнаха стълба, искаха да го снемат. Да! Около църквата се събраха много любопитни. Като на някакъв голям митинг. Всички са тук. И офицери, и войници, и селяни. Добре! Достигнаха до покрива и започнаха да изправят друга стълба. И изведнъж той започна да хвърля гранати сред тълпата, а след туй започна да шари с автомата. Боже мой, какво стана. Всички хукнаха на разни страни, като се препъваха един друг. Шум, викове, писъци, паника. И фашистите започнаха да стрелят. — Найденов тежко въздъхна. — Направиха на решето нашия Балоба. Едва ли има друг такъв случай.

— Геройска смърт! — забеляза Назаренко. — С такива другари трябва да се гордеем.

— И всичко това, момчета, стана за минута, не повече, а колко фашисти изчатка Балоба за тая минута. По-късно селяните ми казваха, че само убитите били двадесет и осем, а имало и ранени. Ето как умря Балоба.

Найденов млъкна. Мълчаха и войниците. Всеки мислено си представяше църквата, висящия на кръста парашутист, тълпата хитлеристи и летящите върху им гранати.

— А как издевателствуваха над него след туй — тихо добави Найденов. — Целия ден стреляха по

него. Ще мине някой край църквата, ще дигне автомата и — т-р-р-р-р. Стрелят по мъртвия!

— Ти откъде знаеш това? — запита Кухтин.

— Сам видях. Целия ден стоях в мазата.

— И как се спаси?

— Как! Вечерта, чувам, някой влиза в мазата. Веднага си помислих, че са фашисти. Застанах в ъгъла и приготвих автомата си. Гледам някаква жена на около четиридесет години. Стои до мен, вади спокойно краставици от бъчвата. Мисля си, ще я питам как да се измъкна от тук. И лекичко я побутнах по рамото. А тя като писна и понечи да бяга. Хванах я, затиснах ѝ устата и бързо ѝ зашепнах: „Тихо, глупачке! Нищо няма да ти направя. Аз съм съветски войник, скрил съм се тук от немците. Искам да отида в гората, кажи откъде да мина." А тя ме гледа ни жива, ни мъртва. След туй дойде малко на себе си, поуспокои се. През нощта дойде нейният син. Той ми донесе селски дрехи и след туй ме заведе в отреда на Колодченко. И оттогава воювам заедно с партизаните.

— И добре ли воювате? — запита Назаренко.

— По малко. Засега още няма големи операции. Наистина, хвърлихме във въздуха един немски ешелон, унищожихме и два гарнизона!

— Не е лошо! — засмя се Сидоров.

— Какво ще правиш сега? Пак ли ще идеш в батальона на Михайлов? — запита Кухтин и му предложи немски цигари.

— При него — отговори брадатият, разглеждайки цигарата. — Какво, това трофей ли е?

— Трофей.

— Значи, успяхте да повоювате?

— Ох, мили мой — промълви Кухтин. — Наситих се! Такива истории бяха, че не зная как оста-

нахме живи. И ние бихме фашистите, и те ни биха. А за последния бой ме е страх да си спомня.

— Имате ли загуби?

— Че може ли без загуби! И ранени има. Ето, погледни — Кухтин кимна към Сидоров — как близнаха моя приятел по главата, за малко да я разцепят. И нищо му няма, воюва си човекът.

— А на тебе какво ти е? — запита Найденов, като докосна ръката на Кухтин.

— Ще оздравее!

— Е, да — съгласи се Найденов.

Като люпеше семки, край тях мина белоглавият партизанин. Той се суетеше и на Сидоров му се стори, че търси някого.

— Навярно тебе дирят! — обърна се той към Найденов.

Найденов погледна и махна с ръка на другаря си. Той се приближи, поздрави парашутистите и каза:

— В село няма да ходим. Дадох каруцата за ранените. Ще идем да вземем само жица. Ще трябва да заведем бригадата при нас.

— Ставайте! — изкомандува приближилият се лейтенант Куско.

Войниците зашумяха, задръпкаха оръжие.

2

Както каза белоглавият партизанин, в Таганчанската гора беше спокойно. Тук за пръв път десантниците си починаха истински. Цели пет дни Захарчук никого никъде не изпрати. Войниците си отспаха, изкъпаха се в набързо построената баня, зашиха си чисти якички, завързаха познанство с партизаните.

В отреда на Колодченко имаше много девойки украинки. Жизнерадостни и весели, те дружелюбно посрещнаха уморените войници на Захарчук. Все по-често из гората се чуваха оживени гласове и почти всяка вечер се чуваше как девойките заедно с войниците пеят украински и руски песни. Пееха войниците и девойките. Гласовете на украинките бяха силни, звънки, да пееш с тях беше истинско удоволствие. Кухтин, който безкрайно обичаше песните, се чувствуваше на седмото небе. Най-много му харесваше гласът на червенобузата и стройна Настя. Той нямаше нищо против да се запознае по-близо с нея, но Настя се държеше настрани от момчетата и беше, както се струваше на Кухтин, недостъпна и строга. Тя пееше много рядко. И все пак те се запознаха. Първата вечер Кухтин ѝ разказа, че той е московчанин, че по професия е оксиженист, че живее заедно с майка си; някога се канел да стане цирков артист, но паднал от един трапец, счупил си ръката и оттогаз работи с оксижен. За нея той научи, че е тукашна, бивша колхозничка и че и тя си имала мечта: готвила се да стане комбайнер, но войната започнала и тя станала готвачка на партизаните.

— Защо винаги си такава сериозна? — запита я Кухтин.

— Имам си причини за това — кратко му отговори Настя.

— Тайни ли са?

— Не, просто тежко ми е да си спомням... Аз си отивам! Утре трябва да ставам рано.

— Довиждане! — само каза Кухтин.

На Кухтин започна да му се струва, че Настя чака някого.

3

Беше в началото на войната. Трябваше да се прибира реколтата, а работната ръка не стигаше. Повечето заминаха за фронта. На полето работеха предимно жени. С тях беше и Настя заедно със старата си майка и омъжената си сестра Олга. Работеха много — от тъмно до тъмно. Хората бързаха. Фронтът се приближаваше все повече. В селото сутрин започваха да се чуват тътнежите, но всички си даваха вид, че не забелязват това, и никой не допускаше, че в тяхното село може да дойде враг. „Не, няма да го пуснат! — успокояваше се Настя и с безпокойство гледаше безоблачното небе, в което все по-често се появяваха вражески самолети. — Трябва непременно да задържат врага."

Един ден по обед на полето при колхозниците дойде пощальонът. Той донесе тъй дълго чаканите известия от фронта. Писмата бяха много. Почти всеки колхозник получи писмо. Получи и сестрата на Настя — Олга. Почеркът на плика беше непознат. Тя бързо разпечата писмото, хвърли поглед върху него и падна в несвяс.

— Какво ти стана, момичето ми? — изплака майка ѝ.

Настя също побледня, дигна от земята изтърваното писмо, прочете го и узна, че мъжът на Олга е загинал храбро. Нещо стисна гърлото ѝ, тя беше готова да се разплаче, но в това време иззад гората забучаха три огромни самолета. Те летяха съвсем ниско и стреляха с картечници. Настя затвори очи, падна в стърнището и лежа, докато шумът на самолетите не изчезна.

До нея някой стенеше. След туй истерично зарида леля Даша — жената на председателя на кол-

хоза. Настя скочи и видя как, паднала на колене пред окървавеното тяло на своята по-голяма дъщеря, си скубеше косата леля Деша.

— Недей, недей, лельо! — можа само да каже Настя. Тя искаше да я прегърне, но в същия миг съзря на земята Олга и майка си и се разтрепера.

Настя припадна на гърдите на майка си и горко зарида...

Погребаха убитите колхозници от селото. Заровиха ги в братска могила, зариха ги с пръст и обляха с горещи сълзи пресния гроб.

А фронтът все повече се приближаваше. Хората започнаха да заминават на север, към Москва. И Настя искаше да замине, но синът на Олга — четиригодишният Стьопа — заболя. Тя стоеше до възглавницата му. Детето беше болно от дифтерит, задушаваше се, плачеше. И никой не можеше да го спаси. Наоколо вече всичко пламна, чуваха се изстрели, а Настя седеше до креватчето на детето и гледаше стената.

След едно денонощие момченцето почина. Настя го изми, постави го в ковчежче, което направи съседът, поплака и понесе племенничето си към гробищата.

На погребението дойдоха трима души: далечният роднина на Настя дядо Игнат, жената на председателя на колхоза и Груня, приятелка на Настя. Обещаха да дойдат и други, но на разсъмване в селото нахлуха хитлеристите и хората се заключиха по къщите.

Траурната процесия бавно се приближаваше към гробищата. Те бяха вече на една крачка. Чуваха се как шумят тополите над гробовете. Изведнъж ги спря страшен вик.

Настя трепна и се спря.

— Ние трябва да погребем детето — поясни тя на немския войник.

— Струва ми се, че ясно ви казах! — провикна се войникът. Той така добре говореше руски, че Настя се подвоуми да не би да е руснак.

— Но разберете... — започна пак Настя.

— Махайте се! — войникът застрашително насочи автомата си към нея.

— Не спори с него, Настенка! — обезпокои се дядо Игнат. — Да се махаме оттук, дъще, хайде, миличка.

Погребаха детето в градината, под старата ябълка, в гъстата сянката на която неговите родители обичаха да си почиват. След туй при Настенка дойде синът на дядо Игнат и й предложи да иде в гората. Така Настя стана партизанка.

Това Кухтин узна от приятелката на Настя. Той още повече се привърза към девойката и те се сприятелиха. Започнаха да се срещат през свободното си време и дълго да разговарят. Какво говореше с нея Кухтин, никой не знаеше, но Настя започна по-често да се усмихва, престана да страни от хората.

Веднъж Кухтин дълго седя с Настя на един отсечен бор, като си шепнеше нещо с нея.

— Е, как е? — заинтересува се Будрин, когато Кухтин се върна в землянката.

— Кое как е? — попита Кухтин.

— Е, това де, как е тя?

— Знаеш ли какво — прекъсна го Кухтин, — съветвам те да не се закачаш, иначе ще си изпатиш.

И всички разбраха, че Дмитрий Кухтин се е влюбил в Настя.

4

Никита Назаренко срещна в отреда на Колодченко един далечен роднина, от когото узна, че на тридесет километра от лагера, в село Сахновка, живее неговият чичо. Оттогаз великанът загуби спокойствие. Той даже два пъти ходи и при ротния, и при батальонния командир и моли да му разрешат за един ден да иде до Сахновка. Но нито Куско, нито Черноусов разрешаваха.

— Почакай още малко — му казаха те и Назаренко започна търпеливо да чака.

В отряда на Колодченко имаше и зрели хора, и младежи, и девойки, и старци, и цели семейства. Десантниците бяха посрещнати като най-желани и близки хора. Лагерът на парашутистите се сля с лагера на партизаните. Партизаните и парашутистите прекарваха свободното си време заедно.

Будрин се сближи много с един старец. Този старец — партизаните го наричаха дядо Игнат — обичаше да побъбри, умееше да послъгва, пък и не беше враг на пийването. Той дошъл в отреда заедно със сина си, който много скоро станал смел партизанин. Но самият старец почти нищо не вършеше. Наистина неговото задължение беше да наглежда вечно безлюдната землянка лазарет, но тъй като в лазарета нямаше лекар и партизаните лежаха по своите землянки, всъщност старецът нищо не вършеше. Само от време на време с важен вид той влизаше в необитаемата и влажна землянка, обличаше белоснежния докторски халат и местеше от място на място многобройните шишенца с лекарства. В отреда знаеха за това занимание на дядо Игнат и го нарекоха на шега Доктора.

В аптечката имаше най-различни шишета и лекарства, от които разбира се, дядо Игнат си нямаше и понятие. Понякога аптечката се попълваше с медикаменти от разгромени хитлеристки обози. В такива случаи дядо Игнат безпогрешно определяше шишетата, в които се намираше спирт.

Будрин с удоволствие делеше тютюна си с дядо Игнат и слушаше неговите дълги разкази за старите времена и за Първата световна война.

Кой знае колко щеше да продължи тази дружба, ако не беше станало нещо, след което дядото се страхуваше да се покаже пред очите на Будрин.

Ето какво стана. Снабдяването на отреда и бригадата със сол не се подобряваше. През последните дни тя съвсем се свърши. Дядката отвори лазарета, взе от аптечката бурканче английска сол и го скри в джоба си. По време на закуската той крадешком посоли своя тлъст борш, от което той стана противен за ядене. Но дядо Игнат сърбаше с наслаждение. В това време в землянката влезе Будрин. Насипаха и на него борш. Василий бръкна с лъжицата, сръбна от безсолния борш, смръщи остроносото си лице и се отказа от закуската. Дядото го погледна и му стана жал за картечаря, който винаги делеше тютюна си с него. Той хитро намигна на Будрин и след туй внимателно и с известна тържественост изсипа в чинията му загрибка от белия прашец.

— Какво е това? — запита картечарят.

— Сол — с половин глас отговори старецът.

— Тогава посоли ми и хляба. Тъй си и гладувам без сол.

Дядото посоли и хляба.

Будрин опита борша и изкриви лице.

— Откъде си я взел? — подозрително запита той дядо Игнат.

— Какво каза? — настръхнал се обърна старецът, като сви хитрите си очи.

— Откъде си взел солта...

— Солта ли?

— Солта, разбира се.

— А, тя е немска, трофейна.

— Виждам аз, че нещо не я бива.

— То се знае — замънка Игнат. — Ерзац! Че защо е германец, хитър е той на тези работи. Всякакви работи измисля. Само стомахът му да е пълен. Разбира се, далеч стои по вкус от нашата сол, но все пак, сол е. С нея няма да пропаднем.

— Вярно — съгласи се войникът и като дядото изяде цялата чиния с борш.

А след час дядото зачести да ходи из храстите.

— Ох, братчета мои, умирам. Отровиха ме, проклетите, отровиха ме — стенеше той.

— Кой те е отровил, бащице? — с ококорени очи питаше белоглавият партизанин Степан.

— Те, фашистите проклети.

Степан в недоумение вдигна рамене.

— Кога?

— Днес. Хванах се на тяхната провокация.

— Че как тъй? — запита отново Степан.

— Много просто — като дишаше тежко, започна да обяснява дядото. — Отидох в лазарета. Там в аптечката имаше бурканче с някакъв бял прах. Миналата седмица го намерихме в обоза. Прилича на сол. Взех го и си поправих борша пък то — отрова.

— Я ми покажи бурканчето — помоли го Степан.

Дядото измъкна от джеба си голямо квадратно бурканче и го подаде на съседа си по легло.

Степан погледна етикета, падна на кревата и избухна в гръмък смях.

— Нашият Доктор си е подправил борша с разслабително.

Стените на землянката потрепераха от дружен смях.

— Ама че Доктор!

— Шегаджия си ти, шегаджия!

Старецът погледна злобно смеещите се партизани и искаше да ги наругае.

— О-о, и ти ли си тука! — страшно се устреми от входа на землянката към него картечарят Будрин.

Старецът се опита да се изплъзне, но картечарят здраво го хвана за ръката.

— Кажи с какво ме отрови?

— Че не съм нарочно! — замоли се дядото. — И аз не знаех, че тази отрова действува на червата.

— Каква отрова? — още повече кипна картечарят.

— Не, това е разслабително, разслабително.

— Ах, ти, мошеник̀о! Пази се!

Будрин замахна с ръка, за да сгрее дядото по врата, но партизаните отърваха стария човек.

След туй дядото избягваше картечаря Будрин, а войникът повече не му даваше цигари.

5

Не мина много време и хитлеристите отново почувствуваха в района на Таганчанската гора ударите на десантниците. Отново загоряха вражески комендатури, зачестиха авариите по железопътни линии, започнаха безследно да изчезват полицаи, жандарми и войници от гарнизоните.

Но за парашутистите ставаше все по-трудно да воюват. Боеприпасите бяха на привършване, храната също намаля. Десантниците мъжествено понасяха несгодите. Всички добре разбираха, че тези

трудности са временни и че днес-утре от Голямата земя ще прелетят самолети и всичко ще се нареди.

Но самолетите не долитаха. В щаба на фронта никой не знаеше къде се дянаха десантниците. Те като че потънаха в земята.

Причина за всичко това беше излязлата от строя радиостанция на Болиашвили. Цялата седмица този упорит грузинец разглобяваше и сглобяваше станцията си, търсеше повредата, но нищо не излизаше. И едва на десетия ден предавателят заработи. Беше мъглива утрин. Много войници, завити в своите платнища, още спяха дълбок сън. Само техният командир полковник Захарчук не спеше.

Цяла нощ той прекара на пъна до окопчето на радиста Болиашвили с надежда да се свърже с Голямата земя. Той все очакваще, че ей сега тази съветска радиостанция, която почти цяла нощ на разни вълни викаше Болиашвили, най-сетне ще се съгласи да приеме радиограма. Тогава положението на бригадата щеше да се оправи. Площадка за кацане на самолети имаше, и то много удобна.

Но девойката, която работеше на насрещната радиостанция, упорито отказваше да влезе в разговор с неизвестната ѝ радиостанция. Щом чуеше гласа на Болиашвили, тя изключваше апарата и преминаваше на запасна вълна. Тогава Болиашвили отново започваше да броди из ефира и между хиляди други радиостанции до търси по гласа на девойката вълната на нейната радиостанция.

Положението на десантниците стана тежко, защото докато Болиашвили поправяше своя предавател, радиостанцията, която държеше връзка с парашутистите, след многодневни и неуспешни опити да установи връзка със Захарчук, прекъсна своята работа. А радиостанцията, на която Болиа-

швили искаше да натрапи своята радиограма, имаше по някакво случайно съвпадение същото име със станцията, която по-рано поддържаше връзка с десантниците, и принадлежеше на друга армия. Тя, естествено, не знаеше за съществуването на парашутистите.

— „Лампа"! „Лампа"! Тук „Вихър". Приемете радиограма! — напъвайки се, крещеше в микрофона с пресипнал глас Болиашвили.

Армейската станция не отговаряше. Най-сетне Захарчук сърдито плюна и без да става от пъна, раздразнено каза:

— Знаеш ли какво, Болиашвили! Остави по дяволите този Вихър, а карай направо с открит текст: „Говори радиостанцията на десантниците. Приемете радиограма за командуващия фронта." И навярно работата ще тръгне. Иначе доникъде няма да стигнем. Навярно нашата позивна с отдавна остаряла. А може би са решили, че вече не съществуваме.

Болиашвили учудено погледна бригадния командир и предпазливо възрази:

— Разбира се, мога и така, но нарушавам правилата.

— Нищо! Един път се позволява, щом сме изпаднали в такова положение.

Болиашвили включи апарата.

— Добро утро, другарю полковник.

Беше Черноусов.

— Здравейте, Черноусов. Как вървят работите?

— Има радостни новини.

— Какви?

— Тази нощ лейтенант Куско взел от хитлеристите сто и двадесет глави рогат добитък. Докарал ги е тук, в гората. Така че въпросът с прехраната засега е уреден.

Захарчук се оживи.

— Браво, юнаци! Че това вече е изход.

— Да! — съгласи се майорът. — Само че сол няма. Трябва да измислим нещо.

— Да! — замислено каза Захарчук. — Знаеш ли какво, майоре! Поговори с Колодченко. Той ми разказа, че някъде в селата имало някаква фашистка лавка. Вижте, може би ще направите нещо. А ето и той идва.

— Съгласиха се да приемат, съгласиха се! — като изскочи от окопа, закрещя Болиашвили.

— Най-сетне! — зарадвано извика Захарчук и тръгна към окопа на Болиашвили. Черноусов закрачи след него, но полковникът го спря: — Иди, поговорете с него. Измислете нещо.

— Какво да предам? — запита радистът.

Полковникът се замисли. Той се приближи до радиостанцията, погледна възбуден апарата, след туй Болиашвили и като изтри с ръкава на рубашката си капчиците пот, избили от вълнение по челото му, бързо продиктува:

— Предай следното: „Тук радиостанция „Вихър". Аз съм Захарчук. Чакам задачи по стария код."

Голямата земя прие откритата радиограма на Захарчук. И отново бавно затекоха часове и минути на мъчително очакване.

„Ами ако не повярват, че съм аз — размишляваше полковникът и веднага се успокояваше: — Глупости! Не може да не ме познаят. Веднага ще ме свържат с някой познат, ще ме заставят да разкажа за някое трето лице, нещо за миналата година, да им изброя някои хора, които са участвували на някоя вечеря или тържествено заседание, и тогава... То се знае, тогава ще изпратят самолет за свръзка, а след него и други с боеприпаси, продоволствие. Е, тогава ще се развърнем."

Обзет от тези мисли, Захарчук не забеляза кога към него се приближи заместник-началникът на политотдела старши лейтенант Коноплев.

— Какво има? — запита Захарчук.

— Дойдох с молба при вас, другарю полковник.

— Е, докладвай!

— Ето какво, другарю полковник. Свърши ни се хартията и няма на какво да пишем бойните листовки. А вие...

— А-а! — прекъсна го полковникът. — Нищо няма да стане. Знам. Дошли сте да молите за хартия.

— Тъй вярно!

— Няма да ви дам. Трябва да си имате. Какви политработници сте, щом нямате хартия!

— Че как няма да я свършим? Всеки ден в ротите се издава по един боен лист, а освен това печатим и бюлетина на Информбюро.

— Все едно, няма да ви дам — отряза Захарчук.

Заместник-началникът на полиотдела не си отиваше, защото знаеше, че полковникът ще покрещи, ще се покара, но ще даде хартия. Може да е последната, но ще даде.

— Е, какво стоиш? — викна му Захарчук. — Иди при началник щаба и му кажи, че съм заповядал да ти даде килограм... Не, два килограма хартия, за да не идвате повече при мен. Търсете си сами. Впрочем, ето какво: направете през тези дни комсомолски събрания по батальоните. Поговорете за дисциплината. Това ще е много полезно за предстоящия бой. Хайде, отивай. По-нататък задачата ти е ясна.

Коноплев тръгна, а Захарчук погледна радиста и каза:

— Ако ме викат по апарата, събуди ме... Ще си бъда в землянката.

— Слушам — отговори Болиашвили.

1

— Та тъй значи? — обърна се Колодченко към Черноусов. — Искате от този нехранимайко да вземем сол?

— Главното, разбира се, е да обезвредим врага. Но и сол ни е нужна.

Колодченко промърмори нещо, измъкна от джеба лулата си, впери в Черноусов своите проницателни очи и каза:

— Мисля, че от тази работа нищо няма да излезе. Умряла работа е това.

— Защо? — запита майорът.

— Виждаш ли... Този Аким Луцюк, за когото аз говорих на полковника, действително има магазин в Сахновка. Има и сол, и други продукти. Но работата е в туй, че той е много предпазлив селянин и не може тъй лесно да го надхитриш. Нощем той се заключва със седем кофара, а през деня, сам разбираш, нищо не може да се направи. Селото е пълно с фашисти. Моите юнаци два пъти вече опитваха да се разберат с него, но нищо не излезе. Хитлеристите добре го охраняват.

— Че защо? — заинтересува се майорът.

— Смятат го за свой човек. Той ги посреща с хляб и сол. В миналото беше кулак. Спомням си,

през двадесет и девета или тридесета година беше изселен, но срокът му изтече и пак се завърна в Сахновка. Дъщеря му беше учителка тук. И той се приюти при нея. Около половин година нищо не правеше, но после постъпи в колхоза, работеше, може да се каже, не лошо, но достатъчно беше фашистите да дойдат в селото, за да се промени той отново. Пак се захвана с търговия, нае работници, експлоатира ги и въобще се държи непристойно.

— А с народа как живее? Никого ли не е предал на разстрел?

— Точни сведения няма. Има слухове, че той е предал преди няколко дена две момчета. Момчетата изглежда са идвали в нашия отред. Но всеки случай ясно е, че е враг.

— Ясно!

— Разказват — продължи Колодченко, — че той ходел по къщите и питал селяните: „Ти, казва, взимал ли си от мене нещо, когато ме осъдиха?" Онзи отговаря, че не е. „Не — казва, — взимал си. И затова, ако не искаш да увиснеш на бесилката, доведи ми днеска една овца. Ами че ти — казва — имаш две." — „Е, две" — отговаря колхозникът. — „Ето — казва — едната и ще доведеш. А ако не я доведеш — не се сърди."

— Е, и какво? Отвеждаха ли му?

— Разбира се.

— М-да! — замислено каза Черноусов. — Старецът е опасен. Трябва да го изолираме на всяка цена.

— Да се добереш до него е трудно, много трудно. В това село има някакъв си Тришка Наливайко. Старши полицай. Този Тришка е голям приятел с него. Както говорят, готви се да му става зет. И, може би, отдавна биха направили сватбата, ако дъщеря му не отхвърли Тришка. Но работата не е

в това. Бедата е там, че между къщите им е създадена сигнализация...

— Не може да бъде — усъмни се майорът.

— Да, да — потвърди Колодченко. — Истинска сигнализация с помощта на звънец и на два галванически елемента. И проводника не можеш намери — минава някъде под земята. Ако, да речем, ние се втурнем в дома на Наливайко, тогава той ще натисне секретното копче и в дома на Луцюк ще се раздаде звън. А той пък от своя страна ще тури в отвора на малкото прозорче дулото на пушката, ще стреля и на хитлеристите ще стане ясно, че в селото са проникнали партизани.

— Хитро измислено — забеляза майорът.

— Точно така. А ако я нямаше тази дяволия, отдавна да са ни в ръцете.

Те замълчаха, вслушвайки се във виенето на вятъра.

— Я гледай колко листа са нападали! — Колодченко повдигна от земята червено-жълт лист от клен. — Здрав лист, сякаш е изваян. Можеше да виси цяла зима на дървото. Да, живот... — Той въздъхна, смукна от лулата си и като изпусна кълраво облаче сив дим, тихо продължи: — Ето така е и в нашия живот. Не си успял още да събереш както трябва сили, още не си усетил почва под краката и изведнъж ето така, като този зъбчат кленов лист, загиваш в разцвета на младостта си.

Ако Черноусов не знаеше каква трагедия е преживял този силен и мъжествен старец, той навярно не би го разбрал и не малко би се учудил на този рязък преход от делови разговор към отвлечена тема. Но той разбираше защо Колодченко е настроен така и затова не го прекъсваше, въпреки че гореше от нетърпение да узнае подробности за настанилия се в Сахновка Аким Луцюк.

„Не може бързо да се забрави това — мислеше Черноусов, като разглеждаше брадатото лице на Колодченко и слушаше неговия бавен разказ. — Не може да забрави сина си."

По-големият син на партизанския командир беше втори секретар на райкома на партията. С нахлуването на хитлеристите в Украйна Васил Василевич — така го наричаха — нито за ден не прекрати връзката си с населението. Работниците от райкома на партията преминаха в нелегалност, пътуваха по селата, беседваха с колхозниците, мобилизираха ги за борба с окупаторите. Веднъж, когато Васил Василевич беше в Сахновка, шестгодишният малчуган Петя Сердюк, у бащата на когото беше отседнал секретарят на райкома, срещна на улицата къдрокосия си връстник Коля Иванов. Без да забелязва, че наблизо стои полицая Тришка Наливайко, той радостно съобщи на приятеля си:

— Чичо Вася пак пристигна!

Луничавото лице на Коля Иванов изведнъж стана бледо. Като направи свирепа физиономия, той заплашително намигна на Петя и му даде знак да мълчи. Но Петя разбра това по своему:

— Какво, не вярваш ли? Мислиш, че не е дошъл? Дойде! И даже каза, че скоро ще изгонят всички фашисти, а полицая Тришка ще обесят ето на онази трепетлика.

На Коля му стана горещо. Той видя как се измени лицето на стоящия до вратата полицай и веднага се сети, че ще стане нещо страшно и непоправимо. „Трябва да предупредя чичо Вася" — съобрази той.

Коля изчезна зад къщата, втурна се през градините и оттам — към къщата на Петя.

Петя искаше да хукне след него, но почувствува, че някой го хвана за ушите и го повдигна от земята.

На неговия вик от къщата се притече майка му. Като видя как полицаят къса ушите на малкия Петя, тя взе кобилицата и заплашително я надвеси над главата на Тришка.

— Я не закачай детето! Иначе тъй ще те сгрея, че няма и да станеш, едноок дяволе!

— Аз ще те сгрея, та веднага крака ще протегнеш — на свой ред я заплаши Тришка, но все пак престана да бие Петя. Той го блъсна в краката на колхозничката, погледна я злобно и забърза към комендатурата.

След минута вдигнатите в тревога войници обкръжиха от всички страни двора на колхозника Сердюк, арестуваха стопанина и гостенина му, после ги разпитаха, а привечер на следващия ден, като събраха цялото население на Сахновка, ги екзекутираха. Немците разстреляха Сердюк, а Василий Василевич привързаха с въже към опашката на една кобила и я пуснаха в галоп. След половин час, окървавен и разкъсан, Василий Василевич умря. А след още пет дена обезумялата от мъка жена на разстреляния Сердюк погреба и Петя. Твърде впечатлителната натура на шестгодишното момче не издържа тези ужаси. То вдигна температура, загуби съзнание, две денонощия бълнуваше, а на третото, без да дойде на себе си, умря.

За случилото се в Сахновка Колодченко дълго време нищо не знаеше. Когато след известно време му разказаха, той с нищо не издаде своята мъка, но скоро всички забелязаха, че неговата черна като смола брада изведнъж побеля.

2

Черноусов реши, че все пак е възможно да се залови с този кулак. „Ще измислим нещо" — си каза той и вече мислеше да се сбогува с партизанския командир, но в това време между дърветата се показа Кухтин.

— Разрешете да доложа, другарю майор — се обърна към него Кухтин, като се приближи.

— Какво има?

— Днес в политотдела ще разглеждат моето заявление. Вече ми съобщиха. Но аз не зная какво трябва да отговоря, ако ме запитат за наказанието. Вие ми наложихте наказание, помните ли? А после ми обещахте да го снемете, ако оправдая вашето доверие. Така че дойдох да разбера как аз...

Кухтин се запъна и млъкна. Командирът на батальона се усмихна, като си припомни простъпката на Кухтин. Веднъж през нощта Кухтин бил на пост недалеч от шосето, по което непрекъснато минавали немски камиони. Кухтин седял в окопчето и наблюдавали как светлините се движели и осветявали дърветата и храстите, как при светлината на фаровете блестял асфалтът на шосето. После той започнал да си подсвирква някаква позната мелодия и като се позабравил, запял с пълен глас, като решил, че от шума на моторите гласът му няма да се чува. Но войниците от един автомобил чули гласа му, спрели колата, залегнали около шосето и открили огън по храста, зад който бил изкопан окопът. Кухтин и другарят му били принудени да изпълзят в гората. За тази простъпка Черноусов му беше наложил наказание.

— Оправда, другарю Кухтин. Напълно оправда. Можете смело да отидете в бюрото.

— Е, тогава благодаря, другарю майор — каза сърдечно войникът и вече се канеше да поиска разрешение да напусне, когато майорът го спря:

— Ето вие, Кухтин, сте храбър и находчив боец. Затова ми се иска да зная вашето мнение за една твърде сложна операция.

Войникът наостри уши.

— Вие знаете — продължи майорът, — че изпитваме големи затруднения със солта.

— Това го знаят всички — добави войникът.

— Правилно! Значи трябва да се търси изход. И ето ние с другаря Колодченко открихме къде има сол... Става дума за един мерзавец, помощник на фашистите, от когото трябва да избавим честните колхозници... И между другото да вземем и сол.

— Къде е това? — заинтересува се Кухтин.

— Ами ето тука недалеч има село, а в него един бивш кулак държи магазин.

— В какво се състои работата? Заповядайте и всичко ще бъде изпълнено... — изведнъж се запали Кухтин.

— Почакай, не се горещи — прекъсна го Черноусов. — Работата е там, че в това село има голям гарнизон, а освен това към магазина е прокарана сигнализация.

— Каква сигнализация?

— Под тезгяха има някакво бутонче или нещо подобно. И ако мерзавецът усети нещо нередно, натиска го и хитлеристите узнават, че в селото има чужди хора.

— Ама че гадина, какво е измислил!

— Ето, аз искам да знам твоето мнение. Че старецът е наш враг, вече е ясно. Ясно е и това, че трябва да го обезвредим. Но как да се направи това, трябва да се помисли.

— А какво има тук да се мисли! Заповядайте: и него ще хванем, и сол ще донесем.

— Как? —запита Черноусов.

— Това веднага не мога да ви кажа. Налага се да си поразмърдаме мозъците. Ще измислим нещо, другарю майор.

— Е, добре! Върви. Разкажи за тази работа на Сидоров, помислете заедно и когато разработите плана, ела при мене.

— Слушам!

Кухтин си отиде. Колодченко погледна след него и каза на майора:

— Изглежда, че момъкът си знае цената.

— Да, не се лъжете. И мисля, че ако възложа тази работа на него и на Сидоров, старецът ще ни бъде в ръцете.

— И така, какво да правим? Казвай. Аз ще ти дам в помощ мои момчета и нека още днес се заемат с тези въпроси. Между впрочем дъщерята на този кулак е много порядъчен човек. Държи връзка с нас и въобще на нея може да се разчита. Имайте предвид това.

— Какво казвате? — оживи се Черноусов.

— Да, така е. Тя е човек с характер. И ако се наложи, ще направи с баща си всичко, което кажем. Но аз съм против това. Тя е много чувствително момиче и... Ела при мен надвечер. Ще обсъдим. Имам аз един момък. Той добре ще ви помогне в тази работа.

3

Сахновка, където живееше чичото на Никита Наваренко, е голямо, красиво и заможно село. През лятото цялото потъва в зеленина. Къщите тук са богати, с ламаринени покриви, чисто варосани,

улиците са широки и прави. Около всеки дом има градина и високи като пирамиди тополи. Те минават през цялото село и ти се струва, че зелената алея няма ни начало, ни край.

През лятото, по пладне, когато слънцето безмилостно пече, тополите хвърлят гъста сянка; хубаво е тогава човек да полежи на омекналата от горещината трева и да погледа необятния безоблачен небесен океан, сред който, звънтейки със сребърните си гласове, трептят чучулиги.

През деня в селото обикновено е тихо и безлюдно. Само понякога някой стогодишен дядо, скърцайки с патеричката си, ще излезе да поседи на височинката, да се погрее на слънце; или весела дружина дечурлига ще прибяга през селото и ще вдигне врява. Отмерените, звънки удари на желязо, които идат от края на селото, от ковачницата, както и пеенето на петлите не нарушават тази тишина: те са естествени, като че сраснали с облика на селото и никой не ги забелязва.

Затова пък, когато слънцето започваше да залязва, да разлива на хоризонта своите червени цветове, цялото село се раздвижваше: скърцаха порти, хлопаха врати, дрънчаха синджири на ведра, спускани в кладенците, върналите се от полска работа колхозници излизаха на вратите да посрещнат говедата, дрънчаха съдове за доене, викаха деца, разговаряха помежду си. Блееха овце, мучаха крави.

Този къщен шум не утихваше до късна вечер, когато в покрайнините се раздаваше първият акорд на мелодична хармоника. Песните, без да секват, се носеха над Сахновка късно след полунощ. Така минаваше времето, ден след ден, година след година, докато в селото не дойдоха окупаторите.

Тъга и немотия настана в Сахновка с идването на хитлеристите. На сахновци беше отнет почти всичкият добитък, всички птици. Селото притихна, хората се омърлушиха и вече не се чуваха нито песни, нито мелодични хармоники. Всички стояха по домовете си.

— Падна Москва! — крещяха хитлеристите.

— Падна Москва! — със мъка и отчаяние в гласа си казваха един на друг селяните.

Мнозина вярваха в това, други се съмняваха, споряха, опровергаваха, но в селото никой не знаеше нищо положително. Хората чакаха новини. И въпреки че чичото на Никита Назаренко, Савелий Лукич, знаеше от партизаните какво е положението на фронта и се опитваше да опровергава тези слухове, не всички му вярваха. Някои вярваха на едноокия Тришка Наливайко, назначен за старши полицай на селото. Той дойде от Черкаси, след като хитлеристите вече бяха бити при Москва. Тришка знаеше за поражението на немците в Краймосковието, обаче за да се покаже пред своите покровители, започна да лъже. Той се отбиваше в къщите на селяните и уж случайно повеждаше разговор за Москва.

— Разбира се, мнозина ме презират, че аз вместо червеноармейския надянах ето този шинел — говореше той. — Считат ме за предател. Само че всичко това е напразно. Аз като най-добър патриот на нашата майчица Русия до последен куршум защищавах Москва. Бих се по нейните улици с немците. Знаете ли как се бихме ние! Невъзможно е да се разкаже! Само че те струпаха в Москва толкова войски и ние, разбира се, не можахме да устоим. Почти всички загинаха, а тези, които останаха живи, се разбягаха кой накъде види. И аз, разбира се, се скрих у едни познати, а после помислих, по-

мислих и реших. Все едно, немците ще победят, защо тогава напразно да влизам в чувала. Взех, че заминах от Москва за Украйна. И действително, защо да се съпротивявамс? И без това старото няма да се върне.

Някои мълчаливо изслушваха Тришка, други, като не изтърпяваха, питаха:

— А може би, ти, такова... поизлъга?

— А че защо? — безразлично отговаряше Тришка. — Разказвам ви това, защото ми е жал за нашата скъпа столица. Хубав град беше, а сега останаха само развалини...

Тришка лъжеше, и то с такъв скръбен тон, че да не му се вярва беше трудно. Мнозина си създадоха мнение, че вече няма да се избавят от хитлеристите. А особено след екзекуцията на Василий Василевич и на колхозника Сердюк сахновци притихнаха, станаха още по-внимателни и ако някой от младежите се опитваше да заговори за борба с окупаторите, селяните се отдръпваха и бързо изпращаха такъв гост от къщи.

В селото никой не знаеше, че след екзекуцията на Василий Василевич и колхозника Сердюк комсомолецът Льоня Кабанов успя да образува младежка група. Наистина тази група действуваше още плахо и неуверено, но все пак селяните узнаха за истинското положение на всички фронтове. Групата намери радиоприемник и започна да разпространява бюлетина на Совинформбюро. Сахновци се оживиха, в тях се появи надежда за освобождение от хитлеристите. И тази рязка промяна в настроението на хората окрили групата, а нейният ръководител, мускулестият, с кръгло луничаво лице Льоня Кабанов, започна даже да мисли за въоръжено нападение на комендатурата. Той намери и винтовка, два автомата и няколко гранати,

но не можа да нападне комендатурата и нейния щаб.

Веднъж при Льонка дойде високият като върлина Льоша Куценко и почти през сълзи съобщи:

— Днес мама пак направи скандал. „Махай, казва, този радиоапарат, иначе ще го нацепя с брадвата."

— Хайде де? — изплаши се Льонка.

— Точно така каза. От нея всичко може да се очаква. Тя много се страхува, че фашистите ще узнаят.

Момчетата се замислиха. Трябваше да скрият приемника на сигурно място. Но минаха денонощие-две, а Льошка все не можеше да предаде радиоприемника на Кабанов. През това време не слушаха и предаванията на Совинформбюро: пречеха поставените на пост в къщата на Куценко войници. На края на третото денонощие Льоша най-после дойде в къщата на Кабанови. Той беше блед, ръцете му трепереха.

— Какво се е случило? — развълнува се Льонка.

— Нацепи го! Нямаме вече приемник.

Льонка също побледня. Без приемника тяхната група почти нищо не можеше да свърши.

А след няколко дена ново нещастие сполетя групата: почти цялата колхозна младеж, в това число и много членове на нелегалната група, бяха натоварени на камиони, откарани на станцията, а оттам с товарен влак ги отведоха в хитлеристка Германия. И нелегалната младежка организация, създадена от комсомолеца Льонка Кабанов, всъщност прекрати своята дейност, ако не се смяташе това, че сам Кабанов, а понякога и Льоша Куценко през нощите пишеха по чисто варосаните стени на къщите един и същ лозунг: „Смърт на немските окупатори!"

В един дъждовен октомврийски ден на 1943 година бившият магазинер на колхоза Савелий Лукич Пономаренко извика при себе си Льонка и като го погледна внимателно в очите, запита:

— Това ти ли рисуваш? — Савелий Лукич показа с очи изписаната с въглен стена на съседната къща, чиято стопанка под надзора на Тришка Наливайко бързо замазваше с вар акуратно направения надпис.

Льонка смутено мълчеше.

— Е? — подкани го Савелий Лукич.

— Аз, чичо Савелий — призна си Льонка. Той вече беше чувал оттук-оттам, че Савелий Лукич държи връзка с партизаните.

— Юнак! Днес надвечер се отбий при мене, ще поприказваме.

А след един ден Савелий Лукич вече връчи на Льонка няколко десетки позиви, отпечатани на машина, които описваха успешното настъпление на Съветската армия по просторите на Украйна. Народът се раздвижи. Позивът внимателно се предаваше от ръка на ръка, четяха го, препрочитаха го, вярваха, съмняваха се, шепнеха си и въздишаха.

Под разни предлози хората започнаха по-често да се събират. Говореха за Москва, за Сталинград, за Южна Украйна, за това, че няма да векуват фашистите в родното им село.

След разговора със Савелий Лукич при Льонка все по-често започна да се събира селската младеж. Скоро той отново образува нещо като бойна група, в която влязоха дванадесет души. Оказа се, че много от тях имат оръжие. Льонка се беше заел да разработи план за нападение на комендатурата, но Савелий Лукич узна за това и строго забрани да се прави каквото и да било въоръжено нападение на коменданта и охраната му.

— Засега е раничко, пък и вие няма да се справите с тях — строго говореше той. — А изобщо това, че у вас има оръжие, е хубаво. Когато се наложи, аз ще ви съобщя какво трябва да се прави.

Льонка и неговата група търпеливо зачакаха такъв сигнал. Тайничко от Савелий Лукич те все пак пречукаха двама хитлеристи и един полицейски инспектор. Всичко беше направено много ловко по пътя, на двадесет и пет километра от Сахновка.

Този успех окрили момчетата и те въпреки забраната на Савелий Лукич започнаха да мислят за по-големи операции. За тази цел те се събраха през едно дъждовно есенно утро в квартирата на Льонка Кабанов. Разговорът обаче взе съвсем друг характер, тъй като този път Ваня Хворостов доведе със себе си ново момче — мургавия шестнадесетгодишен Петя.

Петя беше от добро семейство. Двамата му по-големи братя служеха в Червената армия, а баща му беше в партизанския отред на Колодченко. Въпреки това Льонка не го обичаше. И той имаше основание: Петя беше премного любопитен, обичаше да се хвали. Затова не му се искаше да го посвещават в работата на бойната група, но щом като Вася Хворостов беше го довел, нямаше какво да се прави: наложи се да се разкаже това-онова. Обаче за Петя това беше малко. Той безкрай разпитваше Льонка за всичко, но когато разговорът дойде до успешно действуващата в Южна Украйна Съветска армия, той изведнъж възрази:

— Излъгал те е тебе някой, а ти си го зяпал в устата.

— Какво каза? — като се измени в лицето, запита Льонка.

— Това същото! Кой ще ти повярва, че Червената армия се е приближила до левия бряг на Днепър,

когато аз точно зная, че немецът все още си стои в Москва.

— Глупак си ти и нищо повече! — злобно го изруга Льонка.

— Може би, само че днес аз сам слушах как Тришка и оберлейтенантът водеха разговор за това. И оберлейтенантът разказваше на Тришка, че фронтът преминава не през Украйна, както ти казваш, а вече някъде в Сибир.

— И ти им повярва?

— А кой ги знае, може и истината да казват.

— Е, тогава, слушай... Първо, такъв разговор те са започнали пред тебе нарочно, защото знаят, че ти си по натура бъбрив човек, и предполагат, че ще започнеш да разказваш навсякъде. И второ, знай, че нашата матушка Москва никога не е била под немците и няма да бъде. Аз ти говоря съвсем сигурно, че тя си стои така, както винаги си е стояла. Не им достигат силите на фашистите да я вземат. Опитаха се, ама се опариха. И при Сталинград им стана горещо. Помните ли как те три дена носеха черни ивици?

— Помним — отговори за всички червенокосият Ваня Хворостов.

— Носеха траур за своите загинали армии. Там им направили котел — Льонка намигна на Льоша Куценко, — в който, както казват, влезли твърде малко.

— Колко? Не знаеш ли? — не се стърпя и запита Петя.

— Половин милион войници и офицери.

— Охо! — удиви се Ваня и всички се разсмяха.

— А те все още лъжат, че фронтът им преминава някъде през Сибир — още по-горещо заговори Льонка. — Бъбривци! По-добре да повярваш на последния глупак, отколкото на кой да е фашист.

Фронтът бил в Сибир... Не е в Сибир, а тук. Той е до нас, на Днепър. Нашите отдавна вече взеха Орел, Белгород, Харков, Полтава и на широк фронт са достигнали левия бряг на Днепър. А скоро ще бъдат и тука. Първата лястовичка вече долетя. Ще ви кажа под секрет: Сталин вече хвърли в нашия район цяла дивизия парашутисти. В Яблоновската гора те така ударихa фашистите, че е невъзможно да се разкаже. Три дена ги погребваха.

— А ти откъде знаеш? — запита Ваня.

— Сам видях.

— Ами че той по заповед на старейшината возеше сено от онези краища — поясни Льоша Куценко.

— А-а! — измънка Ваня и отново запита: — А за парашутистите също ли е истина?

— Разбира се, че е истина! Аз ги видях. Все чудо момчета. Здрави, силни, а се бият, разказват, като лъвове. Един за всички, всички за един. Да падне някой в плен — боже упази! По-добре сам ще се застреля, отколкото да се предаде в плен. Ето какъв народ са...

— По-тихо! Едноокият иде! — прекъсна го Льоша.

— У-у-у! Да го пребиеш е малко — сърдито процеди през зъби Ваня и погледна с ненавист вървящия по улицата Тришка.

— Ще се доберем и до него! — каза Льонка.

— Гледай, ами че той тука идва! — развълнувано прошепна Ваня. — Изглежда, ни е забелязал, когато идвахме.

— Спокойно! — каза Льонка и извади хармониката. — Ти, Ванюшка, си дошел при мене да купуваш хармониката. Ясно ли е?

Ваня мълчаливо кимна с глава и четиримата, като се обърнаха с гръб към вратата, забиха нос в

поставената на масата хармоника и внимателно заразглеждаха през отворения капак звуковите пластинки.

— Здравейте, момци! — каза Тришка, като влезе в къщата, без да почука.

— Здравей — отговори Льонка и отново се наведе над хармониката.

— Какво е това? Счупила ли се е? — запита Тришка.

— Не! — отговори Ваня. — Единият клавиш е фалшив. Желая да я купя от него, но ми иска скъпо.

— Колко иска?

— Две хиляди марки.

— Скъпичко.

— Ето, и аз му казвам. Толкова не струва. Чуй я как свири. И звукът ѝ е някак ненормален.

Ваня взе хармониката, прехвърли през рамо ремъка, сложи крак върху крак и удари по клавишите. Неговите пръсти бързо забягаха по белите редове от седефени копчета и хармониката заговори. Ваня свиреше гопак.

— Ех! Да поиграем ли за радостната новина? — каза Тришка на Льонка.

— А каква е радостта? Да не се жениш?

— Не, не! Казват, скоро нашите ще дойдат.

— Какви наши? — хитро попита Льонка.

— Е, Червената армия — подло се усмихна Тришка.

— Глупости. На нас и при немците не ни е лошо — без да трепне, отговори Льонка.

— А казват, че те вече и десант са направили. Не си ли чул?

— Не! И не се интересувам от това — дръпна се от него Льонка и като се обърна към Ваня, запита: — Е, фалшиво ли свири?

— Малко нещо — като прекъсна да свири, отговори Ваня.

— Ти си фалшив. Дървени са ти пръстите. Ето слушай как трябва да се свири — и като взе хармониката от Ваня, Льонка засвири и запя:

Э-эх! да кудри белы, золоты колечки-и,
Э-эх! да промелькнули на лугу.
Ты ушла, и твои плечи-и,
Скрылися в ночную мглу.

— Е, добре! Аз си отивам — стана от пейката Тришка.

— А защо дойде? — го запита Льонка.

— Ей така. Чух хармониката, мисля си, чакай да се отбия, да послушам.

— Е, седи тогава, послушай още.

— А, не! Ще тръгвам. Трябва да се отбия при Аким Никитович в магазина. Той докара цигари.

Льонка нищо не отговори. Той отново засвири и тихо запя:

Эхали цыгане, эх, да с ярмарки домой,
Вдруг остановились под яблонькой густой,
Вдруг остановились под яблонькой густой...

Тришка притвори зад себе си вратата. Ваня погледна през прозореца в гърба едноокия, изплю се и изруга:

— Ама че сволоч! Търси глупаци. Хармоника дошъл да слуша. А ние не свирехме. Ех! Ще те пипнем ние, едноки дяволе...

— Трябва да го пребием, момчета! — без да прекъсва свиренето, тихо добави Льонка.

— А как ще го пребиеш, когато той вечер очите си не показва — каза Льоша Куценко.

— Ще помислим. А въобще... — Льонка прекъсна да свири и като помисли малко, каза: — Имам един сигурен човек. Той ще ни помогне.

— Кой е той? — запита Ваня.

— Един парашутист — като понижи глас, почти шепнешком каза Льонка. — Здрав момък. С една дума, юначага. Той е роднина на един наш селянин. Беше тука, а скоро пак ще дойде. Аз вече говорих с него. Обеща да помогне да пребием едноокия. Е, а сега, момчета, хайде да се разотиваме. И внимавайте, дръжте си езика зад зъбите.

СЕДМА ГЛАВА

1

Целия ден и почти до полунощ валя силен дъжд. Да се върви из непроходимата кал в тъмнината беше трудно. Затова, когато Никита Назаренко съобщи на своите другари, че те вече се намират в покрайнините на село Сахновка и че до къщата на неговия чичо остава още малко, всички въздъхнаха с облекчение.

— Само да не се натъкнем на патрул — прошепна Кухтин на Сидоров.

— Едва ли — отвърна Сидоров. — Техните патрули не обикалят покрайнините.

— Шшшшт! — даде им знак Никита.

Всички се спряха.

— Сега следва висок плет, а зад него градина — обясни Назаренко. — Така че внимателно се прехвърлете там и ме чакайте. В къщи ще отида сам. — И като се приближи към плета, той ловко се прехвърли през него.

Никита добре познаваше разположението на градината, но дали от вълнение, или защото нощта беше много тъмна, той дълго не можа да намери пътечката, като се натъкваше на избуялите храсти от френско грозде. Най-после намери пътечката и

се промъкна до къщата. Той внимателно се огледа, ослуша се, после тихичко почука на прозореца.

Тишина. Никой не отговори. Тогава той пак вдигна ръка, за да почука, но чу шум на отварящо се прозорче и затаи дъх.

— Кой е там? — предпазливо попитаха от полуотвореното прозорче.

— Ние, рижаните — условно отговори Никита.

— Ей сега! — отговориха и прозорчето моментално се затвори. После Никита долови лек шум в коридора и Савелий Лукич го пусна в къщи.

— Е, какво ново? — веднага го запита старецът.

Той беше едър, широкоплещест, с къс, широк нос и малки проницателни очи шестдесетгодишен колхозник.

Назаренко накратко му разказа за целта на тяхното идване.

— Опасно е, много е опасно! — замислено каза Савелий Лукич.

— Това ми е известно.

Савелий Лукич тежко въздъхна.

— Е, добре! — каза той. — Действувайте! Само по-смело и безпогрешно.

— Ще се постараем.

— А на вас въобще ви потръгна. Днес през деня почти целият гарнизон замина някъде. Но комендантът и неговата охрана са още в селото.

Замълчаха.

Савелий Лукич запита:

— Е, а твоите момчета къде са?

— В градината.

— Доведи ги в къщи. На тавана има място за всички, а пък и по-безопасно е при мене.

— Благодаря, чичо. Ей сега ще отида за тях.

— Почакай! Ами че трябва и да ги нахраним. А пък у нас, за беля, нищо горещо няма.

— Това не е задължително — успокои го Никита.

— А ти не си криви душата — каза Савелий Лукич. — След такъв поход? Знам аз какво е нужно на войника. Е, добре! Днеска ще похапнете хляб със сланина, млекце ще пийнете и ще бъдете сити. А утре ще измислим нещо. Иди ги повикай.

След един час десет души, закусили добре, почиваха на тавана.

2

Сутринта Савелий Лукич излезе на двора. Никита Назаренко му поръча да следи магазина на съседа си Аким Луцюк, да избере момент, когато там няма никой, и да му съобщи. И за да не бие в очи, Савелий Лукич си намери работа. Той започна да пренася дърва от едно място на друго. Савелий Лукич вършеше това, без да бърза и без да изпуска от погледа си нито за минута съседната къща, където през цялото време влизаха хора.

Старецът нервничеше, проклинаше купувачите. Той се ядоса още повече, когато видя, че в магазина при Луцюк се отби полицаят Тришка Наливайко.

— Сега ще кисне там, дяволският пияница — промърмори Савелий Лукич и като захвърли работата, седна да запуши.

Савелий Лукич не се излъга. Тришка се отби при своя приятел и проседя там цели два часа. Но ето накрая, като се олюляваше, Тришка излезе. Той беше пиян и високо говореше нещо на Луцюк, който беше излязъл на прага да го изпрати.

Старецът се вслуша, но не разбра нито дума. „Това пък не е и толкова важно" — реши той и

като изпрати с поглед отдалечаващия се полицай, забърза към къщи. На пруста той плесна три пъти с ръце. В тъмния отвор на тавана се показа главата на Алексей Сидоров.

— Хайде, по-бързо — му каза Савелий Лукич и главата на войника веднага се скри. От тавана се провесиха подковани обувки и пред Савелий Лукич се представи Антон Кауров. Той бе облечен в износен немски мундир на ефрейтор, с накриво сложена пилотка, на краката си имаше големи, с широки кончове бо́туши.

— Е, как е? — запита той стареца, разглеждайки облеклото си.

— Нищо, ще свърши работа — бащински ласкаво му каза Савелий Лукич и Кауров улови в неговия глас скрита тревога.

— Не бива да се безпокоиш — каза той на Савелий Лукич. — Всичко ще мине добре.

— Антоне! — като показа от тавана главата си, го извика Сидоров. — Главното е да не се горещиш. Чуваш ли, не се горещи!

— Добре, ще се постарая — и Кауров излезе от портичката.

Той тръгна бавно по улицата, като се клатушкаше.

От двора, съседен с магазина, излезе възрастна жена и тръгна срещу него. Те почти едновременно стигнаха до къщата на Луцюк и Кауров, като видя, че тя също отива в магазина, се спря, извади цигарите си и запуши.

— Здравейте, Аким Никитич — дочу той.

Жената говореше на търговеца с молещ тон.

— Здравей! — се раздаде в отговор басовият глас на Луцюк. — За какво си дошла?

— Да ми беше дал малко грис... Поне фунт...

— Нямам грис.

— Как така, Аким Никитич! Ами ето, цял чувал стои. Дай ми мъничко, внучето е болно, кашица да му. . .

— Върви си, върви си, бабке! Ако мога, не фунт, а цял чувал ще ти дам, да ядеш за здраве. Ама не мога. Тази стока се отпуска само за немците. . . с бележчица от коменданта.

— Как не те е грях, Аким Никитич — простена старицата и излезе.

— За греховете си пред бога ще отговарям! — сърдито отговори зад гърба й Луцюк и зачеса с пръсти своята рядка клинообразна брада на подпухналото с рошави вежди лице.

Кауров влезе в магазина.

Като го видя, седящият на табуретката сред магазина Аким Никитич скочи, ухили се широко, мина зад тезгяха, поклони се и мазно заговори:

— На вашите услуги, господин ефрейтор.

Кауров не отговори на неговото приветствие и като произнасяше лошо руските думи, каза:

— Аз искал да видя този. . . Е-е, как с това? Е-е. . . — той показа с ръце вратата, която водеше към жилищните стаи.

— Моята квартира — подсказа Аким Никитич.

— Да, да! — усмихна се Кауров. — Моят господин полковник искал тук да живее.

— Заповядайте, моля! — отново се ухили търговецът и поглади своята рядка брадичка. — У нас никой не квартирува. Преди седмица си излезе господин майор Фриц Редел.

— Да! Ние това добре зная — потвърди Кауров.

В магазина влязоха две жени и търговецът забърза да изпрати гостенина в къщи.

— Заповядайте, сто тук минете — като отвори услужливо вратата към другата половина на къщата, каза той на Кауров.

Антон мина.

— Хана, имаме гости! — още повече се засуети старецът. — Погрижи се за гостенина, покажи му нашите стаи, покани го на обед!

Пълна, с големи умни очи на бледо лице тридесетгодишна жена постави настрани книгата, хвърли недоволен поглед към баща си и като се поклони на гостенина, премина в кухнята.

Търговецът дойде при нея и ѝ пошепна на ухото:

— Бъди по-любезна, по-ласкава, а не...

Хана се отдръпна.

— Е, е, болшевичка! Върши, каквото ти казват.

Дъщерята, прехапала устни, мълчеше.

— Глупачка! — вече по-меко рече търговецът. — Ти трябва да разбереш, че не кой да е, а сам полковникът иска да остане у нас на квартира. А този господин служи при него, така че внимавай...

И той се обърна към останалия в стаята Антон Кауров:

— Вие, извинявайте, господин ефрейтор — като потриваше ръце, отново се заподмазва търговецът. — Аз с ваше разрешение ще отида в магазина, а дъщерята всичко ще ви покаже.

В знак на съгласие Кауров закима с глава и старецът изчезна зад вратата.

С каменно лице Хана влезе в стаята и строго попита:

— Ще обядвате ли?

— Не! Отначало ще си поговорим, другарко Тиха.

Хана трепна. Хитлеристът я назова с конспиративното ѝ име в отреда.

Хана се усмихна с усилие и каза:

— Вие грешите, господине. Казвам се Тихорецка.

— Аз зная всичко — гледайки втренчено в очите на младата жена, многозначително произнесе Кауров. — Ето, прочетете бележчицата.

Хана взе подаденото ѝ късче хартия и започна да чете:

„Другарко Тиха!

Приносителят на тази бележка изпълнява много важно поръчение и затова му окажете съдействие. След изпълнение на задачата, идете в базата.

Колодченко."

Нямаше съмнение, писмото беше написано от командира. Тя веднага позна неговия почерк. Но въпреки това реши още един път да провери:

— Аз нищо не разбирам! Какъв Колодченко?

— Триста тридесет и три — без да се замисли, усмихнато отвърна Кауров и Хана облекчено въздъхна.

— Правилно! — каза тя. — Е, да се запознаем.

Антон Кауров стана, подаде ѝ ръка и каза своето име.

— С-с-с-т! — сложи предупредително пръст до устните си Хана.

Кауров бръкна в джоба си, извади цигарите си и запуши.

— Е, как е, господин ефрейтор? — обърна се към него влезлият в стаята Аким Никитич. — Харесва ли ви квартирата?

— О, да! Твърде удобна квартира.

— На Фриц Карлович също му хареса тук — похвали се търговецът. — И сега заповядайте на обед. Дъще, слагай масата!

— Ей сега — живо се обади Хана.

„Иди я разбери! — учуди се старецът на бързата промяна на дъщеря си. — Ту ще се нацупи и дума не можеш да измъкнеш от нея, ту изведнъж ще засияе цялата, като че ли под венчило я водят."

— Ей, стопанино! Къде се изгуби? — извика някой от купувачите.

— Извинете, търсят ме — старецът се поклони на гостенина и излезе.

Хана тръгна след него към кухнята. Старецът се спря на вратата и като стисна ръката на дъщеря си, прошепна:

— Е, ка́к е?

— Ти какво искаш? — запита тя.

— Отдавна би трябвало така да се държиш. И скъсай своя билет. Връщане към старото няма да има.

— Хайде, върви, върви! Чакат те там. — И тя изтласка баща си зад вратата. Отвори вратичката на печката, извади от нея борш, насипа една чиния и я подаде на Кауров.

— А защо? — възрази Кауров. — Няма нужда.

— Тъй е по-добре — каза тя. — Докато обядвате ще поприказваме по-спокойно. Яжте, моля ви се, аз също ще обядвам. А между впрочем, вие защо сте се облекли така? Ако изведнъж някой от фашистите ви спре и ви заговори...

— Не се безпокойте — прекъсна я Кауров, — аз зная немски не по-лошо от всеки немец.

— Ах, така ли! — учуди се Хана. — Въпреки че, откровено казано, вие действувате твърде смело. Вие — тя внимателно го погледна в очите — рискувате да бъдете заловен всяка минута и тогава... — тя не се доизказа.

— И какво тогава? — усмихвайки се само с устни, заинтересува се Кауров.

— И тогава всичко може да се свърши твърде лошо по простата причина, че действувате от името на някакъв си несъществуващ полковник. А в нашето село, доколкото ми е известно, досега не е имало нито един полковник.

— Не споря, може би не е имало, но... може и да има. Чакат го всеки ден.

И той разказа на Хана как преди три денонощия партизаните са заловили пътуващия за Сахновка полковник, по чиито документи установили, че той е назначен за командир на силно пострадалия на фронта пехотен полк, който се очаква да дойде в района на Сахновка. Антон й разказа също, че в селото ще се установи и щабът на този полк и че част от щабните офицери вече са пристигнали.

— Така че за пристигането на този полковник всички вече са осведомени, а в случай на нещо аз ще им покажа ето този документ. Той измъкна от джоба си някакво удостоверение, заверено с кръгъл печат, написано на немски език.

— А това какво е?

— Предписание на полковника до коменданта на Сахновка майор Мюлер с молба да се подготви за него хубава квартира.

— Сега разбрах! — Хана се оживи. — Вие сте нещо като пратеник на този полковник.

— Точно така.

— Умно измислено. Но въпреки това аз бих ви препоръчала да не се срещате с Мюлер. Ще бъде по-добре за вас.

— Аз и не се стремя към това.

— Ах! — изведнъж се сепна Хана. — Боршът съвсем изстина. Яжте!

Кауров изяде борша, поблагодари на стопанката, запуши и като погледна към вратата, заговори с нисък глас:

— Тези дни ние научихме, че вашият баща е предал на хитлеристите двама наши другари.

Хана трепна и закри лицето си.

— Какво мога да ви кажа? Струва ми се, че е вярно — тихо потвърди тя. — Тях вече ги разстреляха.

— Разстреляха ли ги?! — като почервеня, отново попита Кауров.

— Да. Вчера към обед ги изведоха зад селото и там в дола ги убиха.

Хана и Кауров замълчаха.

— Ех, че работа-а-а! — тежко въздъхна Кауров. — Вече е с единия крак в гроба, а още продължава да пакости. И то на кого? На своя народ, на своята родина. Много съжалявам, че е ваш баща. Повярвайте, много съжалявам. Но. . . аз не мога — аз не мога да скрия от вас: решено е да го арестуваме и да го предадем на военния трибунал. С тази цел и дойдох при вас като комунист и като боец — за съдействие.

Кауров млъкна и започна да следи изражението на младата жена. То стана забъркано и жалко.

— Разбирам ви, другарко Тиха — отново загово́ри Кауров. — На вас без съмнение ви е много трудно, но. . . дългът преди всичко.

Хана вдигна глава, погледна го строго в очите и като въздъхна, каза:

— Вие искахте да знаете моето отношение към всичко това? Моля! Като за баща на мен без съмнение ми е жал, но като за човек — не. Той е враг на своя народ, на своята родина и на своята собствена дъщеря. И никой вече не може да го поправи. Прочее какво се иска от мен?

Виждаше се, че Хана говори за нещо, за което е мислила. В гласа ѝ звучеше и твърдост, и увереност в нейната правота, и болка, и желание по-скоро да се свърши с този труден и мъчителен живот под един покрив с баща, станал за нея чужд човек. Но все пак той ѝ беше баща и затова пръстите на младата жена трепереха, когато тя произнасяше тези думи, и синята жилка на слепоочието ѝ често-често тупташе.

Кауров мълчеше.

— Ако не се лъжа, Колодченко моли да ви окажа съдействие. Какво трябва да направя?

— Виждате ли... — несмело започна Кауров. — Казаха ми, че вашият баща вечер се заключва със седем катинара и да се влезе във вашия дом не е така просто.

— Да — потвърди Хана.

Очевидно нея я болеше глава, защото тя дигна ръка към слепоочието си и затисна пулсиращата синя жилка.

— Затова аз бих искал да ви помоля... — той отново се забърка и млъкна.

— Е, е! — Хана го подкани да побърза.

Кауров мислеше как по-меко да й предаде своята молба, но нищо подходящо не му идваше на ум и затова й каза направо:

— Тази нощ вие трябва да ни отворите вратата.

— Това не мога да направя!

„Не иска" — за пръв път се усъмни в нея Кауров.

— Работата е там — продължи тя, — че той държи у себе си ключовете и от двете врати. Така че този вариант отпада.

— М-да... — замислено проточи Кауров.

— А ако вие ми отворите прозореца? — барабанейки с пръсти по масата, я прекъсна Кауров.

— Да отворя прозореца? — машинално повтори тя, все още дълбоко замислена, отправила поглед през прозореца, като натискаше с ръка пулсиращата на слепоочието вена.

„Ще се откаже" — помисли Кауров.

— Е, какво пък! — изведнъж бодро и решително заговори тя. — Щом като така са се стекли обстоятелствата, ще отворя. Кога ще дойдете?

— След дванадесет.

— Добре. Ще ви чакам.

— А между другото, другарко Тиха, ние ще измъкнем от магазина на вашия баща някои продукти, сол например...

— Това е ваша работа.

— Тупрууу, стой, глупачке! — достигна глас от двора.

Кауров стана. В двора влезе запрегната в каруца кобила. Около нея, като държеше дизгините, крачеше възрастен селянин в окъсана дреха. Кобилата се дърпаше, пръхтеше и селянинът започна да я бие с юмрук по муцуната.

— Машка пак капризничи — каза Хана, като гледаше тази картина.

— Хубава кобила и, както се вижда, своенравна — забеляза Кауров.

— Даже много. Ако не иска, за нищо на света няма да тръгне. Наистина, в село разказват, че ако баща ми и кажел някаква дума, то така щяла да побегне, че автомобил щяла да надбяга.

Кауров въпросително погледна Хана.

— Има такава дума. Казват, че той я научил, като ѝ извика: „Машка, грабят!", тя да хуква в галоп.

Антон се засмя.

— Да, да! — без да се усмихне, като си мислеше за нещо свое, потвърди тя.

Тихорецка отведе Кауров през кухнята в пруста и като отвори тихо вратата, каза:

— Оттука вие ще излезете направо на улицата. Вървете!

Кауров излезе. На улицата нямаше никой. Той се спря до портичката, огледа се и се запъти към другарите си.

3

За всеки случай беше решено да не се прекъсва наблюдението върху къщата на Луцюк. Всичко вървеше благополучно. Бащата на Хана, както винаги, много рано затвори с капаци прозорците, сложи куки на вратите и къщата му замря.

Часът наближаваше дванадесет. В селото отдавна вече всички спяха. Не спяха само Савелий Лукич и обитателите на неговия таван.

— Хайде, Кухтин, погледни своя златен — тихо проговори Назаренко.

— Дванадесет без пет.

— Трябва да излизаме.

Войниците слязоха от тавана и като се простиха със Савелий Лукич, излязоха на улицата.

Скоро те бяха до дома на Луцюк. Огледаха го внимателно от всички страни, но никъде не намериха отворен прозорец. Всички бяха плътно затворени с капаци.

„Нима ни излъга?" — се разтревожи Кауров, но запази тази мисъл за себе си. Той още един път мина около прозорците и едвам сега забеляза, че на един от тях желязното резе не е прилегнало плътно към капака. Той леничко го дръпна и като усети, че резето е откачено, облекчено въздъхна.

— Дай аз! — прошепна му Сидоров.

Кауров отстъпи и след минута капаците и прозорците бяха отворени. После Сидоров тихо побутна Кухтин и той разбра, че е дошъл неговият ред. Малък и пъргав, той ловко се покатери на перваза, безшумно спусна краката си на пода и затаи дъх.

Тишина.

Кухтин постоя, огледа се, направи няколко крачки и едвам сега видя голям никелиран креват

и на него седнала с наведена глава жена. „Това е нейната спалня" — помисли Кухтин и смело се приближи към Хана.

— Вървете — прошепна му тя, като показа с ръка вратата за другата стая.

— А вие излизайте през прозореца, там ви чакат. Ще ви изпратят в гората. Няма защо да оставате тук.

Младата жена набързо събра някакви вещи, натика ги в снетата от възглавницата калъфка и се спря нерешително сред стаята.

— Чакат ви! — повтори Кухтин и Тихорецка тръгна към прозореца.

Кухтин освети с джебно фенерче стаята и отвори вратата. Последва го Кауров. Търговецът спеше в съседната стая. С дулото на пистолета Кухтин лекичко го побутна по гърдите. Търговецът отвори очи и като видя насочения пистолет, изплашено извика.

— По-тихо, по-тихо! — предупреди го Кухтин. — Ставай и нито дума. Иначе ще те застрелям. . . — И той заплашително повдигна пистолета.

Старецът не мърдаше.

— Хайде, дядо, ставай! — подкани го и Антон Кауров, застанал до Кухтин. — Бързаме, не ни задържай. — Той повдигна стареца от постелята и го постави на крака. — Обличай се, обличай се! Къде е панталонът ти? Ето го! Хайде, обувай го!

Старецът мълчаливо протегна ръка към дрехата.

— Почакай! Там няма ли нещо такова? — Кауров набързо опипа джебовете: Луцюк можеше да има оръжие. — Всичко е наред!

Луцюк започна да се облича.

— Хайде, Антоша, погледни под възглавницата! — каза Кухтин.

Кауров пъхна ръка под възглавницата и измъкна новичък немски колт.

— Ай, ай, ай — заклати глава Кауров. — Такъв стар човек, а още се занимава с играчки. Защо ви е на вас? Ами че той може да гръмне!

Кауров скри пистолета в джеба си и отново пъхна ръка под възглавницата. Този път в ръката му се оказа голяма връзка ключове.

— И това — Кауров затрака с ключовете — на вас също вече не ви трябва. — И той отиде да отвори магазина.

Луцюк се облече и Кухтин, като му заповяда да си вдигне ръцете, го изведе в пруста.

Пребледнял, търговецът трепереше зиморничаво и гледаше войниците, които изнасяха чували от магазина.

— А пък вашият приятел — спомни си изведнъж Кауров, — този Фриц Редел, не достигна до Канев. Ние се срещнахме с него по пътя, поскарахме се малко и. . . Той ви пожела дълъг живот.

Търговецът мълчеше.

— Това е всичко, Антоне. Можем да тръгваме — приближавайки се към Кауров, каза Сидоров.

Кауров излезе, а след него Кухтин изведе на улицата и търговеца. Тука вече чакаше каруцата, натоварена с чували със сол, захар и брашно. Настаниха търговеца между чувалите.

— Тръгвай! — изкомандува Никита Назаренко.

Каруцата потегли. Войниците започнаха да я бутат, стигнаха до зеленчуковите градини и през полето се отправиха към гората.

В Сахновка, в дома на Савелий Лукич, остана само Кауров. Той трябваше да научи какви са силите на гарнизона и да изясни каква хитлеристка част се намираше в селото.

ОСМА ГЛАВА

1

Днес Сидоров нямаше настроение. През нощта, когато беше в Сахновка, в района на бригадата кацнали самолети. Ана била на единия от самолетите и без да се види с него, отлетяла. Отлетяла и даже не предала поздрав. Това развълнува Алексей и сега той не можеше да си намери място.

Другарите му веднага разбраха неговото състояние. Разбира се, те, както и Сидоров, не знаеха, че Ана с търсила Сидоров, че е питала за него и че даже един войник се заел да я заведе при него. Но това бил друг Сидоров. След това Ана разбрала от Черноусов, че Сидоров отсъствува, и помолила майора да му предаде писмо.

След завръщането на Сидоров от Сахновка майорът го видя и вече бръкна в чантичката, за да вземе писмото и да го предаде на минаващия отсреща войник, но в това време го извика Захарчук. Полковникът му даде някакво нареждане и на майора не му беше до писма. А пък и Сидоров отмина.

И сега Сидоров вървеше между землянките на партизанския лагер намръщен и разсеян. Но ето

че го привлече разговорът около землянката на командира на отреда Колодченко. По гласа той позна светлокосия партизанин Степан, който високо и сърдито крещеше на възпитаника на Колодченко Сенка, малък пъргав юноша.

— Ти на мене не ми разправяй тия работи!...

— Заповядано е да не се пуска. Командирите планират нещо — отговаряше Сенка.

— Върви по дяволите със своите планове! Каза ти се пускай, значи пускай. Аз идвам по срочна работа.

— Няма да те пусна! — упорствуваше Сенка.

— Ох, дявол такъв! — Хайде, махни се от вратата.

— Не се блъскайте, аз съм на пост — извика с висок, пресекващ глас юношата.

— Сеня! — като открехна вратата, извика Колодченко. — Кой е там? Нека влезе!

— Е, ето, сега може — много сериозно обяви Сенка.

— Ей че упорит! — като пристъпи прага на землянката, сърдито промърмори Степан. — Казвам му: по бърза работа, а той — няма да те пусна, та няма да те пусна.

— И правилно! Така му е заповядано. Какво има? — с нисък, пресипнал глас проговори Колодченко, като хвърли на партизанина уморен, недоволен поглед.

— Аз току-що пристигам от Сахновка.

— Е?

— Немците заловиха Савелий и Антон Кауров.

— Как така? — учуди се Колодченко.

— Подробности засега не зная, но се страхувам...

— Почакай, не грачи — с нотка на недоволство в гласа го прекъсна командирът на отреда. — Савелий нищо няма да каже. Аз гарантирам за него.

Вратата на землянката не беше добре затворена и като чу за станалото в Сахновка, Сидоров забърза към землянката си.

Тука войниците пишеха колективно писмо на майката на загиналия Лорин. Като видяха разстроения Сидоров, всички отправиха към него въпросителни погледи.

— Защо си такъв кисел? — го запита Кухтин. — Да не се е случило нещо?

— Беда, Митя! Голяма беда! Фашистите хванали нашия Антон.

В землянката стана тихо.

На следващата сутрин от Сахновка в гората дойде още един партизанин и съобщи при какви обстоятелства е бил пленен Кауров.

Всички разбраха, че някой беше издал Савелий Лукич и Антон, но кой именно — никой не знаеше.

Ясно беше едно: Тришка бе узнал всичко. Именно той довел до къщата на Савелий Лукич хитлеристи. В това време Кауров седял край масата със Савелий Лукич и пиел мляко. Той видял как фашистите обкръжили къщата. Да се бяга било късно. Вратата с шум се разтворила и на прага с пистолет в ръка се появил висок, с жълто, слабо лице оберлейтенант.

Кауров бързо скочил, застанал „мирно" и като дигнал нагоре ръка, извикал:

— Хайл Хитлер!

Офицерът недоумяващо погледнал Кауров, после своите войници, скрил пистолета и запитал:

— Кой сте вие? Вашите документи!

Кауров излязъл иззад масата, разкопчал кителя си, извадил от него документите и ги подал на офицера.

Оберлейтенантът дълго прелиствал страниците на войнишката книжка и после запитал:

— Къде е вашата част?

Кауров уверено назовал номера на батальона и селото, разположено в съседство с Яблоновската гора. Той забелязал, че офицерът одобрително кимнал с глава. Ясно било, че той знаел този батальон.

— Къде отивате?

— В Черкаси... — без да се замисли започнал Кауров. — По пътя ни нападнаха партизаните. Колата се запали. Аз избягах. Какво е станало с другите — не зная. Сега се връщам в частта си.

— Лъже той, лъже! Аз го виждам тука вече втори път — на изопачен немски език бързо заговорил Тришка Наливайко.

На Кауров му притъмняло пред очите. Пред него стоял човек по-опасен и по-страшен от всеки хитлерист. Нещо го задушило и той процедил през зъби:

— Ах, ти, гадина!... Ето ти, предателска мутро — и ударил Тришка под брадата.

Полицаят паднал в безсъзнание.

Войниците забъркано се огледали, но в следващия миг по команда на своя офицер се нахвърлили върху Кауров и му извили ръцете.

Кауров се измъкнал, преобърнал офицера, грабнал му пистолета. Отзад успели да стрелят. Куршумът пронизал дясната му ръка и тя увиснала като камшик. Пистолетът паднал от отслабналите пръсти.

...Отвели Кауров и Савелий Лукич в щаба, разпитвали ги, били ги, после ги откарали в град Канев, а на третия ден отново ги върнали полуживи в Сахновка.

На следващия ден по обед ги повели към бесилката. Тука, на площада, било събрано насила цялото село. Навели глави, хората очаквали екзекуцията. Но ето тълпата се раздвижила:

— Водят ги!

— Водят ги!

Селяните видели Савелий Лукич. Никой не познал неговия другар. Лицето на Кауров било така обезобразено, че никой не познал учителя от районното училище. Кауров бил само по бельо, покрито на много места с кървави петна.

— Господи! За какво ги мъчат така! — през сълзи извикала някаква жена.

Всички се размърдали, но само за миг. Веднага настъпила тишина.

Накуцвайки, Савелий Лукич бавно преминал през отдръпналата се тълпа и се спрял. Войник го подтикнал с приклада към поставените на земята столчета. Заставили Савелий Лукич да се качи на едно от тях. Едва тук той видял висящото от напречната греда въже и с поглед затърсил в тълпата дъщеря си.

— Граждани! — излизайки напред, се обърнал към селяните Тришка Наливайко. — Сега комендантът на нашия гарнизон ще ви прочете доклад.

— Не доклад, а пояснение! — поправил го майорът.

— Слушайте пояснението — поправил се Тришка.

Майорът излязъл на средата, сложил си ръцете отзад и като хвърлил поглед към смълчалите се селяни, заговорил на лош руски език. Той обрисувал в мрачни тонове положението на Съветската армия, заявил, че тя е напълно разбита, а останки от нея, избягали в горите, успешно биват унищожавани. Фашистът лъжел, колкото можел.

— Затова — подканил ги майорът — всички вие трябва да помислите за своята съдба. Особено онези, които продължават да ни гледат изпод вежди и със своите подстрекателства да смущават другите. Такива хора трябва да ги издавате и изо-

лирвате. Те пречат и на вас, и на нас. Това са ваши и наши врагове. Хората, които се наричат партизани, ще наказваме жестоко и за да бъде всичко още по-убедително, днес във ваше присъствие ще обесим тези двама бандити, които са се осмелили да вдигнат ръка срещу германската армия. Аз считам за нужно да ви напомня, че така ще постъпим с всеки, който се опита и най-малко да пречи за осъществяването на нашите планове.

Майорът престанал да говори, отишъл встрани и с кимване на глава заповядал да започнат.

Дебел войник бързо скочил на столчето и надянал насапунените примки на шиите на Савелий и Антон Кауров.

— Селяни! — бързо извикал Савелий Лукич. — Предайте на дъщеря ми: нека да отмъсти за мен. Нека . . .

Но повече нищо не успял да каже. Войникът избил изпод краката му столчето.

— Другари! — бързо заговорил Кауров. — Предайте на нашите, че аз нищо не съм казал. Нито една дума! — и сам скочил от столчето.

— Ах, вие изверги! Бийте ги! — извикал някой високо от задните редове.

Селяните се раздвижили, зашумели.

— Стойте! — заплашително извадил пистолета си комендантът. Всички замълчали.

— Е! . . . — страшно добавил той. — Кой се канеше тука да ни бие? Нека да излезе!

Народът мълчал.

— Нека да излезе! — повишил глас отново майорът. — Иначе ще обесим всеки десети.

Селяните продължавали да мълчат, въпреки че всички знаели, че е извикал Льонка, по-малкият син на Кабаниха.

— Е, хайде, ела тука! — извикал комендантът на стоящия отпред старец със сълзящи очи, в бяла рубашка. Старецът се огледал встрани, след това нерешително се приближил.

— Кой извика?

— Откъде да зная.

Майорът озлобено се отдръпнал от него и като спрял погледа си на една от жените, заплашително процедил:

— Хайде, майко, и ти ела тука, и ти също — като тикнал дулото на пистолета си в гърдите на едно десетгодишно дете, заповядал майорът.

Старицата и побледнялото момче мълчаливо излезли от тълпата.

— Кой извика? — изкрещял комендантът и като почакал малко, стрелял в стареца.

Старецът паднал. Черното дуло на пистолета се насочило към детето.

— Чичко, не стреляй! Моля те! Моля те! — затреперало детето, закривайки с мръсните си ръчички застиналите в ужас очи.

— Не закачай малкия! Чуваш ли? Не закачай! — извикал някой смело в задните редици.

— Че защо и детето!

— То не е виновно!

— Пусни го, душегубецо окаян!

— Не закачай детето!

Комендантът обходил с поглед тълпата и стрелял във въздуха. Всички млъкнали, но в задните редици някой се дърпал и викал.

— Пусни ме, Архип Иванич! — викал набит момък, измъквайки се от здравите ръце на селянина.

— Няма да те пусна, глупава главо!

— Пусни ме, на тебе говоря — и момъкът, като се измъкнал от неговите ръце, разблъсквайки хората, изскочил от тълпата.

Това бил Льонка, по-малкият син на вдовицата Кабаниха. Той подскочил към коменданта и без да обръща внимание на насочения към него пистолет, казал:

— Защо застрелваш невинните? Стреляй в мен! Аз извиках! Аз исках да те бия, паразит! — и като разгърнал ватената си дреха, Льонка предизвикателно погледнал майора.

Майорът стрелял. Льонка се заклатил, но не паднал. С разширени от болка очи той гледал майора и нещо бързо говорел, но от шума нищо не се разбирало.

— И да стреляш не умееш... — чули се неговите думи.

Комендантът изпразнил в Льонка цялата пачка от пистолета си.

За известно време станало много тихо. После се раздал сърцераздирателният вик на майката на Льонка...

2

Кабаниха била занесена в къщи на ръце от колхозния ковач Архип Иванич. По време на екзекуцията на Савелий Лукич и Антон Кауров той се бе опитал да задържи Льонка. Архип Иванич я поставил на леглото и не си тръгнал, докато не се завърнал нейният среден син Фьодор. Ковачът му разказал всичко и го посъветвал по-скоро да напусне селото.

— Побързай, иначе ще бъде късно — му казал той и излязъл.

Все още владеещият се Федя нервно се движел из къщата, после седнал до масата, отпуснал глава и заплакал.

Кабаниха застенала.

Фьодор станал, доближил се до кревата, погледнал майка си и неволно се отдръпнал: толкова мъка имало в старческото лице на майката, в нейните помътени очи.

— Мамо! — тихо прошепнал той. — Мамо! Ние трябва да се махнем оттук.

— Как? — също така тихо запитала старата жена и като повдигнала с усилие ръка със сини издути жилки, погладила къдравата глава на сина си.

— Където и да е... В гората да идем, мамо.

На вратата почукали.

Федя изтрил с длан сълзите от лицето си и се обърнал към вратата.

— Ти си си дошъл вече? — като промъкнал в открехнатата врата глава, предпазливо попитал Льоша Куценко.

— Дойдох си.

— Излез за минутка.

— Ела тук!

Льоша влязъл и като се спрял сред стаята, несмело започнал:

— Повече не може... Не можем да търпим... Днес всички отиваме в гората. Всички момчета заминават. Ще партизанствуваме с Колодченко.

Фьодор мълчал.

— И ти не бива да оставаш — отново заговорил Льоша, — щом узнаят, че ти си брат на Льонка, ще загинеш. И освен това тук дойде тяхна нова част. По къщите вече ги водят, така че ще стане съвсем лошо.

Фьодор извел другаря си в пруста, поговорили за нещо, а когато се върнал обратно, намерил майка си на колене пред иконата.

Фьодор с мъка гледал майка си, закрачил из стаята и неочаквано се спрял.

В прозореца на мокрото стъкло той видял нечий разплескан нос и висока фуражка с пречупен кръст.

— Мамо, фашисти!

Кабаниха бързо станала и мълчаливо втренчила очи във вратата. Лицето ѝ станало бледно, в очите ѝ застинали страх и тревога.

В пруста затропали крака. Вратата без чукане се разтворила и в стаята влезли трима ниски, хилави войници.

— Ето, хазяйке, доведох ти хора на квартира — казал ѝ Тришка Наливайко. — Хайде, раздвижи се. Хората идват от път, трябва да се измият, а и за хапване нещо приготви... В работа ще забравиш мъката си.

Кабаниха мълчала.

— Заповядайте, господа, разполагайте се — заклапял се пред войниците Тришка Наливайко.

Един от войниците одобрително кимнал с глава и започнал да се съблича. Другите двама, като подпрели на стените автоматите си, съблекли своите дълги, опръскани с кал шинели.

— Донеси дърва, трябва да се стопли вода — разпореждал се Тришка Наливайко.

Кабаниха донесла дърва, запалила огън. Фьодор излязъл някъде. Върнал се късно. В къщи всички вече спели. На кревата, постлан с бяло одеяло, направо с ботушите лежал войник. На пода, също облечени, спели неговите другари.

Като видяла сина си, Кабаниха го извикала при себе си и му пришепнала на ухото:

— Къде беше?

— Бях у съседите.

— А за Льонка не узна ли? Къде са го оставили?

— В дола ги заровиха... Мамо! Не се измъчвай толкова.

Фьодор погледнал изцапаното от ботушите бяло одеяло, спящия хитлерист и легнал на пейката край печката. Обаче не можал да заспи. Мислите му като рой пчели се гонели една друга, пречели му да се унесе. Не спяла и майката. От време на време тя изхлипвала. После на нея ѝ се сторило, че някой от спящите в стаята станал.

— Кой е? — с треперящ глас тихо попитала тя.

— Аз — неохотно се отзовал Фьодор.

— Защо не спиш? Лягай!

— Ей сега — ядосвайки се на не навреме събудилата се майка, отговорил той.

— А това защо ти е? — разтревожено зашепнала Кабаниха, като видяла блесналата в мрака брадва.

— Тъй им се пада! Вие спете, майко!

— Не бива, синко! Не бива! — умоляващо прошепнала тя.

— Мълчете, мамо! — само казал Фьодор и още по-здраво стиснал в ръка дъбовата дръжка.

— Недей! Виж колко са!

— Мълчете, майко! — прошепнал Фьодор заучената фраза, пристъпвайки решително към спящите войници. Последвал един, после втори, после трети глух удар на брадвата.

— Какво направи? — в ужас извикала Кабаниха.

— Това, което те правят с нас — с възбуден глас отговорил Фьодор.

Той взел от пода трите немски автомата, сложил ги на рамото си и като прегърнал майка си, казал:

— Да тръгваме, майко. Чакат ни! Добри хора ни чакат!

...През тази нощ всички, които бяха способни да носят оръжие, отидоха в гората при партизаните. А няколко дни след екзекуцията на Кауров и Савелий Лукич по заповед на Захарчук батальоните на Черноусов и Михайлов съвместно с от-

реда на Колодченко обкръжиха Сахновка и напълно унищожиха лагеруващия там гарнизон на хитлеристите. Комендантът беше взет в плен и по настояване на селяните бе предаден на военно-полевия съд. Само Тришка Наливайко успя да се укрие.

3

Кухтин дълго не можеше да забрави гибелта на приятеля си Антон Кауров. Участието му в операцията по разгрома на гарнизона в Сахновка и това, че комендантът, главният виновник за смъртта на Кауров, беше взет в плен, му помогнаха да поизживее своята мъка. Той стана по-разговорлив и даже сподели със Сидоров своите интимни мисли. Кухтин разказа на приятеля си, че ако остане жив, след войната ще се ожени за партизанката Настя.

— Само че — прошепна му той на ухото — тя не иска да отиде в Москва. Казва, че не обича шумните градове. Вика ме при себе си на село. А какво ще правя аз на село? Ами че аз съм специалист по високите строежи.

— Нищо, и в колхоза ще се намери работа за тебе — успокои го Сидоров.

— Така е — съгласи се Кухтин, — само че е жалко да си променям професията.

В землянката влезе Василий Будрин, а заедно с него и един червенокос войник, когото Сидоров досега не познаваше.

— Ето този другар — Будрин бутна с пръст Алексей — е нашият Сидоров.

— Най-после! — усмихна се червенокосият. — Ето, получете си писмото.

— За мен? — учуди се Алексей. — От кого е писмото?

— Ами от летеца. А устно ме помоли да ви предам поздрав. Много съжаляваше, че не ви завари.

Очите на Сидоров радостно заискриха. Той грабна от ръцете на червенокосия писмото и като изхвръкна на улицата, бързо разкъса плика.

— Слушай, Будрин, ти какво си направил? — веднага след излизането на Сидоров каза начумереният Кухтин.

— Нищо особено. Ти сам предложи.

— Предложих, това беше отдавна и въобще трябваше само поздрав да предадеш, а ти и писмо си измислил. Кой го написа?

— Аз.

— Ох! — направи гримаса Кухтин.

— Напразно създаваш паника.

— А какво написа?

— Така, нищо особено. Значи, обичам те, чакай и прочее.

— Внимавай! Ако разбере, няма да ни се размине.

— Няма да узнае. Видя ли как изведнъж се оживи. Ясно е, че здраво му е завъртяла главата.

— Това не ни засяга. Само че ти напразно с писмото. . . Не е обмислено всичко.

Писмото, адресирано до Алексей Сидоров, беше малко, но по изобилието от грешки в него не беше трудно да се разбере, че е писано от всекиго, само не от Листопадова.

И действително Сидоров още от първите редове разбра, че го разиграват. Като се върна в землянката, той строго запита червенокосия войник:

— Ти откъде взе писмото?

— Летецът ми го даде — без да мигне, отговори войникът.

— Лъжеш!

— Е, щом като не вярваш, твоя работа. Само че писмото тя самолично ми го предаде... По-добре е да си тръгвам аз... Обидно ми е даже. Търсих те, мислех си, че ще поблагодариш, а пък ти...

— И не те е срам?

Войникът наведе очи.

— Разбери, скъпи, тази девойка има средно образование и не може да напише такова неграмотно писмо.

— Ама че работа! — изкуствено се усмихна Будрин и за да бъде по-далеч от тази каша, незабелязано се измъкна от землянката.

— Отговаряй, не увъртай! — повиши глас Сидоров. — Кой те изпрати? Будрин ли?

— Той — тихо измънка войникът.

— Защо? Искахте да се посмеете?

— Ама не! Просто от жалост към тебе направихме така. Казват, че нямаш никакви близки, а пък и тя те забравила.

— Ех, вие! — добродушно промърмори Сидоров и излезе от землянката. Войникът тръгна след него.

— Не се обиждай — виновно започна той. — Момчетата искаха добро да направят, а излезе недоразумение.

— Добре, добре! Върви си по пътя.

Замислен, Сидоров дълго броди из гората.

Като се обърна, той видя, че Будрин отдалече го следи. Той му даде знак да дойде, но вместо това картечарят изчезна в храстите.

Зад дърветата се показа едрата фигура на батальонния командир. Сидоров се изправи, отдаде чест.

— Здравей, Сидоров! — весело го поздрави майорът и почти отмина, но веднага се върна, приближи войника и смутено заговори: — Ето ти ра-

бота! Цяла седмица нося в планшета си писмо и все не мога да го предам. Ето, вземи. Помолиха ме лично да ти го връча.

— Не е нужно, не е нужно! — замаха с ръце Сидоров.— Аз вече знам кой го е писал.

— Чудесно! Вземай — и той протегна на войника син плик.

— Няма да го взема! — рязко отказа Сидоров.

— А защо? — запита майорът. — Разсърдихте ли се?

— С никого не съм се сърдил, другарю майор, само че и да ми се смеят също не е хубаво. Не съм заслужил.

— Позволете! Аз нищо не разбирам! Кой ви се присмива?

— Зная кой, затова и не искам да го взема.

Командирът на батальона недоумяващо сви рамене и отново попита:

— Вие знаете ли от кого е това писмо?

— Зная!

— Е, и какво?

— Зная това, че писмото не е истинско, а подправено.

— Тоест, как така подправено?

— Навярно пак Будрин го е написал, а вас е помолил да ми го предадете.

Майорът се намръщи.

— Знаете ли какво, Сидоров! Прекалявате. Нима аз някога съм ви лъгал?

— Не, другарю майор!

— Тогава в какво се състои работата?

— Ето в какво се състои работата, другарю майор! — заговори израсналият като че ли изпод земята Будрин. — За всичко съм виновен аз. — И картечарят накратко разказа на батальонния ко-

мандир, че войниците написали от името на авиаторката писмо, за да утешат другаря си.

Майорът се засмя.

— Е, нищо! — каза той. — Затова пък това — той размаха синия плик — е истинско и, струва ми се, със снимка.

Сидоров взе от майора писмото, разпечата го и като намери снимката, по лицето му се разля радостна усмивка.

— Е, хайде, покажи ни я! — помоли го майорът.

Сидоров му подаде снимката.

— Хубава девойка! — каза майорът. — А пък ти не искаше да го вземеш. Ех, ти, Сидоров! Е, добре! Няма да ти преча.

Сидоров се намести под дървото и започна да чете скъпото послание.

ДЕВЕТА ГЛАВА

1

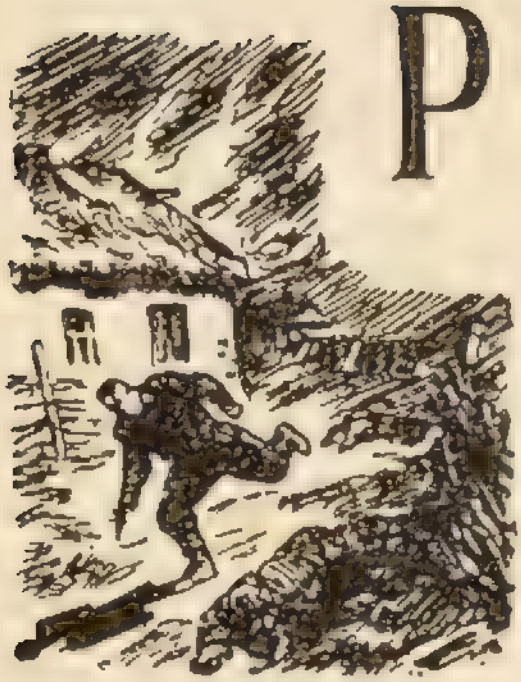

Радиостанцията на Болиашвили работеше безупречно. Всеки ден в определено време радистът предаваше на Голямата земя сведения за бойните операции на десантниците. Няколко пъти в сводките на Совинформбюро бе съобщено колко хитлеристи са унищожени в населените пунктове около Таганчанската гора. И въпреки че в сводките по известни съображения не се казваше, че това са извършили десантниците, всички в бригадата знаеха, че това се отнася за тях, и се радваха. Веднъж в сводката на Совинформбюро бе споменато името на картечаря Будрин. Будрин едва не цяла седмица мисли дали неговата майка е чела тази сводка, не я ли е пропуснала и дали се е досетила, че става дума за нейния син.

Един път Болиашвили прие по радиото голяма шифрована телеграма — директива от командуването за усилване на подривната дейност в тила на врага. А това означаваше, че скоро тук трябваше да пристигнат редовни части от Съветската армия. И десантниците стовариха нови, по-силни удари. върху главите на хитлеристите, които се опит-

ваха с всички сили да задържат десния бряг на Днепър.

Четирите батальона на Захарчук се появяваха едновременно на различни места далече от Таганчанската гора. Те действуваха дръзко, уверено и буквално объркваха вражеското командуване. Нямайки точни сведения за числеността на десантниците, хитлеристите всячески се мъчеха да заловят макар и един съветски парашутист. Но това не им се удаваше. Войниците на Захарчук се биеха до последен дъх. Такъв беше неписаният закон на парашутистите.

Хитлеристите разлепиха във всички села около град Таганча заповеди, в които обещаваха, че на всеки, който издаде съветски парашутист, ще бъде дадено парично възнаграждение в размер на десет хиляди марки. Но и това не помогна. Никой не издаде на хитлеристите съветските воини. Селяните ставаха още по-предпазливи, още по-грижливо криеха парашутистите разузнавачи, снабдяваха ги с нужните сведения и много често с продукти.

Както по-късно се изясни, Хитлер лично дал заповед за незабавното унищожаване на съветския десант и за построяването на мощна отбрана по целия десен бряг. От всички краища на Украйна докараха мирно население и го заставиха да копае траншеи и земни укрепления. Едновременно с това за ликвидиране на съветския десант хитлеристите хвърлиха военни части.

В селата Пошатия и Буда-Воробиевская хитлеристите настаниха танково поделение, бронетранспортьори и наказателни „СС" отреди. Всичко това беше насочено срещу десантниците и групиралите се около тях партизански отреди. . .

— Е, какво ще правим, комисаре? — запита командирът на бригадата Захарчук началника на политотдела Рибин.

Малко преди това те разпитваха заловения в плен ефрейтор и сега седяха в землянката един срещу друг.

Рибин не отговори веднага. Подпрял глава на своите жилести ръце, той седеше неподвижно зад масата. Ако имаше тук чужд човек, той би помислил, че полковникът спи.

— Струва ми се — без да вдига глава, тихо заговори Рибин, — че пленникът ни каза истината: хитлеристите готвят ново настъпление.

— И аз съм на същото мнение — съгласи се Захарчук.

— Още повече, че неговите показания съвпадат с данните на нашето разузнаване — като повдигна най-после глава и погледна в очите командира на бригадата, добави Рибин. — Смятам, че ние трябва да ги изпреварим и да объркаме всичките им планове. Хубаво би било да изпратим наши момчета в Пошатня и Буда-Воробиевская. Внезапно! През нощта! Като гръм от ясно небе. Те се готвят за настъпление, но не очакват удар.

— Добра идея! — се отзова командирът на бригадата. — Но не е ли далечко оттук? . . .

По тона, с който произнесе тези думи Захарчук, се чувствуваше, че той вече всичко е пресметнал и е взел решение, а сега, беседвайки с Рибин, проверяваше правилността на своето решение.

— Колко километра има оттук?

— До Пошатня двадесет, до Буда осемнадесет.

— Какво пък? Ако тръгнат в шест часа вечерта, към два през нощта вече ще бъдат на мястото. Според мен това е най подходящото време за нападение.

— Добре! Аз съм съгласен — каза Захарчук.

2

Беше есенна нощ, тъмна и кална. Дотолкова тъмна, че не се виждаше човекът, който вървеше на три крачки отпред.

Батальонът измина повече от 20 километра, но никой не изостана. Черноусов поднесе ръка към лицето си и погледна светещия циферблат на часовника си. Беше един часа и петнадесет минути.

— Ще закъснеем малко — каза той на крачещия до него лейтенант Куско. — Трябва да сме вече близо до Пошатня.

— Не сме далеч — отговори офицерът. — Тези места са ми добре познати. До селото остава не повече от половин километър.

И като че ли в потвърждение на неговите думи офицерът, който ръководеше бойната охрана на батальона, даде сигнал да спрат.

Батальонът спря. Към командира на батальона се приближиха разузнавачите. И въпреки че беше много тъмно, Черноусов веднага позна сред тях едрата фигура на Сидоров.

— Как е?

— Всички спят като мъртви — оживено отговори Сидоров.

— А патрули? Часовои?

— Нищо не се вижда — съобщи Кухтин.

— Не може да бъде — възрази командирът на батальона.

— Вярно е, другарю майор — бързо потвърди Сидоров. — Не се виждат. Тоест има, но лошо си гледат службата, сукини синове. През селото минахме и само един забелязахме.

— А той вас? — разтревожи се Черноусов.

— Ние го свалихме, преди той да се опомни, и го взехме със себе си.

— Юнаци! Доведете го тука.

— Ей сега, Уваров ще го доведе. Аз малко го поизмачках, та той едва си влачи краката.

— Хайде, дайте го, по-бързо — командирът на батальона нетърпеливо подкани Сидоров.

— Какво пък, на ръце ли да го носим — с известна обида в гласа каза Сидоров, но все пак изтича да посрещне Уваров.

— Хайде, какво пълзиш като костенурка — прошепна той на Уваров. — Подкарай го по-бързо.

— А бе, не върви нещо. Мързи го.

— Хайде, хайде!

Хитлеристът не разбираше какво искат от него и вървеше все така бавно.

— Какъв си упорит — замърмори Сидоров. — Движи се, на тебе говоря, движи се! — и той го бутна с приклада на автомата.

Хитлеристът ускори крачки, но все пак се движеше твърде бавно. Тогава Сидоров се разсърди, взе го на ръце, прехвърли го през рамо и побягна с този товар към майора.

— Ето го — доложи войникът на командира на батальона, като постави на крака пред него хитлериста с вързани ръце.

Черноусов добре владееше немски език и веднага започна да разпитва пленника.

— Вие сте танкист?

— Да.

— И трябваше утре на разсъмване да настъпите срещу Таганчанската гора? Така ли?

Хитлеристът не отговаряше.

— Е! — викна Черноусов.

— Извинете — забъркано заговори пленникът. — Ако не се затруднявате, осветете си лицето. Искам да видя с кого говоря.

Майорът се освети.

Пленникът облекчено въздъхна и по-смело произнесе:

— Вие така добре говорите немски, че помислих не е ли наш офицер това. Но сега виждам, че вие носите руски мундир и опасенията ми са напразни.

— От кого се страхувате? — учуди се командирът на батальона. — От своя офицер?

— Да.

И пленникът разказа на Черноусов, че понякога техните офицери сами отмъкват часовоите и представяйки се за партизани, им устройват разпит в тъмна стая. Ако заловеният се изпусне нещо или се изкаже лошо за фюрера, той и неговото семейство загиват.

— Така, така... Интересно!... Изглежда вашите офицери започват вече да се съмняват в своите войници? Страхуват се от разложение?

— Не зная от какво се страхуват и защо вършат всичко това, но смея да ви уверя, че такива работи се устройват твърде често.

— Е, добре... А сега ми кажете колко танка и бронетранспортьора има в Пошатня?

Пленникът разказа. Неговите показания съвпаднаха със сведенията на бригадното разузнаване.

Слушайки показанията на пленника, Черноусов мръщеше своето високо чело. Че в Пошатня стои цял танков батальон, Черноусов вече знаеше. Но това, че през миналото денонощие в този населен пункт са се появили две наказателни роти есесовци, за него беше неприятна новина. Вътрешен глас му подсказваше, че хитлеристът не го е измамил и че във връзка с това трябва да се действува по-обмислено, а може би трябва да се вземе някакво ново решение. „Кой знае как ще се обърне всичко — размишляваше Черноусов. — Силите са твърде неравни. Да се върнем ли обратно в гората, за да за-

пазим хората за по-изгоден бой?.. Разбира се, така трябва и да направим" — реши той и вече искаше да даде заповед на старшия адютант на батальона капитан Майборода, но се засрами от своята минутна слабост. — „Трябва да нападнем хитлеристите, да унищожим техните танкове и бронетранспортьори: два пъти не се умира, а смъртта не можеш избягна" — ободри се Черноусов и отново заговори с пленника.

— Колко поста има в селото?

— Точно не зная. Изглежда, около десет.

Черноусов подробно разпита пленника къде са разположени тези постове и кога се сменяват. Танкистът му разказа. Но когато майорът му предложи да покаже на разузнавачите къщата, където е разположен щабът, пленникът започна да се колебае. Той отпусна глава на гърдите си, въздъхна и запита:

— А после какво ще правите с мен?

— Ако всичко, което ми съобщихте, е вярно, ще ви пусна.

— Добре.

— Лейтенант Куско! — заговори по руски Черноусов.

— Аз — отзова се офицерът.

— Пратете в селото разузнавачи. Да ги води Сидоров. Нека вземат със себе си и този войник.

— Какво? — учуди се ротният.

— Нищо, нищо — успокои го командирът на батальона. — Този ще ги проведе. За всеки случай отново му запушете устата. Нашите хора трябва най-напред да унищожат щаба и щабните офицери, тогава ще ни бъде по-леко да се разправим с останалите...

— Разбрано!

— Вашата рота ще върви непосредствено след разузнавачите. Незабелязано се промъкнете до

танковете и когато разузнавачите започнат да хвърлят гранати, вие, без да се бавите, започнете да палите танковете! Ясно ли е?

— Тъй вярно.

— Изпълнявайте.

...След половин час батальонът на Черноусов обкръжи Пошатня от всички страни. Войниците лежаха в бостаните, зад хамбарите, в градините и чакаха сигнал за атака, но сигнал все нямаше. Черноусов започна вече да се безпокои за своите разузнавачи, които трябваше да нападнат щаба. Но опасенията му бяха напразни. Сидоров отдавна вече беше около щаба, обезвреди часовоя и се канеше да хвърли граната през прозореца, но Кухтин го спря:

— Почакай — прошепна му той на ухото.

— Какво има?

— Тук в леката кола има бидон с бензин. Хайде да облеем къщата с бензин и да я запалим. Тогава навярно никой няма да се спаси.

— Добре — съгласи се Сидоров и като взе от машината бидона с бензин, заля вратата, а остатъка постави до входа.

— Льошка! — отново прошепна Кухтин.

— Какво има още?

— Какво ще правим с пленника?

— Изглежда, че пленникът е работник, а пък и показанията му бяха точни. Трябва да го изпратим в тила.

Сидоров се отдалечи от Кухтин, хвана танкиста за ръка, отведе го встрани и му каза, натискайки с ръка рамото му:

— Лежи тука и не скачай.

— Какво се бавиш още?... — упрекна го Кухтин.

— Приготви кибрит — отговори му Сидоров и като се приближи към прозореца, счупи с юмрук

стъклото и хвърли пет ръчни гранати, завързани в сноп.

Раздаде се взрив. Дълги огнени езици зализаха тъмното небе. След минута се запалиха и танковете.

В селото отново настана напрегната тишина. Но тя не трая дълго. От къщите започнаха да изскачат разсъблечени войници и офицери, въздухът се огласи от стрелба на автомати, чу се звън на стъкла: някой от щабните офицери изби с приклад рамката на прозореца и всички видяха как от прозореца на горящата къща изскочи човек, цял обхванат от пламъци.

Кухтин се прицели и стреля.

Разтърсвайки въздуха, в горящите танкове започнаха да се възпламеняват снарядите. След това от голямата къща, срещу горящия щаб, затрака картечница.

Парашутистите побързаха да блокират къщата, но преди да успеят да направят това, двама от тях бяха убити на място.

Като видя всичко това, Черноусов заповяда на картечаря Шахудинов:

— Отмести се!

Шахудинов му отстъпи мястото. Черноусов легна зад картечницата, насочи я към обхванатата от огън къща и пусна дълга поредица. Картечницата в къщата млъкна. Командирът на батальона се приповдигна и се вгледа в тъмнината. В този миг Шахудинов видя около разрушения плет някаква сянка. Това беше раненият в престрелката ефрейтор. Той се повдигна и насочи автомата в гърба на командира на батальона. Само още част от секундата и ще последва автоматен ред. Шахудинов се хвърли, прикри с гърдите си комбата и веднага последва изстрел. Войникът се заклати, затисна с

ръка простреляната си гръд и бавно се отпусна на земята.

Черноусов се обърна и видя как раненият хитлерист отново се целеше в него.

Майорът стреля и хитлеристът изпусна автомата. После командирът на батальона се наведе над Шахудинов, повдигна отпуснатото му тяло, погледна го в лицето. То беше безжизнено.

Черноусов внимателно отпусна войника на земята.

— Какво става с него? — прибягвайки до командира на батальона, запита ординарецът Ванин.

— Убит е — тежко въздъхна Черноусов. — С гърдите си защити своя командир.

Не каза, че този командир беше именно той, Черноусов, но Ванин разбра.

. . . След половин час батальонът се връщаше по разкаляния път. Отпред крачеше прегърбен и мрачен майорът, след него на направени от платнище носилки носеха Шахудинов и другите парашутисти, загинали в боя.

Заедно със Сидоров и Кухтин вървеше плененият танкист.

Движеха се много тихо. На разсъмване, когато първите лъчи на изгряващото слънце осветиха мрачното небе, Черноусов спря батальона. Тук, до пътя, бързо изкопаха братски гроб и положиха в него загиналите си другари. На гроба никой не произнесе реч, нито даде салют, но това погребение остана завинаги в паметта на майор Черноусов.

3

След разгрома на хитлеристите в село Пошатня батальонът на Черноусов получи два дена почивка. Войниците палеха огньове, перяха бельото си, сушеха го, потягаха се.

Позабравиха боевете, изстрелите, разкаляните пътища. Сутрин птиците събуждаха войниците, високите борове приветливо шумяха, миришеше на смола, на гнили листа.

Сидоров сияеше: вчера самолетът донесе пощата и той получи още две писма в сини пликове. Писмата бяха от Ана. Алексей Сидоров се радваше и затова, че с този самолет Москва изпрати награди на отличилите се и днес на обед заместник-командирът на бригадата подполковник Рибин щеше да връчи ордените и медалите.

Вълнуваше се и Кухтин. Днес за пръв път, откакто е на фронта, ще му връчат орден. Необикновени са за него и сержантските нашивки, и длъжността командир на отделение. И ето сега, очаквайки общобатальонния строй, Кухтин върви из гората настрани от своите другари с надежда да срещне Настя, да сподели с нея своята радост. Но Настя, кой знае защо, не идва. „А пък обеща" — като поглеждаше часовника си, мислеше Кухтин. Той не забеляза как Настя внимателно изскочи иззад дърветата и безшумно се спря зад гърба му. Тя обви шията му със своите топли, жилави ръце, притисна се към него и нежно му прошепна:

— Ето ме и мене.

Кухтин целуна моминската ръка, притисна се към нейната буза, после, като се огледа, развълнувано ѝ каза:

— Ти какво посред бял ден се прегръщаш?

— А какво чудно има? — усмихна се почервенялата Настя и повдигна към него своите големи, лъчисти, сини очи.

— Ако забележат, ще се смеят.

— Нека!

— Не бива. Аз съм сега отдельонен командир — важно произнесе Кухтин.

Настя високо се засмя.

— Аз наистина ти говоря. Щом съм командир, трябва да се държа строго, да няма никакви излишни разговори — продължаваше Кухтин, а Настя си мислеше: „Шегува ли се той, или говори всичко това сериозно."

Девойката с интерес разглеждаше блестящите златни нашивки на любимия.

— Ой! Трябва да те поздравя — отново засияха нейните лъчисти очи, отново се усмихна тя и протегна на Кухтин пухкавата си бяла ръка. — Значи, вече си сержант?

— Засега младши.

— Юнак си ти, Митя! Радвам се. А ти доволен ли си?

— Нищо не би било, ако не беше се увеличила отговорността ми. Сега имам десет души. За всеки отговарям с главата си — със същата важност каза Кухтин.

— Нищо, ще се справиш. А в случай на нещо Алексей ще ти помогне.

— Няма кога и той. Той също е повишен: от вчера стана командир на взвода на мястото на загиналия лейтенант.

— Гледай ти! — учуди се Настя.

— Защо? Нима не е заслужил? Альошка е човек на място. С него и в огъня можеш да влезеш, без да те е страх. Ако не вярваш, попитай — всеки ще ти каже, че е така. И командирът на бригадата много го обича. Пред всички го прегърна като роден син, разцелува го и му каза: „Заради храбростта ти, другарю Сидоров, заради находчивостта ти в боя, присвоявам ти званието старши сержант." Каквото и да се говори, заслужава си момъкът. И разумен командир ще излезе от него. Ти, На-

стенка, само гледай да не забравиш. Щом видиш Алексей, поздрави го.

— Как може! Разбира се, ще го поздравя.

— А сега върви! Ние ще имаме общобатальонно построяване. Ще ни връчат наградите.

— Истина ли?

— Гледай, моля ти се, не вярва! Виж и комисарят Рибин вече дойде!

— Значи и тебе също? . . . — зарадва се Настя.

— Трябва. Да! А пък кой ги знае. Хайде, върви, върви!

— Почакай! Не може ли да погледам как ще връчат наградите?

— Какво, какво! — изплаши се Кухтин. — Щом те видят и ще кажат: ето, вижте, Кухтиновата е също тука.

— Добре, няма! — обиди се Настя и за да не покаже бликналите си сълзи, бързо закрачи към своя отред.

— Постой, Настенка, почакай! — сепна се Кухтин

Но Настя се скри между дърветата.

4

Следващият ден беше ясен и слънчев. И въпреки че есенното слънце не грееше тъй силно, както през юли, картечарят Будрин изведнъж реши да се попече. Започнаха да му се присмиват, но той не обърна внимание на другарите си, сне рубашката си и като си подложи гърба на слънцето, задряма върху гъсто покритата с червени листа полянка в края на гората.

На два-три метра от него се грееха на слънцето и войниците от поделението на Кухтин, а заедно с тях по стар навик и новият взводен командир

Алексей Сидоров. Те, както и Кухтин, бяха обърнали гърбовете си към слънцето и лежаха на обсипаната с жълти листа земя. Разговаряха. За какво? И те самите не знаеха. Говореха за различни неща, само за да убият времето.

Наблизо премина Колодченко със своя ординарец, като му разказваше нещо. Ординарецът радостно се усмихваше. После в пролуките между дърветата се показа сержант Ванин. Сидоров го извика.

Ванин се приближи и седна до него.

— Ти чу ли, Альоша? Онзи немец, който от Пошатня дойде с вас, моли да го приемат в партизанския отред.

— Какъв немец?

— Онзи, когото майорът разпитваше.

— А! Е, и какво?

— Моли да го приемат партизанин.

— Не измисляш ли си? — недоверчиво каза Сидоров.

— Ако си нямаш работа, чакай да стане партизанин — също недоверчиво се обади Кухтин.

— А защо пък? Може и да стане... — след като размисли, каза Сидоров.

— Помисли само какво събитие... Иска да живее, ето че се и моли. А пък и един човек нищо не значи — скептично забеляза Кухтин.

— Работата не е в количеството, а в самия факт — прекъсна го Сидоров. — Ако на нас, парашутистите, другарю младши сержант Кухтин, започнат да се предават хитлеристите, то това значи много. Това вече подсказва, че съзнанието на немския воин започва да се раздвоява. Той е загубил вяра в своя фюрер. Започва да се разлага. А щом като войникът започне да се съмнява в своите сили, престава да вярва в своите ръководители, то това вече не е

войник. Воюва той, но поглежда назад, безпокои се вече не за своята родина, а повече за своята собствена кожа. Ето в какво се състои работата.

— Альоша правилно разясни — авторитетно каза приседналият до тях картечар Будрин.

— Не Альоша, а другарят взводен командир — поправи го Кухтин.

— Виноват. Все не мога да привикна.

— Туй то — засмя се Кухтин. — При мен дисциплината трябва да се спазва по всички правила.

— И аз така казвам — продължи Будрин. — Нашият взводен командир другарят старши сержант Алексей Сидоров разясни всичко правилно.

Войниците се засмяха. Будрин не забеляза тези усмивки, стана, облече рубашката си и като закопчаваше копчетата си, продължи:

— И аз така мисля. Хитлеристът сега не е този, който беше през 1941 година. Тогава те се промъкваха преди всичко със силата. Такива бяха дяволите, самоуверени. Спомням си, хванахме ние при Ржев един такъв. Нищо и никакво човече, и какво мислите? Нашият батальонен командир започна да го разпитва, а той му предлага: така да се каже, ако искате, господин офицер, да останете жив, то ми се предайте с целия ваш батальон, а аз, казва, ще походатайствувам пред началството си, за да ви наградят за това с кръст. Ето, братче, какви нахални бяха те в началото на войната. Или ето още един случай...

— Почакай, Вася, потрай малко — като протегна дългата си шия, прекъсна го Кухтин. — Като че ли някой вика.

Войниците се ослушаха. Наляво, на около петдесет метра от тях, в гъстия храсталак имаше някой. Долавяше се шум от чупене на храсти.

— Да отидем да видим! — предложи Сидоров.

— Да вървим! — като скочи бързо на земята, каза Кухтин.

Те се приближиха до храсталака, разтвориха го и видяха двама души, вкопчали се един в друг. Облечени бяха в червеноармейска униформа.

— Това пък какво е? — сърдито викна Сидоров, като видя как единият от тях измъкна финландски нож.

Сидоров се хвърли, за да ги разтърве, но във въздуха проблесна излъсканото острие на ножа и падналият на земята човек простена. Сидоров хвана ръката на престъпника, изви я и едвам след това погледна лежащия на земята човек.

— А-а! — учудено извика Алексей, като позна в окървавения човек ординареца на Колодченко. — Защо той те...

Партизанинът повдигна глава, погледна с изгасващи очи Сидоров и като го позна, прошепна:

— Спасете командира... — и умря.

Отначало Сидоров помисли, че е станало скарване между партизани, но като чу от устата на умиращия молба да се спаси Колодченко, разбра, че това са диверсанти, преоблечени в червеноармейски униформи. Но къде е Колодченко? Той се огледа встрани и неочаквано дочу шум в гъсталака.

— По-скоро, насам! Спасявайте Колодченко! — завика той с всички сили.

Кухтин, Будрин и Ванин, чупейки храстите, се хвърлиха на помощ на партизанския командир. Когато се приближиха, раздаде се изстрел. Кухтин трепна: „Не успяхме!" Но в същия момент видя бавно повдигащия се от земята Колодченко и облекчено въздъхна. Командирът на отреда имаше навик да носи пистолета си не в кобура, а на поясния ремък и затова не можа бързо да го извади. И когато това му се удаде, той стреля

от упор срещу нападателя. Колодченко стана, изтърси се и като погледна тревожно храстите, тихо запита:

— Какво стана с Михаил? Жив ли е?

— Убиха го — също така тихо съобщи Кухтин.

Лицето на командира стана мрачно. Той изведнъж омекна, сгърби се и като дишаше тежко, смутено погледна в далечината над главите на парашутистите. И в този поглед имаше нещо страшно. Колодченко се обърна към Кухтин и го помоли:

— Покажете ми го.

Той се приближи към своя ординарец, наведе се над него, целуна го по вече изстиналите устни и помоли да го пренесат в базата на отреда.

Кухтин веднага отдели хора, после заедно с командира на отреда се приближиха към вързания от Сидоров убиец. Колодченко го погледна в очите и веднага позна в него едноокия полицай Тришка Наливайко. Цял почервенял, Колодченко уморено отпусна повдигнатия си юмрук.

— Не ми се иска да си цапам ръцете с теб! А трябва.

— Кой е този? — заинтересува се Кухтин.

— Този е Тришка, който прати на бесилката Савелий и Кауров — накратко обясни Колодченко.

— Другарю командир на отреда! — като се измъкна от храстите, каза сержант Ванин, държейки в ръцете си някакви хартии. — И другият, изглежда, е фашист. Ето му документите.

— Хитлерист е — отговори командирът на отреда. — Докато ме душеше, все на немски ругаеше.

Заведоха Тришка Наливайко при Захарчук. От разпита стана ясно, че хитлеристите са го изпратили специално да убие Колодченко, Захарчук и Черноусов. Всичко това е трябвало да стане в навечерието на празника 7 ноември, в деня на го-

дишнината на Октомври. Бил създаден план за пълен разгром на парашутистите и партизаните. Изпращайки полицая в гората, хитлеристите предварително го маскирали. На мястото на избитото му око сложили стъклено, боядисали косата му и го накарали да си пусне брада. Ето в такъв вид стоеше сега Тришка пред командира на бригадата.

— Значи, вие отричате, че сте издали група наши войници и партизани? — разпитваше го подполковникът.

— Всичко е клевета, честна дума, клевета е.

— Е, добре. Достатъчно сме разигравали тази комедия — сурово каза командирът на бригадата и като извика при себе си дежурния по щаб, заповяда: — Съберете военния трибунал!

5

След няколко дни, късно през нощта, батальонът бе дигнат по тревога. Строиха го и го поведоха нанякъде. Къде — никой от войниците не знаеше.

Вървяха дълго, цялата нощ. И едва сутринта, когато се озоваха в една непозната, заблатена гора, войниците узнаха, че по заповед на командуването на фронта парашутистите трябва да заемат плацдарм на левия бряг на Днепър. Очакваше се настъпление на нашите войски.

Същата нощ от щаба на фронта долетя при десантниците самолет за свръзка. Пристигналият представител на фронта връчи на Захарчук заповедта на командуващия. Командуващият на фронта заповядваше с внезапен удар от тила да се овладеят опорните пунктове на хитлеристите на десния бряг на Днепър — селата Свидовка, Секирна, Елизаветовка и Лозовок. От Захарчук изискваха да

осигури безпрепятствено прехвърляне през Днепър на части от Съветската армия. Главното беше да се завоюва плацдарм на десния бряг на Днепър. Ето защо хвърлиха бригадата в тила на противника.

Всички се оживиха. Офицерите се съвещаваха, обмисляха всяка подробност на предстоящия бой, нанасяха на картите маршрутите на скритите подстъпи към вражеските гарнизони, провеждаха беседи в поделенията. Войниците проверяваха оръжието си, смазваха го, запасяваха се с патрони.

— Предполагам, че боят ще бъде горещ — като щракна затвора на своята картечница, каза Будрин на Кухтин.

— Така изглежда — отговори младши сержантът.

Будрин искаше да каже още нещо, но Кухтин го прекъсна. Той видя идващия към тях парторг на батальона Котов и живо извика:

— Ей, момчета, парторгът идва при нас!

Всички се обърнаха.

— По лицето му познавам, че носи хубава новина — добави Будрин.

— Сигурно сме завзели някакъв град и бърза да ни съобщи.

— Още един път здравейте, другари! — приближи се към войниците и поздрави Котов.

Всички моментално скочиха.

— Седнете, седнете — каза той. — Вижте за какво съм дошъл при вас. Днес в о́сем часа в района на трети батальон ще има общобригадно партийно събрание. Така че моля всички комунисти да присъствуват.

— Ех — разочаровано каза Будрин. — А ние помислихме, че ще ни съобщите нещо такова...

— Искаше му се още някакъв град да сме завзели — поясни Кухтин. — Нищо ли ново не са предали по радиото?

Парторгът беше офицер с тесни рамене, с живи тъмни очи и изпъкнало набръчкано чело. Той се усмихна.

— Апетит, другари, не ви липсва. Днес нашите са превзели три големи градове в Украйна. Но на вас все ви е малко.

— Иска ни се по-скоро да ги довършим — поясни Будрин.

— Разбирам — отговори парторгът. — Само че това не е така просто. Все още здраво се съпротивяват. Нито един метър земя не предават без бой.

— Ще ги заставим! Всички ще се предадат — уверено каза Сидоров.

— Правилно! Още някоя и друга седмица и ще ги подгоним от Деснобрежна Украйна, а след това ще се заемем с леговището им. Така е, нали, другари?

— В това никой не се съмнява — отговори Будрин. — Струва ми се, че много скоро ще стане твърде горещо. Толкова горещо, че звярът няма да си намери място по цялата земя. Няма къде да се дене.

— Да-а — каза Кухтин. — Ако всичко върви добре и ако най-после съюзниците се раздвижат, ще можем да го притиснем в обръч от всички страни и ще му дойде краят.

Във въздуха се чу равномерно бучене на мотори. Всички вдигнаха глави и започнаха да се вглеждат в ясното есенно небе. Чуваше се нарастващият шум на моторите, но самолетите не се виждаха. Най-после и те се появиха и Кухтин с всичка сила завика по цялата гора:

— Наши са, момчета! Честна дума. Наши са. Гледайте, даже звездичките се виждат.

— Добре, добре, не крещи! И без тебе виждаме, че са наши.

— Сигурно някъде са забелязали нещо и сега ще го раздълбаят — забеляза Будрин.

— А ти как си мислиш! Да не би на разходка да са излетели — отново заговори Кухтин.

— Радостно е! Много е радостно! — присъедини своя глас и Котов. — През деня летят така масово. Това вече много говори. Факт е вече нашето предимство във въздуха, другари. Разбирате ли важността на всичко това?

— Разбираме, другарю гвардейски старши лейтенант — отзова се Сидоров. — Нима сме малки?

Парторгът въздъхна.

— Ето, видях нашите самолети и така леко ми стана — той прекара ръка по гърдите си, — като че ли в къщи съм бил, като че ли майка си съм видял. Да!

— А на мен даже ми се дощя да запуша — каза Кухтин и извади цигарите си.

ДЕСЕТА ГЛАВА

1

Гришка, овчарчето, което намери хвърлените при десанта картечници, бързо се поправяше и Черноусов реши да го изпрати в къщи. Той привикна с момчето, не му се искаше да се раздели с него, но това беше необходимо. Предстояха жестоки боеве и Черноусов не желаеше да подхвърля отново на опасност живота на момчето.

Извикаха овчарчето при командира на батальона. Черноусов го сложи до себе си на грубо скованата пейка, ласкаво го огледа от краката до главата и каза:

— Е, дойде вече време да си отиваш в къщи.

Момчето смутено погледна в очите майора. В батальона вече го считаха за техен възпитаник, войниците му ушиха червеноармейска униформа и изведнъж — трябва да си отиваш. В очите на момчето блеснаха сълзи, но то ги изтри и решително каза:

— Няма да си отида.

— Как така няма да си отидеш? Щом като аз казвам, значи е необходимо. И изобщо... с нас е опасно. Могат да те убият.

— Нека, аз не се боя от смъртта.

— Не говори глупости — майорът притисна момчето до себе си, поглади го по русата глава. — Трябва да се учиш, Гриша.

— А къде ще се уча? Нашето училище го изгориха. В село има фрицове и полиция. А пък като разберат, че съм бил при вас, майка ми добро няма да види.

— Момчето наистина е право! — като се надигна от нара, намеси се в разговора ротният командир Куско. — Щом се върне в село, веднага ще го повикат на разпит. Така е, другарю майор. Нека да поживее при нас, а по-нататък ще видим.

И овчарчето остана в батальона. Зачислиха го на храна, научиха го да стреля с пистолет, да се движи по азимут, запознаха го с устройството на автомата и ръчната граната.

Момчето се оказа способно и любознателно. То искаше всичко да знае, от всичко се интересуваше.

— Юнак си ти, Гришка! — похвали го веднъж Сидоров. — Добре познаваш материалната част на винтовката. И стреляш също добре.

— Какво от това. . . — напевно отговори Гриша. — Не е голяма работа. С винтовка всеки може да стреля. Хубаво би било, ако мога да се науча да стрелям с картечница.

— Гледай ти какво му се приискало! — засмя се Сидоров.

— Какво пък! Мислите, че няма да мога ли?

— Че защо ти е притрябвало?

— Нима няма защо! На войната все ще потрябва.

Момчето седна до Сидоров и умолително го погледна в очите.

— Научете ме, чичо Льоша. Това за вас не е трудно. Вие всичко умеете.

— Ами ако наистина опитаме?

— Научете ме, чичо Льоша! — оживи се Гриша. — Много ви моля, научете ме.

Алексей мълчаливо хвана овчарчето за ръка, заведе го при Будрин и каза:

— Момченцето се интересувало от картечница. Може би няма да те домързи и ще го вземеш за свой ученик.

— Ама ти какво! — учуди се картечарят. — Шегуваш ли се?

— Защо да се шегувам? Напълно сериозно. Нека се научи. Това няма да му пречи.

Макар и да увърташе отначало, Будрин започна да обучава момчето да стреля с картечница.

Веднъж Будрин трябваше да участвува в нападението на една немска автомобилна колона. Командирът на ротата заповяда той и Уваров да прикриват с огъня на своята картечница групата партизани, които имаха за задача да нападнат автоколоната.

Рано сутринта Будрин и Уваров се приготвиха за път; диверсионната партизанска група тръгна още по-рано. Около землянката се появи сънливият Гриша.

— Ти какво така рано? — запита го Будрин.

— И аз ще дойда с вас — отговори момчето.

— С нас не може — строго каза Будрин.

Гриша се обърна недоволно и влезе в землянката.

След известно време, като се огледа, Будрин видя, че момчето върви след тях.

— Аз какво ти казах? — му извика Будрин. — Веднага се връщай в лагера.

Момчето, навело очи, мълчеше.

— Е?

— Ами ако с вас се случи нещо — кой ще ви помогне?

— Това не те засяга. Върни се в частта. И занапред да няма своеволия. Ясно ли е?

Откъм шосето се чу изстрел, след него втори, трети. Будрин и Уваров трепнаха.

— Изглежда, че нашите са се натъкнали на фашисти — каза овчарчето.

— А може би обратното? — помисли и рече Уваров. — Ти бягай обратно.

Будрин и Уваров забързаха към шосето. Раздаде се оглушителен взрив и високо в небето се изви стълб от огън и черен дим. По всяка вероятност автоколоната се беше появила по-рано, отколкото се предполагаше според сведенията на разузнавачите.

Боят край шосето бе кратък. Част от вражеските войници бяха убити, други, хвърляйки оръжие, се скриха. Партизаните, без да ги преследват, преминаха шосето и се отправиха към железопътната линия.

Гриша приседна на полуизгнил пън и се замисли. „Будрин напразно се опъва — разсъждаваше момчето. — Аз може и да потрябвам." Ала нямаше какво да се прави. Момчето вече се смяташе войник, а войникът е длъжен да се подчинява. Гриша поседя още малко, полюбува се на ярко горящите цистерни и вече искаше да тръгне за лагера, но неочаквано чу шум и като се огледа, забеляза скрит зад дърветата хитлерист.

Достраша го. На следващия миг обаче се съвзе, смъкна се от пъна и се скри зад дебелото стъбло на голям бор. Момчето се притисна към дървото и затаи дъх. То толкова се смути, че даже забрави висящия на колана му новичък белгийски колт, подарък му от един партизанин.

Запукаха сухите клони. „Идва насам" — реши момчето и въпреки че го беше много страх, все пак реши да погледне иззад дървото. Погледна и се

успокои. Хитлеристът не го виждаше. Той сам страхливо се оглеждаше встрани. Гриша забеляза, че това е офицер с чин на майор. Той видя и това, че хитлеристът силно накуцва с левия крак и че лицето му е покрито с капчици пот. „Навярно е ранен!" — досети се момчето. Ръката му случайно докосна кобура на пистолета и изведнъж то си спомни, че има оръжие, и се зарадва. Овчарчето внимателно извади пистолета от кобура, тихичко отвори предпазителя и зачака какво ще стане по-нататък.

Все така куцайки, офицерът направи още няколко крачки и тежко се отпусна на земята, близо до скрилото се зад дървото овчарче. Гриша чуваше сега неговото тежко пресекливо дишане. Много му се искаше да погледне иззад дървото какво прави фрицът, но това беше опасно. Майорът, без да подозира нещо, сложи на мъха до себе си пистолета и започна да събува ботушите си. Той седеше с гръб към овчарчето само на две-три крачки. И когато най-после момчето погледна иззад дървото и видя лежащия на земята никелиран пистолет на офицера, то загоря от желание да го обезоръжи.

В гората беше тихо. Някъде близо, на върха на бора, чукаше със своя здрав клюн кълвач, пееха птици, на шосето около догарящите автоцистерни нещо скърцаше. Гриша затаи дъх, отпусна се на колене и започна да се промъква към хитлериста. Като протегна трепереща от вълнение ръка, той покри с нея студеното тяло на вражеския пистолет. После също така безшумно стана, насочи към тила на хитлериста дулото на пистолета си и извика колкото сили има със своя пресекващ момчешки глас:

— Хайде, предавай се!

По тялото на майора пробягаха тръпки, но той не се обърна.

— Хайде, какво седиш? — извика по-смело Гриша, като бутна с дулото на пистолета си тила на смутения хитлерист. — Ръцете горе, на тебе говоря, и не се мърдай!

Офицерът се подчини. Гриша облекчено въздъхна. Но какво да прави с хитлериста по-нататък, той не знаеше.

„Да стрелям — блесна му в главата. — Не. Ще почакам засега. Ще се опитам да го закарам при своите жив" — и момчето заповяда на пленника:

— А сега ставай!

Хитлеристът изпълни и тази негова команда, но когато Гриша му заповяда да върви напред, хитлеристът направи две крачки и рухна на земята.

Момчето изплашено отскочи встрани. То вече не се радваше. На него даже му се стори, че пленникът нарочно легна на земята и вече замисля нещо против него. „Ами ако у него има още оръжие? Трябва да го обискирам. Но как? Той е силен, с една ръка ще се справи с мене. Не, не бива да се приближавам до него. Замисля нещо той."

Офицерът лежеше с лице към земята и тихо стенеше.

„Преструва се" — помисли си Гриша и като го приближи внимателно, леко го побутна с крак отстрани.

— Добре де, хайде, стига си скимтял! Няма да ме излъжеш. Към хитрите и аз съм хитър.

Офицерът се повдигна, седна и изглежда едва сега успя да види, че има работа с момче. Да, действително той беше пленен от голобрадо момченце. И това го вбеси: той стана и като размаха юмруци, започна да се доближава до овчарчето.

Гриша отскочи настрана и стреля. Куршумът изсвири край главата на разярения офицер.

Пленникът се опомни и се спря.

— Ако направиш само една крачка още — ще те застрелям! — с треперещ от вълнение глас го предупреди овчарчето.

Майорът, прехапал устни, мълчеше. Той беше възрастен, много висок, кръглолик човек. Лицето му с широки сключени, белезникави вежди и голям гърбав нос беше потно и кално.

— Е, какво стоиш? — решително му извика овчарчето. — Да вървим при моя командир.

— Не мога — на развален руски език отговори хитлеристът. — Кракът ми е простреляи.

— Хайде, покажи! — Гриша погледна крака му. На левия крак ботушът на хитлериста беше наполовина събут и Гриша едва сега разбра защо така лошо върви офицерът.

— Събувай ботуша!

Пленникът приседна на земята и мълчаливо сне ботуша. Гриша видя окървавения му крак.

— Ама че рана! — презрително провлече овчарчето. — Само в месото го е закачило, а той увесил вече нос. С такава рана, само да те пусна, ще стигнеш до Берлин, без да се оглеждаш назад. Ето ти бинт, превържи си крака. А ботуша си хвърли насам. Той не ти е нужен сега. Без него ще ти бъде по-удобно да вървиш.

Високият момчешки глас на овчарчето явно дразнеше майора. Лицето му се изкривяваше от злоба.

— Хайде, хайде, по-бързо! — извика му овчарчето. — Иначе и аз може да се разсърдя. Аз съм много сериозен човек.

И Гриша поведе пленника през гората. В дола около горския ручей хитлеристът направи опит да избяга. Той се хвърли встрани и се шмугна в храстите. Обаче Гриша без много труд догони офицера и като го заплаши с пистолета, отново го застави

да върви към лагера. И двамата бяха уморени и дишаха тежко.

На малка полянка, обградена от ниски ели, направиха почивка. Майорът седна на мъха, извади от джоба си цигари и започна жадно да пуши. Гриша приседна на десетина крачки от него, извади от пазвата си голям резен твърд хляб и започна да яде.

Майорът хвърли угарката и погледна хляба. Гриша реши да раздели с него своята скромна закуска. Счупи парчето на две, приближи се към хитлериста и държейки в дясната си ръка пистолета, с лявата му подаде хляба:

— Вземи, подкрепи се!

Майорът не каза нито дума, взе хляба и започна да яде.

Слънцето вече беше се издигнало високо. То заливаше поляната със своите ярки лъчи.

— Трябва да бързаме. Да вървим! — каза Гриша.

— Трудно ми е да вървя — кривейки руските думи, каза майорът.

— А аз ти повярвах — насмешливо каза овчарчето. — Ако наистина те болеше кракът, нямаше да бягаш. А ти така си плю на петите, че едвам те догоних. Е, движи се, на тебе говоря, движи се! — Гриша заплашващо насочи пистолета си към офицера.

Хитлеристкият офицер без желание се повдигна от земята.

— Е, какво стоиш? — отново му извика Гриша. — Хайде, тръгвай! Виждам, все хитруваш нещо.

Пленникът гледаше някъде в далечината и се правеше, че не разбира думите му. Неговото кръгло, гладко избръснато лице изведнъж стана по-добро, заля се от радостна усмивка, очите му някак неестествено засияха.

— Е, ти какво? — отново му извика Гриша. — Какво се хилиш?

Пленникът завика нещо по немски и се обърна към някого, зад гърба на момчето.

„Фашисти!" — с ужас помисли Гриша и се обърна.

В същия миг офицерът скочи към него, свали го на земята, като се мъчеше да му отнеме пистолета.

— Измами ме фрицът, измами! — отчаяно завика овчарчето.

Момченцето се извиваше, опитваше се да се измъкне от затисналия го офицер, но не успяваше. Офицерът седна върху него и като му изви ръката, почти измъкна пистолета му. Още секунда-две и то ще бъде обезоръжено. Гриша напрегна последни сили и натисна спусъка.

Раздаде се изстрел. Лицето на хитлериста побледня, конвулсивно затрепера дясната му буза. Обаче в тия последни секунди на своя живот той докопа с ръка гърлото на овчарчето и силно го стисна...

2

В дълбоката, здраво построена землянка на командира на бригадата беше тясно и задимено. Миришеше на мухъл, смола и махорка. И дали затова, че оскъдната светлина на фенера осветяваше в жълто лицата на седящите в землянката офицери, или затова, че почти всички те през тези две денонощия на подготовка за боя много работиха, лицата им изглеждаха уморени. Полковник Захарчук стана от масата, примижавайки от дима, огледа още веднъж всички събрали се и каза:

— Аз мисля, че няма повече за какво да говорим. Всеки от вас добре е обмислил всичко. Надявам се, че възложената ни така отговорна бойна задача ще бъде изпълнена. Иначе, другари, не може да бъде. С такива хора, с каквито разполагаме, може всичко да се постигне. . . Ние сме длъжни да заемем плацдарм на десния бряг на Днепър, откъдето ще започне широкото настъпление из Украйна в точно определен час. Иначе не струваме и пукнат грош. Плацдармът ще бъде завоюван. Това вече знае всеки войник и всеки офицер и аз ви го напомням още един път. Това е всичко, другари! Можете да отивате да почивате. Обязателно си починете, по време на боя ще ни бъде трудно. Щом си отидете, веднага си лягайте.

Офицерите започнаха да се разотиват.

— Разрешете, другарю полковник, още една минута.

— Какво има? Докладвай!

Майор Черноусов бързо отвори планшета и като извади от него изписан с дребен почерк лист, доложи:

— Ние изготвихме материали за посмъртното присвояване на званието Герой на Съветския съюз на Кауров. Подполковник Рибин поддържа нашето предложение. Тук са материалите и за другите отличили се. . .

— Да, да — оживено възкликна Захарчук, — добре сте направили. Дай ги тука. Само че, защо така бързаш?

Черноусов се смути, хвърли поглед към Рибин, после, като погледна отново в очите полковника, отговори:

— На нас ни поставиха задача да заемем Свидовка. И вие сами разбирате — ще бъде много горещо. Може много и да не се върнат. . . Аз имам

гакъв навик: това, което можеш да направиш днес, никога не го отлагай за утре.

— Добър навик — похвали го полковникът. — Приятно е да чуваш, че се грижат така за своите подчинени... Върви си почивай, майоре. Войниците ти ще получат ордени.

Черноусов се отправи към изхода.

— Почакай! — извика му полковникът. — Струва ми се, че изпусна нещо. — Бригадният командир повдигна от пода син плик, прочете го набързо и каза: — Е, това е, писмо до жена ви.

— Аз нямам жена — смутено каза Черноусов и взе писмото. — За една позната... Отдавна го написах, още преди прилетяването ни тук, но все не мога да го изпратя.

— Защо така? При нас неведнъж идваха самолети.

— Не ми беше до писмото, другарю полковник.

— Е, нищо! Ето, ще заемем плацдарм и после ще отидем на почивка. Ще те пусна за седмица при твоята позната...

Захарчук намигна на Рибин. Рибин широко и искрено се засмя.

— Благодаря — смутено отговори Черноусов.

— А сега, върви. Почини си, майоре! Утре ще трябва бой да водиш.

Черноусов излезе.

Часовоят показа глава в землянката и съобщи:

— Началникът на бригадното разузнаване капитан Соболев моли да влезе.

— Пуснете го!

Соболев влезе и полковникът веднага разбра, че вестите не са добри. Озадачено отправи към него своя остър поглед и комисарят Рибин.

— Е, какво? — с напрегнато внимание го запита Захарчук.

— Току-що се върнаха моите хора от Свидовка. Там са се появили танкове. И то твърде много.

— Така-а — замислено каза Захарчук. — А може би пък твоите разузнавачи... На страха очите са големи.

— Не мисля.

— М-да! — без да снема от устата си лулата, забеляза Захарчук. — Обстановката се усложни. Веднага ще се свържем по радиото с щаба на фронта и ще помолим авиацията да поработи около това село.

3

Макар че Захарчук заповяда на своите батальонни командири да починат преди боя, никой от тях, както и той самият, не мигна през тази нощ. Всички си намериха работа.

Черноусов узна, че в ротата на лейтенант Куско е повредена една противотанкова пушка и че сам ротният се занимава с нея, но не може да отстрани повредата.

— Хайде да идем да видим какво става там! — каза батальонният на ординареца си Ванин.

Те излязоха от землянката и закрачиха по дългата улица между построените в редица колиби. В колибите пращяха огньове, димът се стелеше над гората.

Нощта бе тиха и Черноусов ясно чуваше отмереното хъркане на спящите в колибите воїници. „А много от тях може би за последен път спят така. Какво ще стане утре?" — мярна се в главата на Черноусов. И съвсем неочаквано той си спомни овчарчето Гриша, чийто труп неотдавна намериха в гората до трупа на хитлеристки офицер. Гриша

беше умен, любознателен малчуган, с мило, умно лице... Какъв човек би излязъл от него! Комбайнер, градинар, учен, артист! А тази смърт можеше и да я няма, ако той, Черноусов, на време и строго бе предупредил своите хора. Да, да, трябва да се воюва умело! Кръвта е неизбежна на война, но от командирите зависи много дали ще се пролива напразно кръв. В колибата отляво някой непрекъснато и мъчително кашляше. Кашлицата беше суха, много дълбока, глуха. Черноусов се доближи до часовоя и попита:

— Кой кашля така?

— Автоматчикът Наумов.

— Наумов? — повтори Черноусов.

— Тъй вярно, другарю майор. Болнав е.

Черноусов мълчаливо закрачи по-нататък. Името му беше добре познато, но не можеше да си спомни лицето на войника.

— Не мога да си го спомня. Как изглеждаше той, този Наумов?

— Ами такъв един висок, слаб. Помните ли? Едно дърво го бе притиснало.

— А-а! Спомням си. И какво му е?

— Изглежда има натъртване на белите дробове. Ето че започна и да кашля.

— А защо никой не ми е доложил досега? Трябва да го изпратим със самолет в болница.

— Лейтенант Куско искаше да го изпрати, само че когато дойде самолетът, никъде не можаха да намерят Наумов. Той не искаше да се раздели с нас и беше се скрил. Влезте тук, другарю майор. В тази колиба е лейтенантът.

Черноусов и Ванин се наведоха и влязоха в колибата. В дъното ѝ на начупени клони от ела спяха един до друг войници, а в левия ъгъл до входа седяха старшината, бронеизтребителят Ни-

каноров, лейтенант Куско и още един автоматчик. Като видяха батальонният командир, те бързо скочиха.

— Седете, седете, другари — спря ги Черноусов. — Чух, че при вас нещо не е в ред.

— Пушката ли? — запита Никаноров.

— Да.

— Напразно се безпокоите. Ние наистина се поизпотихме с другаря лейтенант, но все пак я поправихме.

— Какво й имаше?

— Лошо изхвърляше патроните, другарю майор. Сега всичко е нормално.

— Хайде, покажи я.

Никаноров донесе пушката и я подаде на командира на батальона. Черноусов внимателно я заразглежда.

— Другарю майор — каза мълчалият досега Куско. — В моята рота на три пушки има само 21 бронебойни патрони.

— Зная. Положението в цялата бригада е такова. Ако се сблъскаме с танкове, трябва да бъдем съвсем точни.

Помълчаха.

— А какво е настроението на хората?

— Добро е.

— Само Никаноров днес е нещо кисел. Да не е болен?

— Какво говорите, другарю майор. Така ви се е сторило.

— Значи, настроението е добро?

— Че какво може да му бъде на настроението?

— Е, а няма ли да се уплашиш, ако, да кажем, утре тръгнат срещу нас танкове?

— Свикнахме вече. Отначало наистина беше страшно. А сега свикнахме. Друг да види танк, цял

ще затрепери. А защо човек трябва да се бои от танка? Ако имаш добър окоп, танкът нищо не може да ти направи. Аз по себе си зная. Изгладиха ме един път в окопа. Наистина, трябва откровено да се каже, не е приятно, и пръст във врата ти се изсипва, и шумът е много гаден, но затова пък, щом премине над твоя окоп, ти не се май. Хвърляй гранатата и нищо няма да остане от него. Или веднага ще се запали, или на една гъсеница ще започне да танцува краковяк.

Майорът се засмя.

— Е, добре, другари. Тръгвам. Ще трябва поне час да подремна.

Но майорът не можа да спи. В землянката го чакаше началникът на бригадното разузнаване капитан Соболев и един войник разузнавач.

— Защо сте тука? — запита ги Черноусов.

— Изпрати ни командирът на бригадата — отговори, разгръщайки картата, Соболев. — Заповяда ни да доложим къде стоят танковете в Свидовка.

4

В същото време началник щаба на фронта, млад стегнат генерал с рогови очила, който приличаше много на учен, разгърна своята карта. Редом с него седеше генерал Науменко, командуващият армията, която трябваше да нанесе главния удар.

— Десантниците са в този район — поясни началник щаба, — а ето тук — той отбеляза на картата с молив — сапьорният батальон вече готви преправата. През цялото време на боя този батальон ще се намира под ваше разпореждане. Когато започне прехвърлянето, вашата армия трябва първа да премине през Днепър. Там ще ви посрещнат десантниците на Захарчук.

— Ясно — каза генералът.

— Вашата задача е не само да се закрепите на този плацдарм, но и да го разширите, като водите активни настъпателни боеве за овладяването на град Черкаси. Задачата е ясна, нали?

— Тъй вярно!

Генералът излезе от къщата, седна в колата и потегли към своя щаб. Но по пътя той заповяда на шофьора да го отведе на мястото, където реката трябваше да бъде премината.

Тук вече кипеше работа. Превозваха с камиони вършини, дъски, огромни железни лодки и всичко това струпваха на белия като сняг пясъчен бряг на Днепър.

Генералът излезе от колата и премина по токущо направения от върщини и дъски път по пясъка, водещ към водата.

— Юнаци са сапьорите! — тихо каза той на своя адютант.

— Ще минат танковете и път пак няма да има — се отзова адютантът.

— После това не е важно. Ще го поправят. Важното е, че сега машините няма да затъват в пясъка.

— Пазете се, другари, че без да искаме, може да ви ударим! — извика им някой в тъмнината.

Генералът и адютантът се дръпнаха. Войниците пренесоха покрай тях на раменете си огромен железен понтон и го спуснаха във водата.

— А сега нареждайте пода! — заповяда някой от тъмнината на стоящите до колене във водата войници.

Генералът отиде напред. Пред него се появи нечия тъмна фигура. Блесна фенер.

— Командир на сапьорния батальон, гвардейски подполковник Лютинков.

— Здравейте, другарю Лютинков — здрависа се с него генералът. — Как върви работата?

— Всичко е наред, другарю командуващ. Привършваме.

— Да не ни подведете! Катерите в изправност ли са?

— Тъй вярно!

— А ако разрушат преправата, имате ли понтони в запас?

— Имаме, другарю командуващ.

— Да, впрочем, не забравяйте, че на другата страна брегът също е песъчлив. Затова веднага след като се прехвърлим, трябва да настелете пътя, за да не затъне нито една машина.

— Всичко ще бъде направено, другарю командуващ.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

1

Ярките звезди по небето побледняха и когато на изток блеснаха първите лъчи на изгряващото слънце, те съвсем престанаха да се виждат.

Черноусов помисли, че денят ще бъде безветрен, слънчев и топъл. Той стоеше до гърди в току-що изкопаната траншея и като се вслушваше, опитваше се да долови някакъв звук. Той чакаше обещаните самолети, без които не можеше да превземат Свидовка. Но беше съвсем тихо и командирът на батальона започна да се вълнува.

— Къде се дяват? — прошепна Ванин.

— Шшшт! — затвори с ръка устата му Черноусов.

Ванин млъкна.

— Чуваш ли? — запита го той.

— Чувам! — зарадван отговори ординарецът.

От североизточната страна се чу нарастващ шум на самолети, а след минута в безоблачното небе се появиха малки точки.

— Ето ги, нашите соколи идат, идат! — като вдигна нагоре глава, засия Кухтин.

— А може би това не са нашите? — усъмни се Будрин.

— Какво приказваш! — бързо възрази Сидоров. — По звука на моторите веднага се познава, че са наши.

— По-скоро, братчета, по-скоро! — като гледаше самолетите, молеше се Уваров на невидимите летци.

— Нищо! — заговори и Кухтин. — Толкова сме чакали, ще почакаме още малко. Ето погледни, вече се разгръщат. Сега ще им дадат да се разберат.

В Свидовка някой отчаяно зачука по релсата сигнала за въздушна тревога и почти в същото време първата деветка самолети започна да пикира. Самолетите с вой падаха надолу и на човек се струваше, че ей сега ще се разбият. Но като се приближаваха до земята толкова близко, че можеше да се види седящият в кабината летец, самолетите един след друг хвърляха бомбите си върху стоящите в безлистните градини танкове, заемаха хоризонтално положение и вече току над земята се връщаха обратно.

В селото избухнаха пожари. Запали се големият, покрит със слама навес. Танковете се обвиха с тъмножълт дим.

Черноусов насочи бинокъла си към селото. От крайната къща изскочи офицер. Хитлеристът бързо въртеше глава, гледаше безоблачното небе и все не можеше да закопчее копчетата на куртката си. След офицера се появиха и войници. Те без ред се замятаха между къщите. Той им заповяда нещо, показвайки с ръка по посока на горящите танкове, в които вече започнаха да избухват снарядите.

Черноусов заповяда да се открие огън.

Въздухът се огласи от трясъка на автоматите и картечниците и почти едновременно с това над селото налетя втората деветка съветски щурмо-

вики. Като хвърлиха бомбите си, те започнаха да кръжат над селото, обстрелвайки с тежкокалибрени картечници хитлеристите.

— Напред! Победата е наша! — като изскочи от траншеята, с пълен глас завика Черноусов.

— Ур-р-р-р-а-а! — дружно закрещяха войниците.

Войниците бягаха по неравното поле, спъваха се, падаха, ставаха и пак бягаха. Докато преминат тристата метра, които ги отделяха от покрайнините на Свидовка, самолетите обстрелваха селото.

Лютият остър дим от пожарите, взривовете и воят на самолетите принудиха хитлеристите да изскочат от къщите необлечени, бързо да се крият в мазетата и ямите.

Батальонът на Черноусов, почти не срещайки съпротива, се втурна в селото.

— Льошка, тука! — викна запъхтелият се Кухтин на Сидоров. — Ето, тази маза е пълна с фашисти. Сам видях как се вмъкваха.

Те прибягаха до мазата. Капакът ѝ леко се поотвори и оттам се измъкна черно полираната цев на автомат.

— Лягай! - извика Сидоров на Кухтин. Почти веднага над главите им изсвистя дълъг ред.

Кухтин злобно изруга и запълзя към полуотворения капак на мазата.

— Стой, Кухтин — спря го Сидоров. — От тази страна е опасно. Лежи тук и стреляй по тях, а аз ще допълзя от онзи край.

Кухтин се съгласи. Той пусна един ред и капакът моментално се затвори, но след минута отново се мръдна и в образуваната цепнатина пак се показа черно полираната цев на автомата. Допълзелият отзад Сидоров се възползува от това и хвърли в мазата ръчна граната...

За десетина минути батальонът на Черноусов превзе по-голямата част от Свидовка, но на противоположния край на селото хитлеристите все пак успяха да се съвземат и да окажат организирана съпротива.

Някъде встрани забумтя мотор на танк и скоро над главите на десантниците прелетя първият снаряд.

От изненада лейтенант Куско, намиращ се до батарейния командир, залегна.

— Лейтенанте — каза му Черноусов, — докато не е късно, трябва да се запалят танковете.

— Жалко, биха послужили на нашите.

— Какво да се прави! Трябва да се подпалят.

От другия край на улицата на обвитото в дим село изплува тежък танк. Той стреляше с картечниците и оръдието си и с голяма скорост се промъкна в заетата от десантниците част на селото.

— Ванин! — извика майорът на своя ординарец. — Бързо тичай към ъгъла на онази къща. Щом танкът се приближи, ще ги хвърлиш под гъсениците му — и той му предаде две противотанкови гранати.

Ванин затича. Той достигна показания му от майора ъгъл на къщата, но избърза. Хвърлената граната прелетя твърде далече и избухна настрани от танка, без да му причини вреда.

Танкът прогърмя покрай Ванин и се отправи, както се стори на лежащите в канавката трима млади бойци, право върху тях.

— Ще ни смачка! — изплашено извика на другарите си Альоша Куценко и забяга към къщата.

— Къде отиваш? Назад! — викна след него Федя Кабанов.

Льоша се спря.

— Лягай!

Но Льоша побягна към близката къщица, където той забеляза по-рано, че се скриха двама или трима войници.

— По-бързо, давай по-бързо! — викаше му стоящият на вратата автоматчик.

Хитлеристкият танкист забеляза скрилите се в къщата парашутисти и насочи танка върху тях. Той се вряза с пълен ход в къщичката, без труд я смаза, като погреба под развалините ѝ Альоша Куценко и още трима автоматчици.

Като поизглади развалините на къщичката, танкът се завъртя и се накани да излезе на шосето. Но някой от хората на Черноусов успя да хвърли под гъсениците му граната. Танкът се завъртя и остана върху смазаната от него колиба.

Екипажът вече не стреляше, но и не излизаше от танка.

Тогава Миша Удалцов донесе от някъде си бидон с бензин, изля го върху бронята и драсна клечка.

Танкът се запали. Когато огънят започна да прониква вътре, люкът се отвори. Миша се възползува от това, скочи на кулата и хвърли в люка гранатата.

На противоположния край на селото забоботиха мотори, зазвънтяха гъсеници.

Димът насълзяваше очите, дразнеше гърлото. Войниците се задъхваха, но нищо вече не можеше да спре техният настъпателен порив. Всички знаеха, че каквото и да става, трябва да завземат цялото село и да го задържат в свои ръце, докато направят през Днепър преправата.

От прозорците и чардаците на къщите стреляха хитлеристи. Това забави придвижването на парашутистите.

— Въздух! — извика някой.

Черноусов вдигна глава и видя над селото ескадрила от девет бомбардировача. Те пикираха. На Черноусов му се стори, че започват да бомбардират селото. Но той се излъга. Самолетите хвърлиха своя товар върху току-що направената през Днепър преправа и я разрушиха.

2

Парашутистите държаха вече половината от селото. Струваше им се, че още малко и хитлеристите ще избягат. Но фашистите и не мислеха да оставят селото. Те имаха още танкове и с тяхна помощ преминаха в контраатака и попритиснаха парашутистите.

Батальонът на Черноусов залегна в дълбоката траншея, която взеха от неприятеля. Тя минаваше точно през центъра на селото. И само ротата на лейтенант Куско, която беше на двеста метра пред батальона, отби всички атаки и остана на заетата позиция. Войниците губеха вече сили. Привършваха се и патроните.

— От ляво танкове! — предупредиха ротния от десния фланг на траншеята.

Куско се обърна. Зад развалините на къщата, поклащайки се и гърмейки с гъсениците, към тяхната позиция се приближаваше тежък танк. Ето сега той ще мине над лошо изкопаните окопи и ще смачка стоящите в тях войници.

— Противотанковото оръдие, огън! — изкомандува Куско.

Никаноров не стреляше.

— Какво правиш? Стреляй! — викаха му войниците.

— Няма патрони — сърдито отвърна бронеизтребителят.

Войниците унило се обърнаха. Тогава Никаноров изскочи от окопа и побягна срещу танка със стисната в ръка граната.

От прозореца на отсрещната къща някой бързо показа дулото на автомат. Чуха се изстрели. Войникът падна. Противотанковата граната се изхлузи от пречупената му ръка. Тя веднага избухна. Бронеизтребителят беше отхвърлен далече встрани.

Будрин бързо насочи картечницата срещу прозореца. Не се знаеше дали той успя да убие хитлериста, но стрелбата от прозореца престана.

— Момчета! Не ме поменавайте с лошо — разтревожен от смъртта на Никаноров, извика на другарите си Кухтин.

Той изскочи от окопа и затича точно срещу танка.

— Напразно, напразно!... Ще го убият! — извика Будрин.

— Ако го убият, тогава аз ще тръгна — сурово каза Сидоров.

— Край! Няма го вече Кухтин! — завика Будрин, като видя как малкият Кухтин широко размаха ръце и падна на земята.

— Ех приятелю, приятелю! — простена Сидоров.

— Жив е, другари! Жив е! — завика седящият в окопа Федя Кабанов. — Пълзи!

— Ех, че хитрец, измами фашиста! — зарадва се Сидоров, като видя как Кухтин изви цялото си тяло и се мушна в ямата.

Танкът се изравни с Кухтин, който, като се повдигна, хвърли под гъсениците му гранатата.

Стоманената машина потрепера, описа на едната си гъсеница полукръг и се спря. От люка бързо

скочиха четирима танкисти. Ниско приведени, те побягнаха към къщата.

Кухтин насочи към тях автомата и натисна спусъка. Изстрел не последва. В затвора беше попаднал пясък и автоматът не работеше. Той с досада го хвърли настрани и със необикновена бързина скочи на танка. Влезе вътре, обърна кулата по посока на хитлеристите и откри след тях огън отначало с картечниците, а после и с оръдието.

Парашутистите се оживиха.

— Герой е Кухтин! — завикаха от окопите.

— Танкът вече гори! — като се изправи в цял ръст, възбудено каза Федя Кабанов.

— Наведи се бе, кубе такова! — викна му Сидоров и го дръпна за ботуша. — И тебе ли искаш да убият?

И като че ли в потвърждение на думите на взводния командир над навелия се вече Федя пропищяха куршуми.

— Видя ли? Още секунда — и нямаше да те има.

Федя замълча.

А в това време Кухтин все стреляше и стреляше. Той удари един танк и започна да обстрелва самоходното оръдие. Огромното дуло на самоходката, изригващо нажежен метал по командния пункт на Черноусов, сега се насочи към Кухтиновия танк. От първия снаряд танкът се запали. Кухтин, задъхвайки се от дима, стреля за последен път. Снарядът най-после попадна в целта. Самоходката се обви в гъсти облаци дим.

Кухтин изскочи от горящия танк, бързо прибяга до познатата яма и залегна. Той се огледа встрани и дълго не можа да определи къде са неговите другари. Ушите му бучаха, не чуваше нищо. Като се обърна, Кухтин забеляза, че около

конюшнята се води ръкопашен бой. Той отдалече позна едрата фигура на Сидоров, който, както в боя край Яблоновската гора, биеше някого с приклада на автомата си.

Кухтин се притече на помощ.

— Дръж се, Льоша, дръж се! — извика той.

В същото време хитлеристът удари Сидоров с щика в гърдите. Алексей изпусна автомата си и като се хвана с две ръце за застаналия между ребрата му щик, падна на земята. Кухтин грабна от земята немски автомат и стреля. Хитлеристът падна.

Ръкопашният бой продължи около пет минути. И въпреки че по време на схватката немците имаха числено превъзходство, те все пак не можаха да устоят на парашутистите. В най-напрегнатия момент Черноусов хвърли в помощ на своя батальон държания от него в резерва взвод автоматчици. Автоматчиците обходиха хитлеристите във фланг и започнаха да ги унищожават. Фашистите не издържаха натиска и побягнаха към главния път за град Черкаси.

Дългия тежък бой изведнъж прекъсна. В Свидовка стана тихо.

Черноусов изпрати половин рота автоматчици начело с лейтенант Табаков да преследва отстъпващите хитлеристи. Наистина на него много му се искаше да вдигне след тях целия батальон, но бяха останали малко хора, а и основната задача на батальона беше да задържи в свои ръце освободеното от хитлеристите село. Майорът заповяда около селото да се организира кръгова отбрана, а сам тръгна да разглежда танковете. Между тях Черноусов намери три напълно изправни. В тях имаше пълен комплект бронебойни, осколочни и запали-

телни снаряди и твърде много патрони за картечниците.

— Ето какво, Ванин — заповяда майорът на ординареца. — Бързичко изтичай до ротата на лейтенант Куско. Предай да отделят хора, които умеят да управляват танкове.

След десет минути Ванин се завърна в градината начело на цяло отделение парашутисти. Лицата им бяха опушени от дима, избелелите им панталони и гимнастьорки бяха изцапани с пръст.

— Е, как е самочувствието ви, другари? — приветливо ги запита Черноусов.

— Много се изморихме, другарю майор — отговори редник Угрюмов. — Тежък бой беше. Толкова тежък, че и сам не зная как ги победихме.

— Е, е, това е вече минало... Между тези танкове има три изправни. Сядайте в машините и ги водете на края на селото. В случай че нашите се забавят и фашистите тръгнат срещу нас в контраатака, ще ги бием с тяхната техника. Ясно ли е? Може да се каже — усмихвайки се, продължи майорът, — че имаме свое собствено танково поделение. Ето вас — той показа с кимване на глава Угрюмов — назначавам командир на това поделение.

След няколко часа и основните сили на партизанския отред на Колодченко заедно с обозите влязоха в освободеното село.

3

Разигралият се в Свидовка бой се чуваше съвсем ясно на левия бряг на Днепър. Притаилите се в храстите сапьори, пехотинци, танкисти и арти-

лерист ясно чуваха стрелбата и рева на моторите. И всички разбираха, че е настъпил решаващият момент да се прехвърлят в Деснобрежна Украйна, където са още окупаторите.

Тука, на сто метра от реката, в набързо направен блиндаж, командуващият армията установи своя наблюдателен пункт. Висок, слаб, с побелели слепоочия, той седеше до малка маса и бързо пишеше нещо. Но зад реката отново забумтяха оръдия и генералът, като затвори сърдито тевтерчето си и го сложи в джеба, стана и мълчаливо закрачи по просторната землянка. После се спря до адютанта.

— Шуми фашистът, шуми. Не иска да напусне Свидовка.

— Усеща какво го очаква — отговори адютантът.

— Другарю генерал! — прекъсна разговора им телефонистът. — От щаба на фронта.

— Слушам! — като взе слушалката, каза генералът. — Да, аз съм, тридесет и седми... Какво? Много добре! Юнаци!... Слушам! Ще бъде изпълнено.

Гладко избръснатото лице на генерала някак особено засия и той, не скривайки своята радост, съобщи на намиращите се там щабни офицери:

— Току-що Захарчук е съобщил в щаба на фронта, че парашутистите са завладели северната част на село Свидовка. Това е първият успех! Хайде, свържете ме с командира на сапьорния батальон.

Телефонистът го свърза.

— Е, на добър час, другарю подполковник — каза му генералът. — Сега от вас зависи много. Побързайте.

Брегът, който досега изглеждаше безлюден, се оживи: сапьорите вдигнаха скритите в храстите

понтони, спуснаха ги във водата и започнаха да сглобяват моста.

Засуетиха се, забързаха и пехотинците. Те също спуснаха във водата приготвените от по-рано лодки, седнаха в тях и като стиснаха автоматите, заплуваха към десния бряг на Днепър.

Ето, те плуват, внимателно се вглеждат в обвития с млечна мъгла бряг, услушват се във всеки шум и са готови всяка секунда да открият огън. Но всичко е тихо и освен лекия плясък на веслата нищо не се чува.

Тих е Днепър. Но не са спокойни сърцата на седналите в лодката хора. След минута-две ще стъпят на брега, където зад всеки храст ги дебне смъртта. Не ти се иска да мислиш за това, но натрапчивите мисли сами нахлуват в главата.

Свива се и сърцето на техния командир — рус лейтенант, на гърдите на когото проблясват три бойни ордена. Лицето му е бледо, очите му блестят, но той се усмихва изкуствено, ободрява хората.

— Веднъж да се доберем до брега, а там вече ще си поговорим с тях — взирайки се в отсрещния бряг, каза той.

— В храстите се е притаил. Като доплуваме поблизо, и ще открие огън — казва мургав едроглав войник.

— Не е сигурно, другарю Гордеев. Според данните на разузнаването той тук е далече от брега.

— Ще видите.

И като че ли в потвърждение на тези думи предутринната тишина бе нарушена от бързата стрелба на автомати и кратките отсечени поредици на големокалибрена картечница. След това, разтърсвайки въздуха, започна да бие артилерия.

— Е, сега. . . — беше започнал лейтенантът и като отметна някак странно главата си, неочаквано падна във водата.

Войниците смутени гледаха врящата от куршуми повърхност на Днепър, после, като стиснаха до болка зъби, откриха огън по брега.

Лодките настойчиво се приближаваха към бълващия желязо десен бряг. И изведнъж с продължително свистене съвсем ниско над главите на седналите в лодките хора се понесе цял поток опашати, бълващи огън снаряди. Те летяха така ниско, че облъхваха със своето горещо дихание навелите се в лодките бойци.

— „Катюши"! — завика едроглавият войник и в неговите разногледи очи блесна радост.

— Сега ще им дадат да се разберат!

— И още как! Подхвърли им за закуска, подхвърли!

— Гледай, храсталакът се запали!

— Престанаха и да стрелят.

— Гори фашистът, гори!

И действително целият десен бряг се обви с черен, лют дим.

— Момчета! Командуването на взвода поемам аз — високо, за да го чуят всички, извика едроглавият войник. — Да няма пререкания.

Лодката стигна брега. Гордеев пръв скочи на земята и като стреляше в движение, поведе войниците по посока на горящите храсти, зад които се тъмнееше оголената от есенните студове гора.

А по Днепър плуваха вече нови поделения автоматчици, бойните разчети на полковите минохвъргачки, артилеристи и свързочници.

4

Внезапният удар на парашутистите върху гарнизона на Свидовка и смелите действия на автоматчиците през Днепър внесоха смущение в редовете на противника.

От това се възползуваха сапьорите. Те бързо построиха понтонен мост и по него към десния бряг се устреми поток от хора, камиони, коли и оръдия... Те все се движат и движат и ти се струва, че нямат нито начало, нито край. Вървят пехотинци, артилеристи. След тях внимателно с малка скорост по понтонния мост се придвижва колона от камиони, натоварени с боеприпаси. Първият от тях вече достигна средата на реката, когато изведнъж моторът му се задави и камионът се закова на място.

Колоната спря и мостът се заприщи.

Командуващият армията, който наблюдаваше прехвърлянето, забърза към мястото на произшествието.

Младичкият войник шофьор отвори капака и започна да чопли мотора.

— Няма кога! — сърдито извика генералът. — Във водата!

И моментално разтовариха камиона и го хвърлиха в Днепър.

Минаха още няколко минути и през понтонния мост започнаха да се прехвърлят тежки танкове.

— Въздуу-у-ух! — изведнъж се понесе над реката.

Високо в безоблачното небе като ято диви гъски летяха вражески самолети. Грозно виейки с моторите си, те се приближиха към Днепър и с остро пикиране хвърлиха бомби. Черни, опашати, те летяха точно срещу преправата и на човек му се

струваше, че след миг само мостът ще се разлети на трески. Но това само така изглеждаше.

Появиха се съветски изтребители. Над реката се завърза въздушен бой. Изтребителите щурмуваха дошлия над целта бомбардировач и той, като се преобърна във въздуха, полетя надолу. Бомбардировачът падна в Днепър редом със стоящите на котва понтони, като закачи с дългото си крило моста. Мостът заедно с придвижващите се по него танкове се скри под водата...

5

След час мостът беше възстановен и по него започнаха да се прехвърлят на десния бряг пехотни поделения, оръдия, камиони и обози. А по обед в Свидовка влезе първата колона съветски танкове. Танковете спряха в центъра на селото. Войниците пехотинци скочиха от машините и се хвърлиха към посрещащите ги войници на Черноусов. Те се прегръщаха, стискаха си ръце, черпеха се с тютюн, търсеха земляци.

— А московчани има ли между вас? — усмихнат, запита набит, чипонос танкист.

— Може ли да няма? — обади се Кухтин. — При нас почти всички са московчани.

— Хайде де! — като засия още повече, отново запита танкистът. — Ти откъде си?

— От Чистите езера.

— Ха, та ти си земляк. А аз живея на Чкаловска. Недалеч от Курската гора. Знаеш ли я?

— Как да не я знам!

— Там живея. Значи земляци сме, а?

— Земляци.

— Е, какво пък! Може по този случай да изпием по една малка, а?

— А какво ще хапнем?

— У нас винаги се намира по нещо. — И като извади от джеба си парче колбаса, войникът го раздели наполовина. После откачи манерката си и я подаде на Кухтин.

Кухтин отпи няколко глътки, направи гримаса и започна да яде колбасата.

— Кухтин! — извика го лейтенант Куско.

Като видя ротния, Кухтин бързо скри колбасата в джеба си и побягна към него.

Куско се усмихваше.

— Заповядайте, другарю лейтенант — по устава, но по-високо от обикновено доложи дотичалият Кухтин.

— Ето какво! Батальонният командир иска да види старшия на тази танкова колона. Иди го намери.

— Слушам! — отговори Кухтин и хукна към челния танк.

— Почакай! Вече няма нужда! — извика след него Куско. — Те вече се срещнаха — и лейтенантът показа с ръка майор Черноусов, който беседваше с един капитан танкист.

— По машини-и-и-те!

Танкистите заеха местата си. По бронята започнаха да се катерят автоматчици. На челния танк се качи Федя Кабанов. Като прегърна дулото на оръдието, той извика на майка си, която стоеше край пътя:

— Прощавайте, мамо! Сега си вървете в къщи. Бъдете спокойна. Фашистът вече няма да се върне. Свърши се с него.

Федя извика още нещо на майка си, но танкът загърмя с гъсениците си и Кабаниха не можа да

разбере последните думи на сина си. Тя бързо замига с очи, изтри с грапавата си ръка сълзата, капнала на бузата ѝ, и мълчаливо замаха с ръка на сина си.

— Ето че дочакахме своите — тихо каза тя на стоящата до нея Хана. — Само че какво ще правя сега сама?

— Как сама? — запита я Хана. — А Федя?

— Може би вече няма и да го видя.

— Какво приказвате, лельо Дашо! — бързо започна да я успокоява Хана. Нищо няма да му се случи на вашия Федя.

Кабаниха не отговори нищо. После, като видя Черноусов, който минаваше наблизо, каза на Хана:

— Да го запитаме, може би знае дали са освободили вече и нашето село.

— Ей сега — отговори Хана и те се приближиха до майора.

— Почакайте още някой и друг ден — посъветва ги Черноусов. — Струва ми се, че фашистите са още там.

Жените останаха в Свидовка.

6

На малкия плацдарм се завърза жесток, кръвопролитен бой. Биеха се на земята, биеха се и във въздуха. Бумтежът на артилерията не спираше нито за миг. Наоколо бушуваха пожари. Горяха села, куп и жито, горяха танкове, камиони и самолети.

Надвечер завоюваният плацдарм на десния бряг се разшири малко. Като сломиха съпротивяващите се хитлеристи, съветските пехотинци с помощта на

танковете и авиацията заеха първите големи населени пунктове — Руска поляна, Черномавка, Дахновка — и вече водеха бой в околностите на град Черкаси.

Всичко вървеше добре. Но на сутринта загърмяха вражески оръдия, забумтяха танкове. Хитлеристите минаха в контранастъпление. Те изтласкаха неуспелите да се окопаят пехотинци, разкъсаха на едно място тяхната отбрана и се отправиха към построения през Днепър мост. Още малко и цялата групировка щеше да бъде обкръжена от хитлеристките части.

Пуснати бяха и трофейните танкове. Трите тежки машини под командуването на сержант Угрюмов преминаха в разположението на придвижващите се към моста хитлеристи, които, като взеха танковете за свои, ги приветствуваха с възторжени възгласи.

Угрюмов изпревари разтеглилата се по пътя колона, развърна се и изведнъж, неочаквано за всички, се вряза в строя на войниците.

Танковете мачкаха хитлеристите, оръдията им, минометите и за някакви си десет минути цял километър беше осеян с трупове на войници, с части от унищожени оръдия, минохвъргачки и картечници.

— Юнаци са момчетата, юнаци! — одобрително говореше Захарчук, който наблюдаваше всичко с бинокъл.

— Добре го направиха! — съгласи се Рибин.

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

1

Няколко денонощия Сидоров не идваше в съзнание. Той бълнуваше, ругаеше, скачаше от кревата и през цялото време се опитваше да бяга нанякъде. Задържаха го, успокояваха го, той отваряше очи, познаваше окръжаващите го, а след няколко минути отново започваше да говори, викаше Кухтин, четеше нечии стихове.

От време на време той утихваше и тогава Хана и Настя, които дежуряха до леглото на ранения, му даваха с лъжичка да пие топло мляко.

Отпадналият и безпомощен Сидоров дишаше тежко, в гърдите му нещо шумно клокочеше и на моменти на жените им се струваше, че той се задъхва.

А какъв е едър и красив! Той би трябвало да живее, да живее, а пък виж, осакатиха го. Ех, господи, къде гледаш! — оплакваше го и Даша Кабаниха, която се бе отбила да навести Хана.

А вие, лельо Дашо, не бързайте да го погребвате — забеляза Хана. — Той е здрав и ще издържи.

— Дай боже, гълъбице, дай боже! Добър човек е, изглежда. Моят Федор все ми разказваше за него. Смел е, казва, отличен другар.

Жените не забелязаха, че Сидоров, отворил очи, мълчаливо разглеждаше стаята. Почувствувал остра болка в гърдите, той започна да си спомня всичко. Пред очите му премина боят, стрелящият от танка Кухтин, ръкопашната схватка, хитлеристът, който го мушна с щика в гърдите, разгорещеното лице на сражаващия се до него Будрин. „Къде ли са те? Какво ли е станало с тях? Устоя ли батальонът?" — мина през главата му. Сидоров се раздвижи в леглото, повдигна се на лакти и тихо запита:

— Къде съм?

Хана стана, приближи се до него и бързо му заговори.

— Лежете! Не бива да ставате.

— Къде съм? — отново повтори Сидоров.

— При свои. Нима не ме познавате?

Сидоров отпусна глава на възглавницата, затвори очи, полежа известно време мълчаливо, после погледна Хана.

— Хана? Дъщерята на Луцюк?

— Да.

— Къде са нашите? Какво стана с тях?

— Всички са живи и здрави! Само вие пострадахте. Но не се безпокойте. Лекарят каза, че не е много опасно — бързо изговори младата жена.

Замълчаха.

— Какво стана с Кухтин? Жив ли е? — отново запита Сидоров.

— Жив е! — бързо се обади Настя. — Няма нито една драскотина. Той току-що беше тук.

— Ех, ти, перепелица! — като се усмихна болезнено, каза Сидоров. — Радваш ли се за него?

Настя се смути.

— Нищо, нищо!... Настя ли те казваха?

Настя мълчаливо кимна с глава.

— Добри момичета сте вие!

— Вие не бива много да говорите — строго го предупреди Хана.

— Нищо няма да ми се случи. Сега ще живея. Познавам себе си. Значи форсираха Днепър?

— Прехвърлиха се. Още онзи ден, когато ви раниха — отговори Хана.

— Ох, синко, и каква сила премина! — намеси се в разговора Кабаниха. — Ден и нощ вървят. И всички повечето на машини, на машини. Всичките едни здрави, яки, а униформата им хубава, нова!

— Значи, подгониха фашиста?

— Подгониха го, синко. Тези дни ще си ходим в къщи, в Сахновка.

— Добре! — съвсем тихо проговори Сидоров и затвори очи.

Зад прозореца се чу шум на мотор. Към къщата идваше камион. От него слязоха Кухтин и майор Черноусов.

— Е, как е? — високо запита Кухтин, влизайки в къщата.

— По-добре е. Разговаряхме преди малко. Сега спи — отговори Настя.

След Кухтин се появи и майор Черноусов.

Всички станаха от местата си.

— Как е? — запита Черноусов.

И на него казаха, че Сидоров е по-добре.

— Командирът на бригадата извика за ранения батальонен командир самолет. Заедно с него ще отлети и Сидоров — съобщи Черноусов.

— Благодаря, другарю майор — със слаб глас каза Сидоров.

Той отново се беше опомнил и всичко бе чул.

— И аз ти благодаря, Сидоров! Благодаря ти за добрата служба.

Като видя старицата, Черноусов запита:

— Вие, струва ми се, сте майката на Кабанов?

— Да, майка съм му.

— Вие също можете да си отивате в къщи. Във вашето село няма вече фашисти.

— Слава богу! — възкликна Кабаниха и се прекръсти.

— Не на господа, а на войниците слава! Ето на такива като Сидоров и Кухтин — усмихвайки се, добави майорът и се приближи до прозореца. Той озадачено се вгледа в преминаващите по улицата пехотинци и като кимна с глава, излезе.

Сидоров изпъна тялото си, затвори очи и се замисли за Ана. Тя застана като жива пред него.

Те седяха заедно на поваленото дърво и тя нежно милваше неговата голяма, загрубяла ръка.

След това дървото и Ана потънаха някъде.

Сидоров се обърна настрана, искаше да вземе от гимнастьорката си, окачена на стола до кревата, снимката, но в стаята имаше външни хора и той се стесняваше да направи това.

2

Листопадова се появи неочаквано на вратата на малката къща, където лежеше Сидоров. Тя влезе в стаята, тихо поздрави жените, после, като видя Алексей, приближи се към него и сложи на челото му своята малка ръка. Сидоров мръдна главата си, но не отвори очи.

— Спи! — поясни Кухтин.

— Виждам! Раната сериозна ли е?

— Много. Удариха го с щик в гърдите, но нищо, той е силен.

— Вие ли само мислите така, или...

— Не, така каза лекарят.

Сидоров поотвори очи, погледна Ана, болезнено й се усмихна и изглежда решил, че това е сън, отново ги затвори.

— Здравей, Льоша! — смутено каза Ана.

— Аня!

— Аз съм! Здравей, Льошенка, здравей! Е... — тя се вълнуваше и не можеше да говори.

— Ето че пак се срещнахме! — неясно проговори Сидоров с някакъв странен глас, сякаш не вярваше, че това е Ана.

— Ти ще полетиш днес с мене. Ще те закараме направо в болницата.

— Благодаря!

Замълчаха.

— Много ли те боли?

— Нищо, ще мине.

— Е, разбира се, ще мине. Ти само не унивай! — ободри го тя.

— Аз не унивам.

— Ето това е хубаво! А знаеш ли!... — тя се спря, смутено погледна Хана и наведе очи.

— Какво? — запита Алексей.

— Нищо, после ще ти кажа.

Събралите се в къщата жени се погледнаха една друга и излязоха от стаята. Кухтин се сбогува с другаря си и също излезе.

Като останаха сами, Алексей и Ана дълго и мълчаливо се гледаха.

— Виждам, че искаш да ми кажеш нещо — ниско наведена над него, попита Ана.

— Искам — потвърди Алексей.

— Е!

— Не мога да си събера мислите.

— Както мислиш; така го и кажи.

Алексей въздъхна тежко и нерешително каза:

— Добре! Ела по-близко до мене.

Ана се наведе. Алексей я прегърна и я целуна по бузата.

Ана се засмя.

— Е, слушам! — каза тя.

— Аз вече всичко ти казах.

— Чудак си ти! — усмихна се тя.

След час Сидоров летеше на самолета към московската болница.

3

Цял ден есенното небе се мръщеше. Привечер заваля дъжд. В гората стана студено, влажно и неуютно.

От лошото време майор Черноусов почувствува болки в краката. Ставите така силно го боляха, че той не можеше да си намери място. Хапейки устни, майорът ходеше напред-назад из землянката, мръщеше се, сядаше до мъничката, направена от консервени кутии печица и грееше краката си.

— Изглежда, че е ревматизъм — каза ординарецът Ванин и хвърли дърва в печката.

— Той е, проклетият! — процеди майорът. — Простудих се в окопите край Москва.

— Да-а! Ревматизмът не е хубаво нещо — каза лейтенант Куско.

— Просто ти измъква душата — потвърди майорът.

— Вие би трябвало да отидете някъде на кални бани — съчувствено го посъветва Ванин. — Казват, че много помага.

— А защо да пътувам, когато кал и тука, в гората, има достатъчно — като подмигна на лейтенанта, пошегува се майорът.

— Ама аз не говоря за тази кал, а за лечебната. Трябва да отидете някъде на курорт, това е!

— Сега сме само за курорт.

— Е да, така е! — промънка ординарецът.

— Чия е тази китара? — заинтересува се Куско.

— Моя — отговори Ванин. — Намерих я в един разрушен танк.

— Излиза, че пред смъртта са се веселили?

— Навярно.

— Я дай да я опитам!

Куско взе китарата, настрои я и небрежно дръпна струните. Китарата оживя под грубите пръсти на лейтенанта и из землянката се разнесе тъжна мелодия.

— Че ти свириш хубаво! — удиви се майорът.

— Някога свирех, сега всичко съм забравил — смутено отговори лейтенантът.

— Защо скромничиш?

— Истина ти казвам! Забравил съм — после Куско изправи глава и запита: — Да попея ли?

— Може.

Куско седна по-удобно на дървеното легло, прехвърли крак върху крак, изкашля се, взе акорд и запя:

Раскинулось море широко.
И волны бушуют вдали. . .

Куско пееше хубаво, от душа.

Майорът се настани до печката и дълбоко се замисли.

Пред очите му изведнъж изплува деветстотин и осемнадесета година. Мрачните покрайнини на

град Кременчуг. Първите революционни работнически отреди. Командирът на отреда — едър, мустакат мъж в кожена куртка — често идваше в тяхната къща, разговаряха нещо с баща му. После си спомни втурналите се в къщата белогвардейци, които пред неговите очи хванаха баща му, биха го, разпитваха го за някого, а после... Майорът затвори очи. Той си спомни как изведоха баща му на двора, изправиха го до стената на плевнята и го разстреляха. Той си спомняше всичко с най-малки подробности: изплашените лица на съседите, плача на майка си, нейните зачервени, страшни очи.

А волны бегут от винта за кормой,
и след их вдали пропадает.

Тихо завърши Куско. И майорът си спомни за жената, която той обичаше и на която ето вече две години не се решаваше да разкаже за своята любов.

В землянката стана тихо.

Черноусов разтърси глава.

— А ти знаеш ли новата песничка.. тази... за печицата?

Куско запя.

Вьется в тесной печурке огонь,
на поленьях смола, как слеза...

Почукаха. Пристигна куриер на бригадния командир. Той връчи пакет. Командирът на бригадата обявяваше със заповед благодарност на личния състав за успешните действия в тила на противника. Бригадата се изпращаше на почивка. На Черноусов се предписваше да предаде участъка на отбраната на пехотната част.

На следния ден в Свидовка започнаха приготовления за заминаването на бригадата на по-

чивка. Войниците се измиха, обръснаха, зашиха си чисти якички, приведоха оръжието в ред.

Старшините строиха ротите. На площада пред полуразрушеното здание на училището се появи майор Черноусов. До развалините на една от къщите той видя дядо Игнат.

— А ти, дядо, защо не си отиваш в къщи? — запита го Черноусов.

Дядото присви очи, погледна майора, бързо изплю зацапаната угарка, стана, опъна ръце по шевовете и напето отговори:

— Как може, другарю началник, конят да остане без гледач!

— Благодаря ти, дядо, благодаря ти! — усмихвайки се, каза майорът. — Само че сега конят не ми е необходим. Вземи го със себе си. В колхоза сигурно ще ви послужи?

— Шегувате ли се? — недоверчиво запита дядо Игнат.

— Защо? Истина ти казвам. Вземи го за спомен от нас.

— Ех, благодаря ви! Благодаря! Никога няма да ви забравя.

Дядото забърза към конюшнята, отвори вратата, изведе сивата красива кобила. Като я поглаждаше ласкаво по гривата, той започна нежно да ѝ говори:

— Е-ех, красавице! Машенка!

— Сядай, дядо, и бързо заминавай, че майорът може да се разколебае — извика лейтенант Куско и смигна на войниците.

Дядото погледна майора.

— Шегуваш ли се! — с тревога в гласа каза дядо Игнат. — Той не е началник, който се отказва от думите си.

Но все пак дядото побърза да яхне кобилата.

Появилият се отнякъде Кухтин незабелязано се приближи отзад до кобилата, удари я със суха пръчка и извика:

— Машка, грабят!

Кобилата — това беше онази кобила, с която десантниците докараха Луцюк в гората — захриптя, хвърли се напред и стремително премина в галоп. Дядото едва не падна.

— Прощавайте, момци! — успя само да извика той.

Войниците изпратиха с усмивки зарадвания от подаръка старец.

— Как се зарадва — проговори някой от войниците.

— Че как да не се радва — обади се Куско. — С такава кобила в стопанството все едно че имаш трактор.

— Строй-и се! — раздаде се команда.

4

Захарчук спря батальоните на брега на Днепър и се обърна към войниците с кратка реч.

— Скъпи другари! — високо произнесе той. — Задачата, която ни постави командуването, изпълнихме. Завоюваният от нас плацдарм на десния бряг на Днепър даде възможност на нашите части безпрепятствено да форсират Днепър и бе начало на широкото настъпление на нашата армия по просторите на Деснобрежна Украйна. Фашистът побягна! И не е далеч денят, когато ние окончателно ще го довършим.

— Ур-а-а! — завикаха войниците.

— Скъпи другари! Нашият народ и нашата родина майка никога няма да забравят вашите високи заслуги. Те няма да забравят и онези, които паднаха като герои на бойното поле. Разрешете ми като ваш командир и другар да ви благодаря за честната служба и да ви поздравя за успешното завършване на тази бойна операция.

— Ур-а-а! — отново силно завикаха войниците.

— Е, а сега към левия бряг, към Голямата земя, на почивка, другари!

И ротите тръгнаха по понтонния мост през бушуващия от вятъра Днепър.

Покрай стоящия на брега полковник преминаваха неговите най-добри войници и офицери, онези, с които той прекара три трудни месеца в тила на врага. Много от тях бяха ранени, носеха превръзки, но всички бяха бодри.

Ето вече премина и последният офицер, а бригадният командир все още стоеше замислен и гледаше в далечината. После той въздъхна, сне фуражката си, за последен път погледна по посока на неотдавнашните боеве, ниско се поклони на Днепър и без да си слага фуражката, стъпи на дъските на понтонния мост.

5

— Време е! — тихо каза Кухтин на Настя и ласкаво я погледна в тъжните очи.

— Почакай! Постой още малко — през сълзи прошепна тя.

— Е, защо така? Защо плачеш? Не бива. Изтрий си сълзите, изтрий — уговаряше я той.

— Жал ми е за тебе, Митя, жал ми е!

— Ех, каква си ти! Защо ти е жал?

— Като свърши войната веднага ела при мене. С твоята глава само председател на колхоза можеш да бъдеш. При нас е хубаво. Ще си заживеем. Нашият колхоз винаги е бил първенец... Ела... Съгласен ли си? — деловито зашепна Настя.

— Ще дойда, Настенка! Непременно ще дойда. Само ти не се измъчвай напразно. Е!... Прощавай... Прощавай, скъпа!...

Кухтин прегърна Настя и я притисна до гърдите си. После се обърна с лице към Днепър и побягна към моста да догони своята рота.

— Чака-ам! — извика тя след него.

— Ще дойда-а! — обади се от моста Кухтин и още един път махна с ръка на самотно стоящата на брега Настя.

Рисунки : Л. Котляров

Редактор: Тинка Колева
Корица: Иван Кьосев
Худ. редактор: Кирил Майски
Техн. редактор: Георги Чулев
Коректор: Елена Спахиева
ЛГ-IV-1956
Формат: 16⁰ от 71/100
Дадена за печат на 10. III. 1958 г.
Издат. коли 7,74 — Печатни коли 13
Издат. поръчка № 1335 — Техн. поръчка № 654
Тираж 7,000 екз.
Кн. тяло 3,85 лв., подв. 1,40 лв.
Печатница на Държавното военно издателство при МНО

5,25 лв